

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přirodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Markéta ŠMYDKEOVÁ

UZBEKISTÁN V CENTRU
BEZPEČNOSTNÍCH A STRATEGICKÝCH
ZÁJMŮ GLOBÁLNÍCH MOCNOSTÍ

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Simona Šafaříková

Olomouc 2012

„Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně a všechny použité zdroje jsem uvedla v seznamu použité literatury.“

V Olomouci 1. května 2012

.....

podpis

„Děkuji vedoucí mé diplomové práce Mgr. Simoně Šafaříkové, za cenné rady, podnětné připomínky a především za čas, který mi věnovala. Rovněž bych ráda poděkovala své rodině za trpělivost a podporu, jež mi poskytovala po celou dobu mého studia.“

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta ŠMYDKEOVÁ**
Osobní číslo: **R100187**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Uzbekistán v centru bezpečnostních a strategických zájmů globálních mocností**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce je věnována tématu geopolitiky ve středoasijském regionu s důrazem na zájmy jednotlivých regionálních a globálních mocností. Jejím cílem je objasnit roli těchto jednotlivých aktérů, jejich motivace, vzájemné interakce a dopady jejich aktivit na daný region.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **20 - 25 tisíc slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Simona Šafaříková**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: **26. ledna 2011**
Termín odevzdání diplomové práce: **27. dubna 2012**

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

L.S.

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 28. ledna 2011

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

- ALLISON, Roy - JONSO, Lena: Central Asian security: the new international context. Washington, Brookings Institution 2001 ANDERSON, John: The international politics of Central Asia. Manchester, Manchester University Press 1997 AYDIN, Musrafa: New Geopolitics of Central Asia and the Caucasus. In. Sam, <http://www.sam.gov.tr/perceptions/sampapers/NewGeopoliticsofCentralAsiaandtheC>: (21.10. 2008) BANUAZIZI, Ali - WEINER Myron: The New geopolitics of Central Asia and its borderlands. London, I.B. Tauris 1995 DITRYCH, Ondřej: BTC a nová kavkazská geopolitika. In. Glosy, (22.1.2006) <http://glosy.info/texty/btc-a-nova-kavkazska-geopolitika/> DOBROVOLSKÝ, Ján: Základní rysy čínské politiky vůči střední Asii. In. Glosy, <http://glosy.info/texty/zakladni-rysy-cinske-politiky-vuci-stredni-asii/> (29.10.2010) FISHELSON, Jame: The Geopolitics of Oil Pipelines in Central Asia. In. SRAS, http://www.sras.org/geopolitics_of_oil_pipelines_in_central_asia (12.12.2007) Geopolitika Střední Asie. Vazby středoasijských států na Rusko - I. RU.CZ, <http://www.irucz.ru/cz/zpravy/1/117-stredni-asie/11700-/000-/213-analyzy-rozboru/9216-geopolitika-stredni-asie-vazby-stredoasijskych-statu-na-rusko-i/> (13.10. 2006) GOBLE, Paul: Geopolitics of Central Asia. In. CA&CC Press? AB, http://www.ca-c.org/dataeng/st_02_goble.shtml (2.8. 1997) GRYGIEL, Jakub: Great powers and geopolitical change. Baltimora, The Johns Hopkins University Press 2006 CHANDRA, AMresh: Geopolitics of Central Asian Energy Resources and Indian Interest. In. Journal of Peace Studies, Vol. 16, Issue 1-2, 2009 <http://www.icpsnet.org/adm/pdf/1251369051.pdf> KRAJČÍ, Oskar.: Velká hra a geopolitika Střední Asie. In. Britské listy, <http://blisty.cz/art/52057.html> (14.4.2010) MANDELBAUM, Michael: Central Asia and the world: Kazakhstan, Uzbekistan, Tajikistan, Kyrgyzstan. London, Brookings Institution 1994 ROY, Oliver: The New Central Asia: Geopolitics and the Birth of Nations. New Yourk, NYU Press 2007 RUMER, Eugene B., TRENIN, Dmitri?, ZHAO, Huashengng: Central Asia: views from Washington, Moscow, and Beijing. London, M.E. Sharpe 2007 SNYDER, Jed S.: After Empire: The Emerging Geopolitics of Central Asi. Washington, National Defense University Press 1997 SOULEIMANOV, Emil: Geopolitika kaspického regionu. In. Mezinárodní politika, <http://www.amo.cz/publikace/geopolitika-kaspickeho-regionu.html> (5.12.2003) VYN WIE DAVIS, Elizabeth - AZIZIAN, Rouben: Islam, oil, and geopolitics: Central Asia after September 11. Plymouth, Rowman & Littlefield 2006

Obsah

Seznam zkratk	9
Abstrakt	10
Abstract	10
Úvod	11
1. Cíl práce	14
2. Metodologie	16
3. Proč je Uzbekistán atraktivní spojenec?	18
3.1. Geostrategická poloha	18
3.2. Ekonomický potenciál	18
3.3. Energetický potenciál	21
3.4. Náboženský extremismus	21
3.5. Vojenské kapacity	25
3.6. Vazby na Afghánistán	25
3.7. Regionální velmoc či subjekt geopolitické hry velmocí?	29
4. Aktéři angažující se v Uzbekistánu	35
4.1. Politické ukazatele	35
4.1.1. Navázání diplomatických vztahů a zřízení zastupitelského úřadu	35
4.1.2. Státní návštěvy na nejvyšší úrovni	37
4.1.3. Členství v mezinárodních organizacích	38
4.1.4. Index politické angažovanosti	39
4.2. Vojenské ukazatele	39
4.2.1. Vojenská základna	41
4.2.2. Vojenská spolupráce	41
4.2.3. Index vojenské angažovanosti	43
4.3. Ekonomické ukazatele	44
4.3.1. Zahraniční obchod	44
4.3.2. Přímé zahraniční investice	45
4.3.3. Ekonomická spolupráce a instituce spravující vzájemný obchod	48
4.3.4. Specifické celní režimy	49
4.3.5. Index ekonomické angažovanosti	51
4.4. Rozvojové ukazatele	51
4.4.1. Oficiální rozvojová pomoc	52
4.4.2. Postavení Uzbekistánu jako recipienta pomoci	53
4.4.3. Index rozvojové angažovanosti	56

4.5. Shrnutí	57
5. Nejvýznamnější aktéři geopolitické hry o Uzbekistán a její dopady na jednotlivé zúčastněné státy	58
5.1. Japonsko jako dominantní hráč na poli rozvojové spolupráce	58
5.2. Rusko - stále hegemon?	61
5.2.1. Politické vztahy Ruska a Uzbekistánu	61
5.2.2. Vojenské vztahy Ruska a Uzbekistánu	63
5.2.3. Ekonomické vztahy Ruska a Uzbekistánu	65
5.2.4. Problematické aspekty rusko-uzbecké spolupráce	70
5.3. Dopady geopolitické hry o Uzbekistán na jednotlivé aktéry	71
5.3.1. Uzbekistán a ostatní středoasijské státy	71
5.3.2. Japonsko	75
5.3.3. Rusko	76
Závěr	79
Přílohy	82
Seznam příloh	88
Literatura	90

Seznam zkratek

BBC	Britská rozhlasová společnost (British Broadcasting Corporation)
CACI	Institut Střední Asie a Kavkazu (Central Asia-Caucasus Institute)
CIA	Ústřední zpravodajská služba (Central Intelligence Agency)
DAC	Výbor pro rozvojovou pomoc (Development Assistance Committee)
ECO	Organizace ekonomické spolupráce (Economic Cooperation Organisation)
EU	Evropská unie
EurAsEc	Euroasijské ekonomické společenství (Eurasian Economic Community)
FDI	Přímé zahraniční investice (Foreign Direct Investment)
FTA	Zóna volného obchodu (Free Trade Agreement)
GUUAM	Organizace pro demokracii a ekonomický rozvoj (Organization for Democracy and Economic Development)
HDP	Hrubý domácí produkt
IMF	Mezinárodní měnový fond (International Monetary Fund)
ISU	Islámská strana Uzbekistánu
JICA	Japonská agentura pro mezinárodní spolupráci (Japan International Cooperation Agency)
MFN	Doložky nejvyšších výhod (MFN)
NATO	Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization)
ODA	Oficiální rozvojová pomoc (Official Development Assistance)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OSN	Organizace spojených národů
SNS	Společenství nezávislých států
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
TICA	Turecká agentura pro mezinárodní spolupráci a rozvoj (Turkish International Cooperation and Development Agency)
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
USA	Spojené státy americké (United States of America)
USAID	Agentura Spojených států pro mezinárodní rozvoj (U. S. Agency for International Development)
USD	Americký dolar (United States Dollar)

Abstrakt

Cílem práce je objasnit postavení Uzbekistánu jako státu, který svým bezpečnostním a strategickým potenciálem přitahuje pozornost mocností. Zvláštní důraz je věnován důvodům, které tento zájem způsobují, proto jim je věnována celá kapitola. V následující části práce je provedena analýza statistických dat s cílem zjistit, které státy se v předem vymezených sektorech vzájemné spolupráce angažují nejaktivněji. Proto tyto účely je pro každou oblast sestaven index, jenž kvantifikuje zjištěné údaje do jednoho číselného údaje. S mocnostmi, které dosahují nejvyšších hodnot některého z indexů, je dále pracováno v poslední kapitole, v níž jsou komplexně zhodnoceny její aktivity v dané oblasti. Závěr této části práce je věnován analýze dopadů těchto politik na jednotlivé aktéry.

Klíčová slova: Střední Asie, Uzbekistán, velmoci, geopolitika, index, ekonomická spolupráce, politická spolupráce, vojenská spolupráce, rozvojová spolupráce

Abstract

The aim of this thesis is to clarify the status of Uzbekistan as a country, whose security and strategic potential attracts an attention of global superpowers. The attention is paid, particularly, to the reasons for such interest, therefore, there is whole chapter given to this issue. The following section presents an analysis of statistical data done in order to identify which state is the most active in the sectors of cooperation defined earlier in the chapter. For these purposes, special index for each sphere of collaboration is compiled, thus quantifying the data into one complex figure. The powers with the highest values of any of the index are dealt in the last chapter. Their activities in the given sphere are comprehensively reviewed in this last section. The conclusion of this chapter is devoted to an analysis of the impacts of these policies on various stakeholders.

Key words: Central Asia, Uzbekistan, superpowers, geopolitics, index, economic cooperation, political cooperation, military cooperation development assistance

Úvod

Střední Asie je oblast tradičního zájmu geopolitiky a světových mocností, které vždy zasahovaly do jejích záležitostí. Český politolog Oskar Krejčí zdůrazňuje její specifikum z pohledu geopolitiky slovy: „*Při neměnném terénu má oblast Střední Asie proměnlivé geopolitické vnímání či měnící se politickou specifickou váhu – změny závisí na aktuálním poměru sil a charakteru potřeb, které mocnosti s regionem spojují.*“¹

Region začal získávat svůj strategický význam díky Hedvábné stezce, která byla klíčovou dopravní cestou spojující Asii s Evropou. K poklesu jejího významu i ztrátě zájmu mocností o region došlo v souvislosti s rozvojem námořní dopravy, která v následujících staletích hrála významnou roli v mezinárodním obchodě i vztazích.²

O následujících událostech hovoří autoři věnující se otázkám geopolitiky jako o „velké hře“ o Střední Asii. Její první kolo bylo rozehráno na počátku 19. století, kdy došlo k soupeření o vliv mezi Ruskem a Velkou Británií, jelikož obě mocnosti zde měly své strategické zájmy. Ty musely ustoupit do pozadí kvůli blížící se první světové válce, avšak hra velmocí o region tím zdaleka neskončila.³ Druhému kolu velké hry, které následovalo po jejím konci, dominovalo Rusko, jež začlenilo středoasijské státní útvary do Sovětského svazu, aby se z nich stalo „*nástupiště pro vývoz sovětské revoluce do dalších oblastí Asie.*“⁴ Od této chvíle je strategicky významná oblast zcela v područí ruského impéria, což zůstane nezměněno až do rozpadu SSSR. Na přelomu 20. a 21. století dochází, v důsledku rostoucího zájmu o dosud zcela neprozkoumaná naleziště strategických surovin a po 11. září 2001 také kvůli Válce proti terorismu, k rozehrání dalšího kola.⁵ Slovy jednoho ze zakladatelů geopolitiky, Alfreda Mahana, dochází v oblasti k soupeření mezi silami moře v čele se Spojenými státy a silami souše, především Ruskem a Čínou.⁶ Od roku 1991 se však v regionu začínají angažovat také tzv. velmoci druhého řádu, kterými jsou například Irán, Turecko, Indie a Japonsko.⁷

Geografické vymezení regionu Střední Asie se však značně liší a v průběhu času také vyvíjí. Další z významných geopolitiků, Halford Mackinder, který průběžně měnil svou koncepci heartlandu, tedy území jehož ovládnutí je zásadní pro světovou dominanci, podle kontextu soudobé situace v letech 1904–1943, do něj vždy zařadil

¹ Krejčí, 2010

² Horák, 2005a

³ Krejčí, 2010

⁴ Horák, 2005a

⁵ Dobrovolský, 2010

⁶ Krejčí, 2010

⁷ Dobrovolský, 2010

Afgánistán, Kazachstán, Kyrgyzstán, Turkmenistán, Uzbekistán, západní část Sibíře a sever Iránu.⁸

Tato širší definice Střední Asie zčásti odpovídá pohledu Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO), jež region vymezuje na bázi kulturní sounáležitosti a také do něj zahrnuje území od Kaspického moře až po západní Čínu. Navíc do něj dle UNESCO patří také Mongolsko a severozápadní Indie.⁹

Většina mezinárodních organizací, v čele s Organizací spojených národů¹⁰ (OSN) a Mezinárodním měnovým fondem¹¹ (International Monetary Fund - IMF), definují region Střední Asie jako pět bývalých sovětských svazových republik, tedy Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Turkmenistán a Uzbekistán, což ukazuje Obrázek 1 - Vymezení Střední Asie. S tímto vymezením pracuje i tato diplomová práce.

Obrázek 1 - Vymezení Střední Asie

Zdroj: Vervictorio, 2007

⁸ Seipl, 2004

⁹ UNESCO, nedatováno

¹⁰ UNSTAT, nedatováno

¹¹ IMF, nedatováno

Ani státy úzce vymezené Střední Asie samozřejmě netvoří zcela homogenní skupinu. Rozdíly mezi nimi panují jak v přírodních podmínkách, velikosti populace a území, tak v přístupu k zahraniční politice a celkovému směřování země po zisku nezávislosti. Za klíčový stát bývá z této pětice označován Uzbekistán, který splňuje řadu charakteristik typických pro regionálně významný stát, což je umocněno jeho polohou v rámci geostrategicky zajímavého regionu. Proto bude právě on a jeho vztahy s okolním světem předmětem zkoumání této diplomové práce.

1. Cíl práce

Cílem této diplomové práce je analyzovat pozici Uzbekistánu jako státu stojícího v centru zájmů velmocí, pro které je významný z bezpečnostního i strategického hlediska. Jejich cílem pak je zajistit si vliv v tomto regionálně významném státě, který se navíc nachází z geopolitického hlediska ve velice významném regionu, a to prostřednictvím realizace řady aktivit.

Výzkumná otázka si klade za cíl objasnit, proč je země pro tyto velmoci strategicky významná, která z nich vůči Uzbekistánu realizuje nejaktivnější zahraniční politiku a jaké mají tyto aktivity dopady na všechny zúčastněné aktéry. Pro její zodpovězení si autorka stanovila několik předpokladů, pomocí kterých budou zodpovězeny dílčí podotázky. Všechna tato tvrzení budou vyvrácena či potvrzena v průběhu práce a v jejím závěru bude jejich prostřednictvím zodpovězena také výzkumná otázka.

Podle prvního z předpokladů je Uzbekistán z hlediska geopolitiky velmi atraktivní, jelikož hraje klíčovou roli v afghánském mírovém procesu, který je pro dané mocnosti zásadní. S tímto tvrzením souvisí také předpoklad, že v případě neúspěchu spojenecké operace v Afghánistánu a vítězství Tálíbanu by došlo k šíření vlivu této teroristické organizace a destabilizaci celého regionu. Třetí teze předpokládá, že Rusko 20 let od rozpadu SSSR ztratilo dominantní postavení v regionu a Uzbekistán se díky své aktivní a ambiciózní zahraniční politice vymanil z jeho sféry vlivu. Podle dalšího předpokladu je Uzbekistán a Střední Asie jako taková prostorem neustálého střetu velmocí, který může vyústit až v rozpoutání konfliktu mezi těmito dominantními hráči ve světové geopolitice. Posledním tvrzením je, že ačkoliv v krátkodobém horizontu může být zlepšení vztahů s Uzbekistánem pro Rusko výhodné, v dlouhodobé perspektivě mu to může přinést celou řadu problémů.

Práce je členěna do tří stěžejních kapitol, které jsou doplněny úvodem a závěrem a kapitolami věnovanými vysvětlení metodologie a cílům práce. První z nich nese název Proč je Uzbekistán atraktivní spojenec? Jejím obsahem je právě objasnění této otázky. Na tuto část práce navazuje kapitola hodnotící aktivity jednotlivých aktérů angažujících se v Uzbekistánu ve čtyřech kategoriích.¹² Výstupem této části je index vypočtený na základě jednotlivých ukazatelů pro každou z oblastí aktivit velmocí.¹³ Poslední

¹² Výběr pozorovaných států a indikátorů je blíže objasněn v kapitole nesoucí název Metodologie.

¹³ Jeho sestavení je vysvětleno v Metodologii a podrobně rozpracováno v příloze práce.

z hlavních kapitol si klade za cíl komplexně zhodnotit spolupráci Uzbekistánu a jednoho státu, který se v každé z pozorovaných oblastí nejvíce angažuje. Mimo to je v ní pozornost věnována také analýze možných dopadů, které tyto aktivity mají na všechny zúčastněné aktéry.

2. Metodologie

Pro vypracování diplomové práce byla použita rešeršně komparační metoda, tedy sběr informací, jejich vyhodnocení a následná aplikace do obsahu práce. Důležitou součástí je také analýza statistických dat, na které je postavena kapitola 4. Aktéři angažující se v Uzbekistánu. Snahou autorky je pracovat s co možná nejvíce aktuálními daty získanými z různých relevantních zdrojů.

Jak již bylo zmíněno, cílem práce je na základě vyhodnocení zjištěných údajů určit, který stát se v Uzbekistánu angažuje nejvíce. Aktivita mocností jsou rozděleny do čtyř oblastí - politické, vojenské, ekonomické a rozvojové. Pro každou z nich (s výjimkou vojenské) je sestaven index angažovanosti, který se skládá z několika indikátorů, jejichž výběr je zdůvodněn v úvodu každé podkapitoly. Konečným krokem je sečtení finálních hodnot jednotlivých indikátorů patřících k danému indexu, ty jsou podrobně rozpracovány v příloze. Pro každý z pozorovaných států v každé oblasti jeho angažovanosti v Uzbekistánu tak vzejde číselný údaj, který je možné v rámci daného indexu komparovat s hodnotami ostatních mocností. Díky tomu je možné určit, která velmoc hraje v každém ze sektorů spolupráce nejaktivnější roli, což je jedním z cílů této práce.

Komplexní index zahrnující čtyři/tři sub-indexy není sestaven, jelikož je velmi obtížné určit váhu jeho jednotlivých složek. Zároveň všechny sub-indexy nemohou být brány jako sobě rovné, protože z pohledu geopolitické atraktivity nemá stejnou váhu rozvojová a vojenská spolupráce. Navíc by takový přístup neumožnil zachytit diferenciovaný postoj jednotlivých pozorovaných států k Uzbekistánu, který se odráží v tom, ve které z oblastí se nejvíce angažuje.

Mezi pozorovanými zeměmi jsou tři globální velmoci, čili mocnosti prvního řádu - Čína, Rusko, Spojené státy a čtyři mocnosti druhého řádu (někdy označovány též za regionální mocnosti) - Indie, Irán, Japonsko a Turecko. Evropská unie (EU), která je dalším významným aktérem, není v práci zahrnuta, jelikož její vztahy s Uzbekistánem fungují jinak, protože EU je regionální integrační uskupení, a ne stát. Těm zemím, které dosáhly nejvyšší hodnoty u některého z indexů, je věnována závěrečná kapitola práce.

V souladu s výše uvedenou metodologií bude v závěru práce zodpovězená výzkumná otázka, tedy objasněno proč je Uzbekistán strategicky významná země pro globální mocnosti, která z nich vyvíjí nejvýraznější aktivitu směrem k Uzbekistánu a také jaké mají tyto politiky dopad na zúčastněné aktéry.

Otázce geopolitického potenciálu a strategického soupeření mocností o vliv v celém regionu se věnuje mnoho autorů, avšak pouze malá část z nich se zaměřuje v tomto kontextu pouze na jednotlivé středoasijské státy.

V českém prostředí se těmto otázkám věnuje především Slavomír Horák, který patří k respektovaným odborníkům na daný region a jehož práce byly jedním z klíčových zdrojů pro vypracování této diplomové práce. Ostatní informace byly čerpány především z cizojazyčných publikací. K těm lze zařadit práce předního uzbeckého politologa Farghoda Tolipova, či odborníka na rusko-uzbecké vztahy Sergeie Blagova. Kvalitní analýzy daného tématu nabízejí také think-thanky, jako například Central Asia-Caucasus Institute, Eurasia Daily Monitor, Institute for War and Peace Reporting či Jamestowne Society. Mimo to významné zdroje informací představovaly internetové stránky vládních institucí jednotlivých sledovaných států, především pak jejich ministerstev zahraničních věcí, ambasád a rozvojových agentur, tiskového servisu prezidenta Isloma Karimova, uzbecké vlády a statistické komise. Další data byla čerpána ze statistik mezinárodních organizací.

Veškeré studijní materiály jsou uvedeny v seznamu literatury v závěru práce. Nepřímé citace jsou uváděny v poznámkách pod čarou, stejně jako případné další poznámky a komentáře. Přímé citace jsou psány kurzívou a opatřeny uvozovkami. Součástí práce je seznam všech použitých zkratk a text práce je doplněn grafy, tabulkami a obrázky, které dokreslují její obsah.

3. Proč je Uzbekistán atraktivní spojenec?

Uzbekistán je klíčovou zemí v regionu Střední Asie, proto se žádné významnější rozhodnutí okolních států neobejde bez konzultace s uzbeckým vedením v čele s prezidentem Islomem Karimovem. Obdobně musí postupovat také regionální a globální mocnosti, které nezbytně potřebují dobré vztahy s touto nejlidnatější středoasijskou zemí, pokud chtějí mít v oblasti vliv.¹⁴ Uzbekistán je nejvýznamnější díky své geostrategické poloze, energetickému a ekonomickému potenciálu, vojenským kapacitám, snaze hrát roli regionálního lídra, hrozbě islámského extremismu a od roku 2001 také díky strategické poloze vůči Afghánistánu.

3.1. Geostrategická poloha

Poloha v centru Střední Asie činí z Uzbekistánu zásadní zemi pro jakýkoliv tranzit ze západu na východ oblasti a naopak. Proto mají lídři sousedních států motivaci udržovat dobré vztahy s režimem Isloma Karimova, aby nekomplikovali vývoz produktů svého průmyslu či těžby. Autoři jako Zbigniew Brzezinski zdůrazňují také důležitost faktu, že Uzbekistán nemá společnou hranici s Ruskem, což mu umožňuje realizovat značně nezávislejší zahraniční politiku než státům, které s tímto dominantním hráčem bezprostředně sousedí.¹⁵ Co se týče ostatních středoasijských republik, s každou z nich má naopak Uzbekistán společnou hranici, což mu dává jistou míru vlivu na politiky svých sousedů.¹⁶

3.2. Ekonomický potenciál

Ekonomický potenciál Uzbekistánu se odvíjí od počtu obyvatel, zásob strategických surovin a struktury a velikosti ekonomiky. Porovnání uzbecké populace s ostatními státy regionu ukazuje Tabulka 1 – Velikost populace středoasijských republik. Počet obyvatel navíc od získání nezávislosti kontinuálně roste, díky relativně vysokému přirozenému přírůstku, což ilustruje Graf 1 - Vývoj počtu obyvatel Uzbekistánu.

¹⁴ Horák, 2005a

¹⁵ Krejčí, 2010

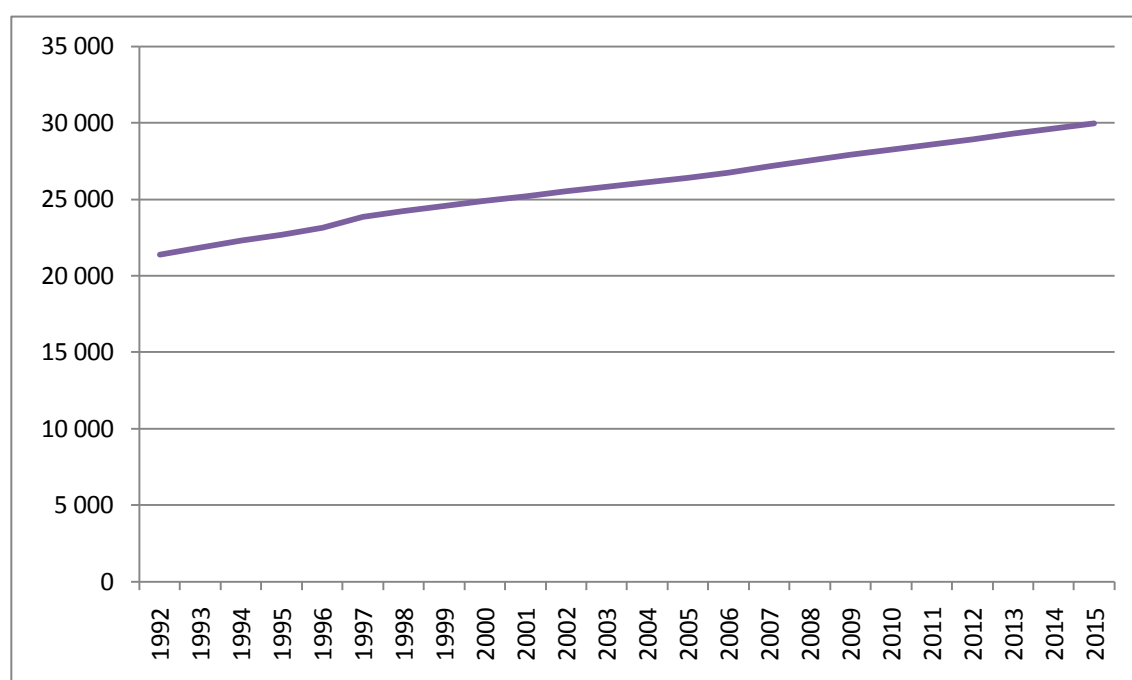
¹⁶ Horák, 2005a

Tabulka 1 – Velikost populace středoasijských republik

Země	Populace
Kazachstán	15 522 373
Kyrgyzstán	5 587 443
Tádžikistán	7 627 200
Turkmenistán	4 997 503
Uzbekistán	28 128 600

Zdroj: Central Intelligence Agency (CIA), 2012 (data za rok 2011) – upraveno dle autorky

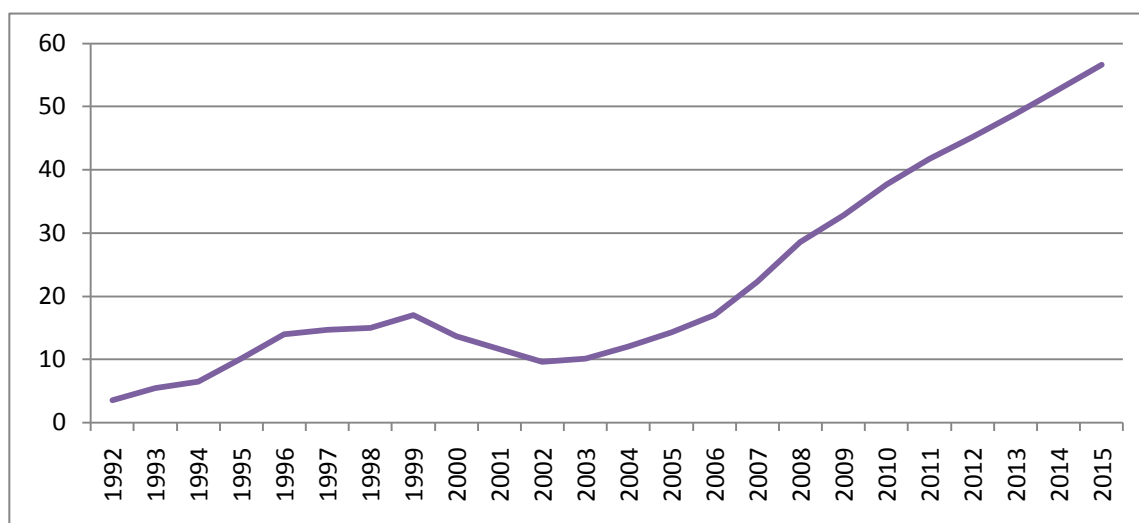
Graf 1 - Vývoj počtu obyvatel Uzbekistánu

Zdroj: IMF, 2010 - upraveno dle autorky

Obdobný trend lze pozorovat také u vývoje HDP, které zaznamenává strmý růst především v posledních letech, což ilustruje Graf 2 - Vývoj HDP Uzbekistánu. V současnosti je tak Uzbekistán druhou největší ekonomikou Střední Asie, avšak pokud vezmeme v úvahu také počet obyvatel a porovnááme HDP na osobu, propadá se Uzbekistán až na třetí příčku za Kazachstán a Turkmenistán, jak to ukazuje níže uvedená Tabulka 2 - Srovnání ekonomických ukazatelů středoasijských republik.

Graf 2 - Vývoj HDP Uzbekistánu (v miliardách USD)

Zdroj: IMF, 2010 - upraveno dle autorky

Tabulka 2 - Srovnání ekonomických ukazatelů středoasijských republik

Země	HDP (v miliardách USD)	HDP per capita (v USD)
Kazachstán	169 788	10 873
Kyrgyzstán	5 243	940
Tádžikistán	6 731	849
Turkmenistán	25 962 (2007)	4 999
Uzbekistán	45 232	1 563

Zdroj: IMF, 2010 (odhady pro rok 2012, pokud není uvedeno jinak) - upraveno dle autorky

Dalším důležitým aspektem uzbecké ekonomiky je její relativní soběstačnost v produkci potravin a strategických surovin. Výhodou země je také rozvinutost průmyslu, především zpracovatelského.¹⁷ Problémem uzbecké ekonomiky je prosazování se na globálních trzích, což je umocněno stále přetrvávající centralizací hospodářství a nemožností volně směnit národní měnu sum.¹⁸ Navzdory tomu se však síla uzbecké ekonomiky začíná zvyšovat, což posiluje postavení země v mezinárodních vztazích.¹⁹

¹⁷ Horák, 2011

¹⁸ Seiple, 2004

¹⁹ Horák, 2011

3.3. Energetický potenciál

Nerostné zdroje Uzbekistánu zahrnují zemní plyn, ropu, zlato, uhlí, uran, stříbro a měď.²⁰ Nejvýznamnější jsou první dvě jmenované suroviny, především pak zemní plyn. Porovnání produkce strategických surovin ukazuje Tabulka 3 – Produkce ropy a zemního plynu střeadoasijských republik. Zisky z exportu těchto dvou komodit jsou pro uzbeckou ekonomiku zásadní. V roce 2009 se podílely ze 40 % na celkových příjmech ze zahraničního obchodu.²¹

Tabulka 3 – Produkce ropy a zemního plynu střeadoasijských republik

Země	Produkce zemního plynu (miliarda m ³ /den)	Pořadí na světě	Produkce ropy (bareł/den)	Pořadí na světě
Kazachstán	1,8	27.	1 540 000	18.
Kyrgyzstán	0	-	979	105.
Tádžikistán	0	-	221	107.
Turkmenistán	5,3	12.	197 700	41.
Uzbekistán	5,4	11.	70 910	55.

Zdroj: NationMaster.com, nedatováno (data za rok 2010) - upraveno dle autorky

Energetický potenciál zemí Střední Asie je často zdůrazňován, avšak je nutné mít na paměti, že potvrzené zásoby ropy a zemního plynu regionu nepřesahují 5 % světových rezerv.²² Přesto však tyto státy představují pro EU, USA, Čínu i ostatní dovozce uhlovodíků významnou alternativu pro diverzifikaci zdrojů energetických surovin a snížení závislosti na Blízkém východě.

3.4. Náboženský extremismus

Islám se do Střední Asie dostává zhruba 100 let po svém vzniku a postupně se stává dominantním náboženstvím.²³ Významný zlom přichází s nástupem SSSR, jehož politikou bylo zpočátku tvrdé omezování islámu. Výsledky těchto snah však nebyly takové, jaké sovětský režim předpokládal. Islám, který byl vnímán jako poslední bariéra

²⁰ U.S. Department of State 2012

²¹ Central Intelligence Agency 2012

²² Dobrovolský, 2010

²³ Horák, 2005b

před úplnou asimilací do sovětské společnosti, byl v undergroundu praktikován i nadále.²⁴ Proto později docházelo k mírnému uvolňování represí. Po rozpadu SSSR se začaly objevovat obavy, že se islám stane významnou politickou silou a také reálnou bezpečnostní hrozbou pro region.²⁵ Zdůrazňován byl především islámský vliv z Iránu, který se však zaměřil spíše na své ekonomické zájmy. Ideologicky se mnohem více angažovaly státy jako Pákistán či Saúdská Arábie, jež poskytovaly finance na obnovu madras, mešit, výuku arabštiny a studium místních mladých lidí v zahraničí.²⁶

Uzbecká ústava z roku 1992 označuje zemi za sekulární stát (článek 61), v němž je jednotlivcům garantována svoboda vyznání (článek 31).²⁷ Přesto však prezident Islom Karimov využívá islám jako nástroj pro upevnění svého režimu. Zatímco podporuje státem schválené náboženské struktury, nezávislé islamistické skupiny tvrdě potlačuje. I. Karimov mezi nimi nerozlišuje a všechny tyto organizace označuje za bezpečnost země ohrožující radikály a teroristy. Tato strategie má odvést pozornost obyvatelstva od skutečných vnitřních problémů státu a navíc mu poskytuje záminku pro likvidaci svých politických oponentů.²⁸

Uzbekové, stejně jako Tádžikové, jsou jako původně nekočovné národy, v porovnání s ostatními obyvateli středoasijských států, aktivnější muslimy. Navíc se na území Uzbekistánu nachází tradiční centra islámu - Samarkand, Buchara i část Ferganské kotliny. Proto v Uzbekistánu žije největší podíl praktikujících muslimů ze všech středoasijských republik.²⁹ Přesto však má víra v životech místních obyvatel menší význam než v jiných muslimských oblastech a hraje mnohem menší roli, než se všeobecně předpokládá.³⁰ Ačkoliv zde bývá praktikováno mnoho verzí islámu, vůdčí pozici zaujímá umírněná hanafijská škola a súfismus. Oproti tomu jen minimální podíl Uzbeků se hlásí k radikálním směrům.³¹

Od 20. let 20. století se zdála Střední Asie izolována od zbytku muslimského světa, avšak islámská revoluce v Íránu i odpor mudžahedínů po sovětské invazi do Afghánistánu vyústily v nárůst politického islámu v Uzbekistánu, především pak ve Ferganské kotlině.³² V 80. a 90. letech se zde začaly formovat různé podzemní

²⁴ Karagiannis, 2006

²⁵ Khalid, 2003

²⁶ Horák, 2006

²⁷ Karagiannis, 2006

²⁸ Horák, 2006

²⁹ Horák, 2005a

³⁰ Horák, 2006

³¹ Karagiannis, 2006

³² Karagiannis, 2006

organizace, které se hlásily k radikálním směrům islámu, či se jím pouze pokoušely zakrýt svou kriminální činnost.³³ Předchůdcem těchto uskupení bylo Sufijské bratrstvo, které bylo ustaveno duchovními vůdci během 20. a 30. let, aby chránilo islám během sovětské nadvlády. Toto uskupení se záhy stalo díky své perfektní organizaci silnější než komunistická strana.³⁴

Po pádu SSSR vznikla ve Ferganské kotlině Islámská strana Uzbekistánu (ISU) jako reakce na tamní neutěšenou ekonomickou a hospodářskou situaci. Bezprostředně po svém vzniku si získala popularitu a fakticky kontrolovala celou oblast, poté však její aktivity začaly narušovat zájmy místních klanů napojených na I. Karimova, výsledkem čehož byla perzekuce členů. Ideologickým základem je v současnosti svržení režimu Isloma Karimova a nastolení islámského státu nejprve ve Ferganské kotlině a později v celém Uzbekistánu a Turkestánu (oblast v Asii zahrnující území Uzbekistánu, Kyrgyzstánu, Turkmenistánu, Tádžikistánu a přilehlé oblasti Afghánistánu, Kazachstánu, Číny).³⁵ Větší popularitu si však toto uskupení získalo svými finančními prostředky, které mu umožňují poskytovat vzdělání širokým masám a také populistická rétorika, což jsou aspekty lákavé především pro mladé lidi pocházející z rodin potýkajících se s nezaměstnaností či potlačováním ze strany vlády.³⁶ Organizace bývá obviňována z toho, že svými radikálními náboženskými postoji maskovala svou kriminální činnost, především pak obchod s afghánskými drogami. Ten byl usnadňován úzkým napojením vůdců ISU na špičky Tálibánu a al-Káidy. Poté, co uzbecký režim v roce 1998 zahájil rozsáhlou kampaň proti náboženskému extremismu, přesunula ISU své základny právě na území svého jižního souseda.³⁷ Z Afghánistánu organizace realizovala své vpády na území Uzbekistánu, Tádžikistánu, Pákistánu a Kyrgyzstánu mezi léty 1999–2001, mezi něž někteří autoři počítají také neúspěšný atentát na I. Karimova.³⁸ Toto uskupení, které bývá označováno za teroristickou organizaci, bylo po invazi do Afghánistánu, při kterém jeho členové bojovali na straně Tálibánu, fyzicky i organizačně zdevastováno. Zbylí členové ISU se skrývají v afghánsko-pákistánském pomezí a existuje možnost, že by v budoucnu mohlo dojít k opětovné konsolidaci organizace.³⁹

³³ Horák, 2006

³⁴ Karagiannis, 2006

³⁵ Horák, 2006

³⁶ Horák, 2005b

³⁷ Khalid, 2003

³⁸ Horák, 2005a

³⁹ Karagiannis, 2006

Další významná islamistická organizace operující na území Uzbekistánu je Hizb-ut-Tahrir (Islámská strana osvobození). Hnutí bylo založeno v roce 1953 v reakci na vznik státu Izrael a jeho okupaci arabských území.⁴⁰ Uzbekistán se stal centrem hnutí ve Střední Asii na počátku 90. let. Ve většině muslimských zemí je organizace zakázána, avšak její podporovatelé se organizují v undergroundových strukturách. Naopak v Západních zemích je jeho činnost legální. Jejich cílem je ustanovit historický chalífát a postupně rozšiřovat jeho území. Základními prostředky by měly být především informační kampaně, ozbrojený džihád by měl být až poslední možnost, což činí jejich ideologii atraktivní pro mnoho umírněných muslimů. Ačkoliv Hizb-ut-Tahrir zastává striktní interpretaci islámu, nevyhýbá se používání moderních technologií včetně internetu. Po pokusu o atentát na I. Karimova se Hizb-ut-Tahrir stal rovněž obětí režimních represí, proto se jeho vedení přesunulo do jižního Kyrgyzstánu. Uzbeký lídr požaduje, aby bylo Hizb-ut-Tahrir celosvětově označeno za teroristickou organizaci. Svou iniciativu posílil po roce 2005, kdy označil organizaci za původce násilí v Andižanu, jejichž cílem bylo, dle I. Karimova, uvrhnout zemi do chaosu a nestability.⁴¹

Navzdory existenci islamistických hnutí v Uzbekistánu, především pak ve Ferganské kotlině, žádné z těchto uskupení nemá potenciál ohrozit samotnou existenci režimu.⁴² Na druhou stranu však právě v případě Uzbekistánu existuje reálná hrozba, že radikální islámská ideologie v budoucnu bude získávat na popularitě. 50 % populace mladší 18 let žije ve městech, ve kterých jim však stále centralizovaná uzbecká ekonomika není schopná zajistit zaměstnanost a životní perspektivu. Tito mladí lidé jsou a v budoucnu také budou ve velké míře potencionálními rekruty organizací podobných al-Káidě.⁴³ Tyto tendence dále posiluje politika I. Karimova, který ve snaze potlačit islamistická hnutí roztáčí kolotoč dalších perzekucí, které ve výsledku vedou k příklonu dalších a dalších lidí k těmto uskupením.

Tomuto možnému rozmachu organizací, hlásících se k radikálnímu islámu a v některých případech také s teroristickými ambicemi, však může být pomocí vhodných politik zabráněno. Tento potenciál činí z Uzbekistánu klíčovou zemi pro regionální i globální mocnosti v jejich boji proti náboženskému extremismu a terorismu.

⁴⁰ Horák, 2006

⁴¹ Karagiannis, 2006

⁴² Horák, 2006

⁴³ Seiple, 2004

3.5. Vojenské kapacity

Uzbekistán má k dispozici nejvíce finančních prostředků i lidských zdrojů pro vybudování nejsilnější armády v regionu, což zachycuje Tabulka 4 – Vojenské kapacity zemí Střední Asie. Ve výsledku tak má větší armádu než všechny ostatní země regionu dohromady.⁴⁴ Díky investicím do moderních technologií je v současnosti i nejakceschopnějším vojenským útvarem, který v ostatních státech budí respekt.⁴⁵

Tabulka 4 – Vojenské kapacity zemí Střední Asie

Země	Lidské zdroje pro vojenskou službu (populace 16-49 let)	Vojenské výdaje (podíl na HDP)	Vojenské výdaje (podíl na HDP) - pořadí ve světě
Kazachstán	8,2 mil	1,1 %	124
Kyrgyzstán	3,1 mil	0,5 %	161.
Tádžikistán	4,2 mil	1,5 %	98.
Turkmenistán	2,8 mil	3,4 %	35.
Uzbekistán	15,8 mil	3,5 %	33.

Zdroj: CIA, 2012 (data za rok 2010) - upraveno dle autorky

3.6. Vazby na Afghánistán

Poté, co se Tálibánu v roce 1996 podařilo obsadit Kábul, začal podnikat útoky proti posledním zbytkům odporu v zemi, k jeho jednotkám se záhy přidala již zmíněná Islámská strana Uzbekistánu.⁴⁶ Situaci významně změnila invaze jednotek NATO a USA do Afghánistánu, avšak eliminovat dva základní nedostatky země, produkci drog a náboženský extremismus, jež ohrožují bezpečnost celého středoasijského regionu, se jí nepodařilo.

Zásadním problémem současného Afghánistánu je přetrvávající existence a aktivity Tálibánu a al-Káidy, které z něj dělají zemi s velkým destabilizačním potenciálem. Sousední státy se obávají, že četné teroristické a náboženské skupiny a hnutí operující v Afghánistánu budou mít ambice i prostředky rozšířit své aktivity a vliv

⁴⁴ Seiple, 2004

⁴⁵ Global Security, nedatováno - b

⁴⁶ Horák, 2005a

za hranice státu a uvrhnout tak do chaosu celý region.⁴⁷ Uzbekistán se obává, že v případě neúspěchu mise NATO a selhání snahy o transformaci země, se Afghánistán stane zhrouceným státem, který nebude schopen kontrolovat svou, díky finanční podpoře spojenců, dobře vybavenou a vycvičenou armádu.⁴⁸ Z takto militarizované oblasti bez státem kontrolovaného monopolu násilí by se militantní islám snadno šířil přes hranice do dalších zemí. Toho se mimo jiné obává Čína se svými problémy s muslimským obyvatelstvem v Sin-ťiangu, Rusko snažící se uklidnit situaci v problematickém Severním Kavkazu, Indie kvůli obtížím v Kašmíru a Pákistán v provincii Jižní Waziristán.⁴⁹

Dalším problematickým faktorem souvisejícím s Afghánistánem je produkce opia. Po pádu Tálíbanu, který byl považován za jeho hlavního dodavatele, se jeho vypěstované objemy určené na export přes Tádžikistán či Uzbekistán začaly zvyšovat.⁵⁰ V současnosti je tato země světovým lídrem v jeho produkci a v budoucnu se očekává další růst obchodu s drogami, který se stane překážkou v dalším rozvoji zainteresovaných zemí.⁵¹ Sílicí obavy pak pochopitelně vyvolává plánované stahování spojeneckých vojsk, které však na druhou stranu otevírá prostor pro diskusi o nových přístupech k této problematice.

Společným jmenovatelem přispívajícím ke zhoršení obou výše nastíněných problémů je špatná ekonomická situace. 30 let trvající konflikt zničil socioekonomickou infrastrukturu a vytvořil prostředí, v němž se extrémistickým i drogovým organizacím snadno hledají noví členové. Oživení afghánské ekonomiky je zásadním předpokladem pro stabilitu a bezpečnost celé Střední Asie. Klíčovou roli ve snaze přivést Afghánistán na cestu trvale udržitelného rozvoje hraje mimo jiné aktéry také Uzbekistán, který má se zemí společnou hranici a jako aspirant na post regionální mocnosti také motivaci a prostředky pro aktivní participaci na řešení problému.⁵² Uzbekistán se proto v posledních letech začíná stále více angažovat na poli ekonomické a obchodní spolupráce s Afghánistánem. V roce 2007 došlo k prvnímu setkání uzbecko-afghánské mezivládní komise, díky níž vzájemný bilaterální obchod stále vzrůstá.⁵³ Na druhou stranu se však Afghánistán podílí na uzbeckém zahraničním obchodu jen 1,3 % a

⁴⁷ Karimova, 2010

⁴⁸ McDermott, 2009

⁴⁹ Karimova, 2010

⁵⁰ Horák, 2005a

⁵¹ Karimova, 2010

⁵² Tolipov, 2011

⁵³ Karimova, 2010

naopak Uzbekistán na afghánském 3 %, což je v porovnání s 8–10 % se všemi pěti sousedy dohromady poměrně výrazný podíl.⁵⁴ Afghánistán dodává zemi kontrolované režimem I. Karimova ovoce, ořechy a olivy a Uzbekistán na oplátku svému jižnímu sousedu ropu, železnou rudu, nábytek, sůl, potraviny a stavební materiál.⁵⁵ Uzbekistán se aktivně angažuje v rekonstrukci afghánské infrastruktury. Z nejvýznamnějších projektů lze zmínit rekonstrukci dálnice mezi Mazár-e-Šarífem a Kábulem, vybudování mostu Hairatan na společné hranici, rekonstrukci letiště v Mazár-e-Šarífu a výstavbu řady škol a zdravotnických zařízení.⁵⁶ Mimo to je Uzbekistán od roku 2002 významným dodavatelem elektrické energie pro Afghánistán.⁵⁷

Uzbekistán poskytuje také podporu vojenským jednotkám NATO v Afghánistánu. Dává jim k dispozici svůj vzdušný prostor a především participuje na severní zásobovací stezce, jejíž důležitost vzrostla po ochlazení vztahů s Pákistánem. To bylo způsobeno odhalením skutečnosti, že pákistánské tajné služby věděly či přímo participovaly na teroristických útocích na americké cíle v Pákistánu.⁵⁸ Uzbekistán ze své účasti na transportu nevojenských dodávek (stavební a zdravotnický materiál a potraviny) profituje jak ekonomicky, tak také politicky. Jeho postavení důležité transportní křižovatky mu umožňuje získávat informace od zpravodajských služeb ostatních koaličních partnerů a prosazovat svůj přístup k řešení afghánského problému.⁵⁹

Z uzbeckého pohledu Afghánistán na svém území poskytuje azyl pro mezinárodní teroristické organizace, což představuje hrozbu pro celé mezinárodní společenství, které by mu z toho důvodu mělo věnovat větší pozornost. Důležitou roli by v procesu transformace měly hrát sousední státy, především pak Uzbekistán a z globálních aktérů OSN.⁶⁰ Tento regionální přístup byl Uzbekistánem prosazován již v 90. letech, kdy na popud I. Karimova vznikla pod patronátem OSN iniciativa 6+2. Jejími členy byly státy sousedící s Afghánistánem – Tádžikistán, Turkmenistán, Uzbekistán, Irán, Pákistán, Čína a Spojené státy americké a Rusko. Tato skupina řešila problematiku nestability Afghánistánu až do roku 2001.⁶¹

⁵⁴ Tolipov, 2011

⁵⁵ Hashimova, 2009

⁵⁶ Tolipov, 2011

⁵⁷ Akmalov, 2009

⁵⁸ Crilly, 2011

⁵⁹ McDermott, 2009

⁶⁰ Tolipov, 2011

⁶¹ Hashimova, 2009

Jelikož je uzbecké vedení přesvědčeno, že stabilní a prosperující Afghánistán je v zájmu všech zemí regionu a jejich účast na řešení situace je nezbytná pro úspěch jakýchkoliv snah, navrhl I. Karimov v roce 2008 na summitu NATO v Bukurešti restauraci mechanismu 6+2 a rozšíření jeho členské základny právě o NATO.⁶² Uskupení 6+3 by mělo přispět k lepší koordinaci aktivit jednotlivých zainteresovaných stran. Návrh však nevyvolal žádnou odezvu. Farkhod Tolipov ve své analýze pro Institut Střední Asie a Kavkazu (Central Asia-Caucasus Institute - CACI) zdůrazňuje několik slabých stránek konceptu, které způsobily vlažnou reakci mezinárodní komunity. V první řadě návrh přišel příliš pozdě, protože počítá s větší angažovaností USA, které však ve stejné době plánují svůj odchod z oblasti. Dále zcela opomíjí samotný Afghánistán i důležitého hráče regionu, Indii, a nezohledňuje rozdílná stanoviska jednotlivých aktérů k problematice. Navíc nebere v úvahu, že NATO, Rusko i USA preferují jednání na bilaterální bázi a problematická situace v Afghánistánu je spíše globální než regionální otázka.⁶³ Uzbekistán se v reakci na nepřijetí svého návrhu odmítl účastnit dalších jednání a rozhodl se vydat vlastní cestou podpory socioekonomického rozvoje.⁶⁴ Uzbekistán se dokonce neúčastní tzv. Istanbulského procesu, který byl započat konferencí ministrů zahraničních věcí Afghánistánu a jeho sousedních států v Istanbulu a který má najít řešení pro udržení stability v zemi po zahájení stahování vojsk NATO v roce 2014.⁶⁵

Pro úspěšnou transformaci Afghánistánu ve stabilní stát bez přítomnosti buněk teroristických organizací je zapotřebí kooperace mezi globálními mocnostmi a jeho sousedními státy. Ačkoliv USA, Čína, EU, Rusko, Irán, Pákistán, Indie i Uzbekistán mají každý svůj vlastní zájem i přístup k řešení afghánské problematiky, zdá se, že všichni jmenovaní jsou si vědomi, že výsledkem rivality a soupeření by v tomto případě byly ztráty pro všechny.⁶⁶ Důležitou rolí okolních států je důsledná kontrola hranic, aby přes ně nemohly být pašovány drogy a zbraně. Zároveň mohou pomoci vytvořit Afghánistánu vlastní zdroje příjmů, což je možné díky integraci do regionálních ekonomických a transportních struktur.⁶⁷ V obou případech se velmi aktivně angažuje Uzbekistán, který se tak stává významným aktérem v geopolitické hře o Afghánistán.

⁶² Akmalov, 2009

⁶³ Tolipov, 2011

⁶⁴ Hashimova, 2009

⁶⁵ Kucera, 2011

⁶⁶ Karimova, 2010

⁶⁷ Karimova, 2010

3.7. Regionální velmoc či subjekt geopolitické hry velmocí?

Výše uvedené charakteristiky dovoluují Uzbekistánu aspirovat na post regionální velmoci. Na druhou stranu však existuje celá řada faktorů, jež nejsou v souladu s touto ambicí Isloma Karimova.

Poloha Uzbekistánu, která bývá označována za strategicky velmi výhodnou, s sebou přináší i některé komplikace. Vnitrozemský stát je kvůli ní nucen uzavírat dohody se svými sousedy, s nimiž má však komplikované vztahy.

Na sklonku 90. let 20. století došlo kvůli obchodním sporům k ochlazení vztahu s Kazachstánem a Kyrgyzstánem.⁶⁸ S druhým jmenovaným došlo k dalšímu zhoršení v souvislosti s nepokoji v uzbeckém Andižanu v roce 2005, jelikož Islom Karimov obvinil kyrgyzské vedení z podpory místních radikálů, a konflikty mezi etnickými Kyrgyzy a Uzbeky, které proběhly v jižní části Kyrgyzstánu v červnu 2010.

Tádžikistán obviňuje Uzbekistán ze snahy o zasahování do svých interních záležitostí a především z toho, že se v dostatečné míře nesnaží zabránit vpádům islámských radikálů na území svého souseda. V roce 2008 dokonce předseda Nejvyššího soudu Tádžikistánu obvinil uzbecké bezpečnostní síly z bombardování budovy této instituce jako součást úsilí o destabilizaci a svržení režimu.⁶⁹

Bývalý turkmenský prezident Saparmurat Nijazov pak Karimovův režim obviňoval z podpory opozice a v roce 2002 dokonce z podílu na přípravě atentátu proti jeho osobě.⁷⁰

Avšak za nejpalčivější aspekt uzbeckých vztahů se sousedy lze označit spory o vodu. V dobách SSSR mezi jednotlivými svazovými republikami fungoval systém výměny energetických a vodních zdrojů, který však po pádu sovětského impéria nebyl udržitelný. Uzbekistán začal za své dodávky uhlovodíků požadovat tržní ceny, což si Kyrgyzstán ani Tádžikistán nemohli dovolit. Obě země se tuto situaci rozhodly řešit snížením energetické závislosti na svých sousedech (mimo Uzbekistán vedou obdobný spor také s Turkmenistánem), proto začaly s pomocí zahraničních investorů budovat hydroelektrárny.⁷¹ Jejich provoz si vyžádal změnu vodního režimu, který dříve fungoval na principu zadržování vody během zimních a jarních měsíců. Ta pak byla v létě postupně upouštěna a umožnila tak rozsáhlé zavlažování především bavlníkových polí,

⁶⁸ Horák, 2005c

⁶⁹ Nichol, 2011

⁷⁰ Horák, 2008

⁷¹ Fradchuk, 2006,

na kterém je uzbecké zemědělství závislé. Po vybudování vodních elektráren však oba uzbečtí sousedé na horních tocích řek upouštějí zásoby vody po celý rok, což v zimních měsících způsobuje záplavy a v létě naopak nedostatek vody pro zavlažování.⁷² V souvislosti s tímto problémem dochází také k pravidelným třenicím mezi Uzbekistánem a Turkmenistánem, jelikož obě země nejsou schopny se dohodnout na rozdělení takto omezeného množství vody.

Rovněž dogma o nezbytném zapojení do všech tranzitních projektů již v současnosti plně neplatí, což ukazuje například v roce 2007 zahájené vyjednávání o plynovodu z Turkmenistánu do Ruska podél Kaspického moře, kterému by se tak v případě realizace podařilo vyhnout uzbeckému území.⁷³

Značná populace je v současnosti výhodou, avšak její další nekontrolovaný růst s sebou v budoucnu přinese celou řadu problémů, především v hustě osídlení Ferganské kotlině, která je už nyní náchylná k působení organizacím hlásícím se k radikálním formám islámu. Rovněž uzbecká ekonomika, která neprošla strukturálními reformami, omezuje možnost uzbecké dominance v oblasti.

Snaha o získání postavení regionální velmoci tak zůstává spíše na úrovni rétoriky. V posledních měsících navíc I. Karimov podniká některé izolacionistické kroky, které rovněž nepomáhají snahám o regionální hegemonii. Navíc má Uzbekistán v boji o regionální velmoc významného konkurenta – Kazachstán. Ten má výhodnou polohu pro obchodování s Ruskem i Čínou a navíc nezanedbatelné zásoby zemního plynu a ropy. Kazachstán se dnes již pohybuje v jiných ekonomických sférách než ostatní středoasijské státy a je pokládán za stabilního a konzistentního partnera, který udržuje dobré vztahy se všemi klíčovými mocnostmi.⁷⁴

Avšak ani Islom Karimov ani jeho kazašský protějšek Nursultan Nazarbajev nemají dostatečné ekonomické zdroje pro realizaci svých zahraničněpolitických ambicí. Proto se žádná ze středoasijských republik při prosazování svých mocenských zájmů neobejde bez podpory některého z významných světových hráčů.⁷⁵

Uzbekistán tak, i přes některé dílčí úspěchy, nadále zůstává především subjektem geopolitické hry o Střední Asii, který má však pro mocnosti angažující se v regionu díky výše zmíněným charakteristikám značný význam.

⁷² Wegerich, 2004

⁷³ Horák, 2008

⁷⁴ Horák, 2008

⁷⁵ Horák, 2005c

Pro mocnosti zajímavější se o daný region byl Taškent vždy klíčový, což ukazuje mimo jiné jeho dominantní postavení již v rámci carského Ruska, kterou si udržel i po vzniku SSSR, když se stal nejprve hlavním městem Turkestánské autonomní republiky a poté i nově vzniklé Uzbekské autonomní republiky, jež získala značnou část strategicky významné Fergánské kotliny.⁷⁶ Po zisku nezávislosti se Uzbekistán aktivně snažil přeorientovat svou zahraniční politiku od Ruska směrem k USA a EU a v menší míře také ke státům Blízkého východu.

Světové i regionální mocnosti však s počátkem svého nástupu v Uzbekistánu i celé Střední Asii poměrně značně váhaly, jelikož stále považovaly oblast za sféru dominance Ruské federace.⁷⁷ V případě Uzbekistánu se jako první na počátku 90. let osmělilo Turecko (v menší míře také Irán), které však nemělo dostatek prostředků, aby mohlo financovat tuto nákladnou geopolitickou hru.⁷⁸ Svou prozápadní orientaci Uzbekistán jasně deklaroval vstupem do uskupení GUAM⁷⁹ v roce 1999, které poté změnilo svůj oficiální název na GUUAM. Toto původně ekonomické uskupení postupně transformovalo svou činnost také do vojenské a politické oblasti, přičemž cílem úsilí členských států bylo primárně oslabení ruského vlivu a prohloubení spolupráce s USA a EU.⁸⁰

Avšak série událostí přiměla Isloma Karimova přehodnotit svou geopolitickou orientaci a znovu se přiklonit k původnímu hegemonovi - Rusku. S nástupem Vladimíra Putina k moci v roce 2000 získává ruská zahraniční politika opět paternalistický ráz a nový prezident staví svou zemi do role jediného ochránce bezpečnosti Uzbekistánu.⁸¹ Ta je ohrožována konflikty v Afghánistánu a Tádžikistánu a s nimi souvisejícím vznikem vládou nekontrolovaných militantních skupin, které jsou často zapojeny do obchodu s drogami či podporují většinou islámská uskupení stojící v opozici vůči režimu I. Karimova.⁸² Kombinace těchto faktorů stojí za znovu sblížením Uzbekistánu a Ruska, ke kterému dochází v letech 2000-2001. Ve stejném období Uzbekistán začíná aktivně rozvíjet také své vztahy se sousedy a dalším významným

⁷⁶ Horák, 2005a

⁷⁷ Dobrovolský, 2010

⁷⁸ Horák, 2005a

⁷⁹ GUAM: Organizace pro demokracii a ekonomický rozvoj je mezivládní organizace, jejímiž členy jsou v současnosti Gruzie, Ukrajina, Ázerbájdžán a Moldavsko.

⁸⁰ Daly, 2005

⁸¹ Dobrovolský, 2010

⁸² Menteshashvil, 1999

hráčem - Čínou, což je završeno vstupem do Šanghajske organizace spolupráce⁸³ v květnu 2001.⁸⁴

Významným milníkem v geopolitické orientaci Uzbekistánu se stalo zahájení spojenecké operace v Afghánistánu na podzim roku 2001, které pro I. Karimova představovalo jedinečnou příležitost získat výměnou za spolupráci a poskytnutí vojenské základny politickou a především finanční podporu od Spojených států. Etablování Uzbekistánu jako nejdůležitějšího spojencem USA v oblasti v kombinaci se souběžným oslabením ozbrojené islámské opozice umožnilo I. Karimovi upevnit svou mocenskou pozici, což bylo potvrzeno referendem o změně ústavy, pořádaném v roce 2002, které mu umožnilo pokračovat ve výkonu své funkce.⁸⁵

V tomto období se v Uzbekistánu začínají angažovat také regionální velmoci jako Japonsko, či Indie, avšak uzbeckou prioritou bylo navázat díky spojení s USA bližší vztahy také s NATO a EU a zároveň zachovat dobré vztahy s Ruskem a Čínou.⁸⁶ Záhy se však začala ukazovat dočasnost aktivního spojení USA a Uzbekistánu, jelikož Západ zklamal uzbecké elity svým nátlakem na liberalizaci ekonomiky a dodržování lidských práv, avšak neposkytl zemi investice a jiné finanční prostředky v původně očekávané míře. Navíc Spojené státy odmítly hrát roli garanta bezpečnosti ve středoasijském regionu.⁸⁷

Uzbekistán se proto rozhodl znovu upravit svou zahraničně-politickou orientaci. Za zlomový okamžik tohoto obratu bývá označována první schůzka prezidentů Ruska a Uzbekistánu od roku 2001, která se uskutečnila v srpnu 2003 při návštěvě Vladimira Putina v Samarkandu a na které byla otevřena otázka prohlubování ekonomické spolupráce, což o rok později vyústilo v uzavření dohody a prohloubení strategického partnerství.⁸⁸ Sbližování Uzbekistánu se Spojenými státy bylo definitivně narušeno událostmi v Andižanu v květnu 2005. Podle stanoviska uzbecké vlády zde došlo k pokusu islamistů o státní převrat, do kterého byly zapleteny Spojené státy i sousední Kyrgyzstán.⁸⁹ Podle nevládních organizací však režim Isloma Karimova využil protestů proti politickým procesům s představiteli místních klanů, kteří nepatří právě k loajálními

⁸³ Šanghajska organizace pro spolupráci je mezivládní organizace založená v roce 2001 Čínskou lidovou republikou, Ruskem, Kazachstánem, Kyrgyzstánem, Tádžikistánem a Uzbekistánem. Náplní její činnosti je spolupráce v oblasti ekonomiky a regionální bezpečnosti.

⁸⁴ Horák, 2005a

⁸⁵ Horák, 2005a

⁸⁶ Nichol, 2011

⁸⁷ Horák, 2008

⁸⁸ Horák, 2008

⁸⁹ Nichol, 2011

k centrální vládě, k potlačení politické opozice. Výsledkem tvrdého zásahu ozbrojených složek proti demonstrantům jsou dle zdrojů BBC stovky mrtvých, naopak uzbecká vláda zdůrazňuje, že islamističtí povstalci zabili 187 lidí.⁹⁰

Bezprostředně poté požadovalo mezinárodní společenství v čele s EU a USA nezávislé prošetření těchto květnových násilností, což ovšem uzbecká strana odmítla jako nepřipustitelný zásah do státní suverenity. Reakcí na toto odmítnutí bylo zavedení zbrojního embarga a omezení vydávání diplomatických víz ze strany EU, Spojené státy dokonce pozastavily finanční toky vojenské i rozvojové pomoci.⁹¹ Uzbecká vláda na oplátku zakázala noční operace spojeneckých vojsk na svém území a stanovila váhový limit pro letouny dopravující na americkou vojenskou základnu Karshi-Kanabad (označována jako K2) v jižním Uzbekistánu vojenské i nevojenské zásilky.⁹² Americká administrativa se tak dostala do situace, kdy se musela rozhodnout, zda bude nadále podporovat režim porušující lidská práva, který však potřebuje pro dosažení svých cílů. Stephen Blank, odborník Institutu strategických studií na Rusko a Společenství nezávislých států (SNS), ji popisuje takto:⁹³ „*Prioritním cílem americké politiky ve Střední Asii a Uzbekistánu je vítězství ve válce v Afghánistánu, což je cíl činící ze zachování vojenské základny Karshi-Khanabad záležitost zásadního významu, zároveň však právě válka v Afghánistánu zvyšuje důležitost demokracie jako operačního principu americké zahraniční politiky, to se však dostává do konfliktu s prvním cílem.*“⁹⁴ USA se rozhodly neustoupit režimu I. Karimova a stále trvaly na nezávislém prošetření událostí v Andižanu. Vyvrcholením rozporu byl uzbecký požadavek na vyklizení americké letecké základny K2, která sloužila pro operace USA a NATO v Afghánistánu už od roku 2001.⁹⁵ V reakci na vzniklou situaci Uzbekistán oznámil svůj odchod z prozápadního uskupení GUUAM.⁹⁶

Čína naopak označila jednání uzbecké vlády za zcela legitimní a Rusko podpořilo svého spojence prošetřením událostí, které pak označilo za oprávněný a přiměřený zásah proti militantním islamistům.⁹⁷

⁹⁰ BBC, 2005

⁹¹ Nichol, 2011

⁹² Global Security, nedatováno - a

⁹³ V originálním znění: „*The priority aim in U.S. policy in Central Asia and Uzbekistan is winning the war in Afghanistan, a goal that makes retention of the base at Karshi Khanabad of vital importance, but the war heighten importance of democracy as an operating principle of U.S. foreign policy and so it is coming into conflict with that goal.*“

⁹⁴ Blank, 2005

⁹⁵ Radio Free Europe, 2005a

⁹⁶ Radio Free Europe, 2005b

⁹⁷ Blank, 2005

Příklon Uzbekistánu zpět k Rusku a posilování především ekonomických vazeb na Čínu na úkor Západu trval až do roku 2008, kdy EU i USA začaly postupně upouštět od uvalených sankcí a znovu rozvíjet spolupráci s Uzbekistánem. V případě Spojených států dochází ke snaze o zlepšení vztahů především poté, co dochází k jejich ochlazení s jiným ze strategických spojenců - Pákistánem.

Uzbekistán se snaží vzniklou situaci využít ve svůj vlastní prospěch a ze spolupráce s každou z velmocí vytěžit maximum. Tomu, do jaké míry a v jakém sektoru se z důvodu zajištění svých bezpečnostních a strategických zájmů v současnosti v Uzbekistánu angažují mocnosti prvního i druhého řádu, je věnována následující kapitola.

4. Aktéři angažující se v Uzbekistánu

Regionální i globální mocnosti angažující se v Uzbekistánu se snaží zajistit si své bezpečnostní a strategické zájmy prostřednictvím široké škály nástrojů. Jak již bylo nastíněno v kapitole 2. Metodologie, tyto aktivity autorka rozdělila do čtyř okruhů podle typu činnosti - politické, vojenské, ekonomické a rozvojové. V každé z těchto kategorií autorka stanovila několik indikátorů, jejichž výběr je blíže vysvětlen v úvodu každé příslušné podkapitoly. V závěru každé z nich je uveden příslušný „index angažovanosti“. Se státy, které získaly nejvyšší hodnotu v každé z kategorií, je dále pracováno v páté kapitole.

4.1. Politické ukazatele

Mezi politické ukazatele ilustrující míru participace jednotlivých sledovaných států autorka zařadila celkem čtyři charakteristiky dvoustranné kooperace. Mezi klasické indikátory vzájemných vztahů mezi dvěma státy patří navázání bilaterálních diplomatických vztahů a existence zastupitelského úřadu, proto byly tyto dva ukazatele zahrnuty i do „indexu politické angažovanosti“, kterým se zabývá tato kapitola diplomové práce. Dalším vybraným indikátorem je počet vykonaných státních návštěv na nejvyšší úrovni, jelikož umožňuje zachytit, jakou důležitost Uzbekistánu připisují jednotlivé sledované mocnosti, a proto na jeho návštěvu, či přijetí prezidenta Isloma Karimova ve své vlasti, vynakládají finance a čas svých nejvyšších představitelů. Posledním politickým ukazatelem je členství ve stejných mezinárodních organizacích, které může ilustrovat geopolitickou orientaci Uzbekistánu i zájem jednotlivých sledovaných mocností na vzájemné spolupráci.

4.1.1. Navázání diplomatických vztahů a zřízení zastupitelského úřadu

Nově vzniklý stát Uzbekistán začal bezprostředně po získání nezávislosti navazovat diplomatické styky s ostatními státy světa. Z pozorovaných mocností byla první země, která uznala samostatnost Uzbekistánu, Čína. V průběhu roku 1992 tak učinily i všechny ostatní uvažované státy. Jejich pořadí a datum navázání bilaterálních vztahů ukazuje Tabulka 5 – Bilaterální vztahy Uzbekistánu.

Tabulka 5 - Bilaterální vztahy Uzbekistánu

Stát	Datum navázání bilaterálních vztahů s Uzbekistánem
Čína	2. 1. 1992
Japonsko	26. 1. 1992
Spojené státy	19. 2. 1992
Turecko	4. 3. 1992
Indie	18. 3. 1992
Rusko	20. 3. 1992
Irán	10. 5. 1992

Zdroj: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - c - upraveno dle autorky

Po navázání bilaterálních vztahů začaly jednotlivé státy zřizovat svá stálá zastoupení v Uzbekistánu. V současnosti jich je v Taškentu 47, přičemž všechny státy sledované skupiny zde svůj zastupitelský úřad mají, což ukazuje Tabulka 6 - Zastupitelské úřady v Taškentu.

Tabulka 6 - Zastupitelské úřady v Taškentu

Afrika	Alžírsko, Egypt, JAR
Amerika	Kanada, USA
Asie	Afgánistán, Ázerbájdžán, Bangladěš, Čína , Gruzie, Indie , Indonésie, Irán , Izrael, Japonsko , Jižní Korea, Jordánsko, Kazachstán, KLTR, Kuvajt, Kyrgyzstán, Malajsie, Pákistán, Palestinská autonomie, Rusko , Saudská Arábie, Tádžikistán, Thajsko, Turecko , Turkmenistán, Vietnam
Evropa	Belgie, Bělorusko, Bulharsko, Česká republika, Francie, Itálie, Kypr, Německo, Nizozemsko, Řecko, Velká Británie, Litva, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Španělsko, Švédsko), Švýcarsko, Ukrajina, Vatikán

Zdroj: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - d - upraveno dle autorky

4.1.2. Státní návštěvy na nejvyšší úrovni

Výše zmíněné navázání bilaterálních vztahů a zřízení stálé mise včetně zastupitelského úřadu je, u regionálně či globálně významných států a strategicky důležité země jako Uzbekistán, téměř samozřejmé. Proto jako prokazatelnější ukazatel politického zájmu o Uzbekistán může posloužit počet vykonaných státních návštěv na nejvyšší úrovni. Tou se rozumí návštěva hlavy výkonné moci, tedy prezidenta či premiéra, v závislosti na typu režimu.

V tomto ohledu největší zájem o zemi jeví Čína následována Ruskem a Indií. Naopak pouze omezený počet státních návštěv realizoval Islom Karimov a jeho protějšky z Turecka a Iránu. Zajímavý je také fakt, že Uzbekistán za dobu jeho existence nenavštívil ani jeden z amerických prezidentů. Učinili tak pouze nižší zástupci státního aparátu, v posledních letech například Hillary Clinton ve funkci ministryně zahraničních věcí či vrchní velitelé spojeneckých vojsk v Afghánistánu. Počty vykonaných státních návštěv mezi Uzbekistánem a sledovanými státy ilustruje Tabulka 7 – Státní návštěvy na nejvyšší úrovni od zisku nezávislosti doposud.

Tabulka 7 – Státní návštěvy na nejvyšší úrovni od zisku nezávislosti doposud

Stát	Státní návštěvy na nejvyšší úrovni v Uzbekistánu	Státní návštěva vykonaná Islomem Karimovem
Čína	3	8
Indie	2	4
Irán	1	1
Japonsko	2	3
Rusko	3	7
Spojené státy	0	3
Turecko	1	1

Zdroj: Press-service of the President of the Republic of Uzbekistan, nedatováno

4.1.3. Členství v mezinárodních organizacích

Uzbekistán je členem mezinárodních organizací uvedených v Tabulce 8 – Členství Uzbekistánu a sledovaných zemí v mezinárodních organizacích. Jak vyplývá z jejího názvu, tabulka rovněž zachycuje, ve kterých organizacích jsou členy také sledované mocnosti. Tímto způsobem se pokouší zachytit vzájemné vazby mezi Uzbekistánem a danými státy a rovněž dobře ilustruje mnohovektorovost uzbecké zahraniční politiky. Většina z organizací uvedených v tabulce je utvořena na regionální bázi, naopak organizace globálního charakteru tabulka neuvádí, jelikož jejími členy jsou všechny sledované státy. Proto v ní nejsou uvedeny uskupení jako Organizace spojených národů, Mezinárodní měnový fond či Mezinárodní červený kříž a mnoho dalších, v nichž participuje Uzbekistán i všech sedm zemí.

Tabulka 8 - Členství Uzbekistánu a sledovaných zemí v mezinárodních organizacích

Organizace	Členské státy
Asijská rozvojová banka	Čína, Indie, Japonsko, Turecko, USA
Islámská rozvojová banka	Irán, Turecko
Konference vzájemné spolupráce a budování důvěry v Asii	Čína, Indie, Irán, Rusko, Turecko
Organizace ekonomické spolupráce	Irán, Turecko
Organizace islámské konference	Irán, Turecko
Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti	Rusko
Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě	Rusko, Turecko, USA
Organizace středoasijské spolupráce	Rusko
Partnerství pro mír	Rusko + státy NATO (USA, Turecko)
Rada euro-atlantického partnerství	Rusko, Turecko, USA
Společenství nezávislých států	Rusko
Středoasijská unie	-
Světová banka	Rusko, Turecko, USA
Šanghajská organizace pro spolupráci	Čína, Rusko

Zdroj: CIA, 2012 – upraveno dle autorky

4.1.4. Index politické angažovanosti

Index politické angažovanosti zahrnuje celkem čtyři indikátory, které byly zmíněny v úvodu podkapitoly. Za použití postupu, rozpracovaného v příloze práce a vysvětleného v metodologii, získáme hodnoty uvedené v Tabulce 9 – Index politické angažovanosti.

Tabulka 9 – Index politické angažovanosti

Země	Index politické angažovanosti
Čína	65,8
Indie	50,2
Irán	45,8
Japonsko	44,5
Rusko	81,4
Spojené státy	51,5
Turecko	60,9

V indexu politické angažovanosti a tedy celkovém součtu všech politických indikátorů dominuje Rusko se 77,4 body. Druhé nejvyšší hodnoty dosáhla Čína, následována Tureckem. Celkově lze říci, že rozdíly mezi jednotlivými aktéry v případě politické angažovanosti nejsou příliš významné, jedinou výjimkou je vítězné Rusko.

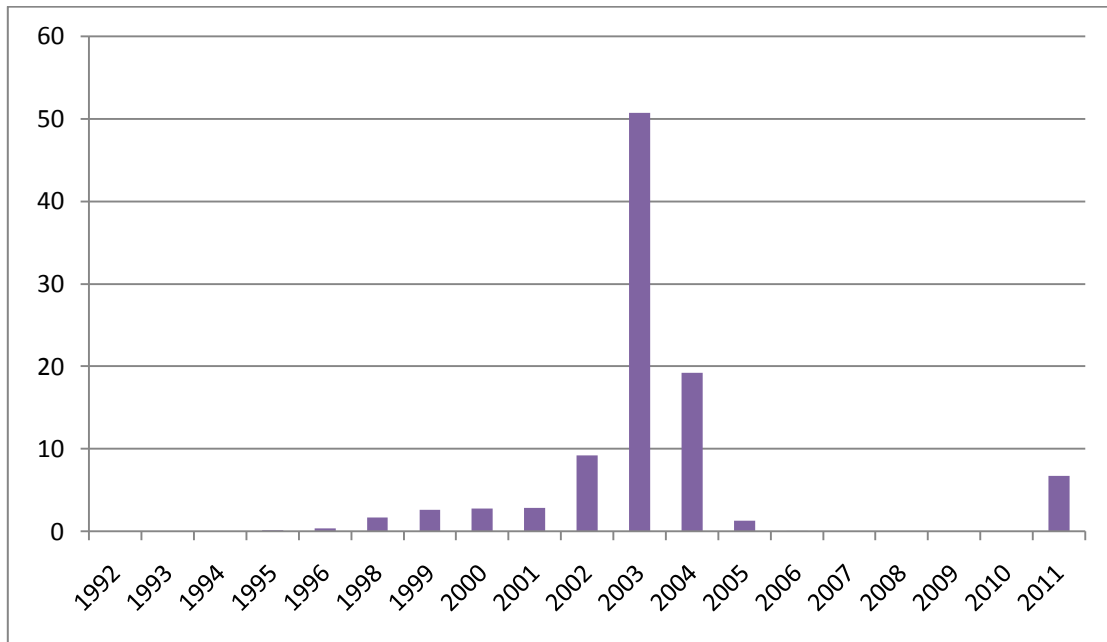
4.2. Vojenské ukazatele

Zásadním aspektem geopolitického zájmu o konkrétní stát je také vojenská dimenze. Pro potřeby této diplomové práce je vyjádřena přítomností vojenské základny a vojenskou a bezpečnostní spoluprací. Tu je možné vyjádřit objemem financí, které jsou poskytované v rámci vojenské spolupráce, či existencí bilaterálních vztahů ve vojenské oblasti. Špatná dostupnost těchto informací, především pak těch o finančních tocích ze zemí jakými jsou Irán a Čína, činí tuto problematiku těžko prozkoumatelnou. Dalším problematickým aspektem je značná fluktuace objemu těchto prostředků, která je dána například změnami ve vzájemných vztazích. Tento fakt komplikuje srovnání

jednotlivých zemí, protože pokud je možné zjistit pro jednotlivé státy údaje jenom za různé roky a pokud uvážíme právě výrazné změny v objemu financí, snižuje nedostupnost dat vypovídací hodnotu komparace.

Příkladem proměnlivosti těchto finančních toků může být vojenská pomoc USA, která je zobrazena na Grafu 3 - Vojenská pomoc USA Uzbekistánu v milionech USD.

Graf 3 - Vojenská pomoc USA Uzbekistánu v milionech USD

Zdroj: USAID, nedatováno - upraveno dle autorky

Tento graf dobře ilustruje také celkový vývoj vzájemných vztahů USA a Uzbekistánu, který byl nastíněn v kapitole 3. Proč je Uzbekistán strategický spojencem? Je na něm dobře patrný velmi pozvolný rozvoj spolupráce v průběhu 90. let, následovaný jejím prudkým nárůstem po roce 2001 v souvislosti s otevřením vojenské základny K2 a poté ještě mnohem výraznější navýšení vojenské pomoci po podepsání Deklarace o strategickém partnerství a spolupráci v závěru roku 2002, což vysvětluje skokový nárůst obdržených financí v roce 2003. Poté opět následuje jejich omezení, jelikož dochází k zhoršování vztahů v důsledku amerického nátlaku na dodržování lidských práv v zemi a uzbeckým zklamáním z nedostatku dalších investic a ekonomické spolupráce. Po událostech v Andižanu v roce 2005 dochází k omezení a poté úplnému zastavení vojenské pomoci, která je znovu poskytována až od roku 2011, kdy se vztahy obou zemí začínají opět zlepšovat, jelikož se Uzbekistán stává klíčovou zemí pro tranzit dodávek nezbytných pro realizaci spojenecké operace v Afghánistánu.

4.2.1. Vojenská základna

Stálá vojenská přítomnost a s ní související přítomnost zahraniční vojenské základny je významným ukazatelem bezpečnostních a strategických zájmů mocností, proto nesmí tento ukazatel chybět ani v tomto indexu vojenské angažovanosti.

V letech 2001-2005 fungovala v provincii Kashkadarya blízko hranic s Tádžikistánem a Afghánistánem již dříve zmíněná vojenská základna K2 využívaná Spojenými státy pro logistickou podporu Operace Trvalá svoboda. Ta byla vybudována z původní sovětské vojenské základny, která zde fungovala před rozpadem SSSR.

Po uzavření K2 se jedinou zahraniční vojenskou základnou, která v současnosti funguje na území Uzbekistánu, stala menší německá základna Temez, již pro podporu svých aktivit v Afghánistánu využívá Německo i ostatní členské státy NATO.⁹⁸ Žádná z pozorovaných velmocí tak dnes není vojensky přítomná v Uzbekistánu.

4.2.2. Vojenská spolupráce

Po zisku nezávislosti Uzbekistán postavil svou snahu o zajištění vojenské bezpečnosti a navázání strategických partnerství spíše na bilaterální než multilaterální bázi.⁹⁹ K rozvoji mnohostranných bezpečnostních dohod dochází až po roce 2000, když se Uzbekistán stává členským státem dvou uskupení garantujících kolektivní bezpečnost - Šanghajská organizace spolupráce (2001) a Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti (2006). Tyto dvě organizace však byly zohledněny již v podkapitole věnované politickým vazbám, proto bude tato část práce věnována pouze bilaterálním bezpečnostním vazbám s jednotlivými mocnostmi.

Velmi omezenou vojenskou spoluprací realizuje Uzbekistán s Japonskem, které se v oblasti Střední Asie soustředí spíše na „soft power“, a tak ve vojenské oblasti hraje jen marginální roli. Obdobně nízkou úroveň vojenské spolupráce vykazuje Irán. Ačkoliv od vzniku samostatného Uzbekistánu poskytuje této zemi omezenou vojenskou pomoc, rozvoj dalších aktivit je omezen napjatými vztahy s USA.¹⁰⁰ I. Karimov preferuje udržení korektních vztahů se světovou supervelmocí místo rozvoje vazeb s regionální mocností druhého řádu, která má navíc značně omezené finanční zdroje pro finanční podporu svých spojenců.

⁹⁸ Trend, 2011

⁹⁹ Mongabay, nedatováno

¹⁰⁰ Muzalevsky, 2011

S ostatními státy má Uzbekistán uzavřeny dohody o bilaterální vojenské spolupráci. Dohoda s Tureckem vstoupila v platnost v roce 2000, o rok později v souvislosti se spojeneckou operací v Afghánistánu došlo k rapidnímu nárůstu dodávek zbraní a realizaci projektů zvyšující kapacity pro výcvik a modernizaci uzbecké armády.¹⁰¹ Při státní návštěvě I. Karimova v roce 2005 v Indii došlo k podepsání úmluvy mezi těmito státy, na jejímž základě jsou realizovaná častá společná vojenská cvičení a semináře pro vzdělávání a trénink armádních představitelů.¹⁰² K dalšímu prohloubení spolupráce došlo po roce 2011, poté co velitel indické armády generál V. K. Singh navštívil Uzbekistán a dohodnul se na tom s místními představiteli.¹⁰³ K podepsání analogické dohody s Čínou došlo až v roce 2009, od té doby dochází k pozvolnému rozvoji vzájemných vojenských vztahů.¹⁰⁴

Na vyšší úroveň vojenské spolupráce posunul Uzbekistán své vztahy se Spojenými státy. V průběhu 90. let došlo k podpisu řady méně významných úmluv upravujících například spolupráci při potlačování ilegálního obchodu se zbraněmi, přičemž nejvýznamnější z nich byla dohoda o zahraniční pomoci, díky níž získal Uzbekistán přístup k značným finančním zdrojům.¹⁰⁵ V roce 2002 došlo k podpisu Deklarace o strategickém partnerství a spolupráci, která zahrnovala také bezpečnostní záruky a stala se tak významným milníkem ve vzájemných vojenských vztazích.¹⁰⁶ Problematickým aspektem této úmluvy byl fakt, že její součástí byly pasáže zavazující uzbeckou stranu ke zlepšování situace v oblasti lidských práv.¹⁰⁷ Ačkoliv k jejich naplnění nedošlo, dohoda zůstává formálně v platnosti.¹⁰⁸

Nejrozvinutější vojenské vztahy má Uzbekistán s Ruskem. První vojenská smlouva vstoupila v platnost již v roce 1994, následovaná mnohem významnější dohodou o vojenské a technické spolupráci z roku 1999.¹⁰⁹ Obě tyto úmluvy pomohly rozvinout spolupráci v oblasti bezpečnosti, která byla završena podpisem Smlouvy o strategickém partnerství v roce 2004 a především pak Smlouvy o spojeneckých vztazích

¹⁰¹ Bal, 2004

¹⁰² Deccan Herald, 2011

¹⁰³ Brahman, 2011

¹⁰⁴ Peyrouse, 2010

¹⁰⁵ Lumpe, 2010

¹⁰⁶ Rianovosti, 2009

¹⁰⁷ Mongabay, nedatováno

¹⁰⁸ Lumpe, 2010

¹⁰⁹ Central Asia-Caucasus Institute, 2003

o rok později, která do vztahu obou států vnesla zásadu kolektivní bezpečnosti na bilaterální úrovni.¹¹⁰

Úroveň vojenských vztahů Uzbekistánu a pozorovaných mocností je pro větší přehlednost shrnuta v Tabulce 10 - Úroveň vojenských vztahů Uzbekistánu.

Tabulka 10 - Úroveň vojenských vztahů Uzbekistánu

Úroveň vztahů	Země
bez významných vojenských vazeb	Irán, Japonsko
dohoda o vojenské spolupráci	Čína, Indie, Turecko
dohoda o vojenské spolupráci včetně bezpečnostních záruk	Spojené státy
závazek kolektivní bezpečnosti	Rusko

Zdroj: Bal, 2004, Bakshi, 2005, Brahman, 2011, Muzalevsky, 2011, Peyrouse, 2010, Rianovosti, 2009 - upraveno dle autorky

4.2.3. Index vojenské angažovanosti

Údaje o vojenské pomoci jsou často předmětem státního tajemství a jednotlivé země poskytují jen omezené či vůbec žádné vojenské statistiky. Mezi výjimku patří USA, avšak jejich údaje není s čím komparovat, proto nejsou v této diplomové práci zahrnuty.

Vojenská přítomnost v podobě vojenské základny se v případě Uzbekistánu stává rovněž irelevantním ukazatelem, jelikož v zemi nemá v současnosti svou základnu žádná z pozorovaných mocností.

Z vojenských ukazatelů tak zůstává pouze vojenská spolupráce jako taková, z jediného indikátoru však není možné sestavit relevantní index vojenské angažovanosti. Na základě zjištěných faktů lze pouze usoudit, že ve vojenské oblasti stále v Uzbekistánu dominuje dřívější hegemon Rusko, jelikož jeho úroveň bilaterálních vztahů s Uzbekistánem je na nejvyšší možné úrovni.

¹¹⁰ Bakshi, 2005

4.3. Ekonomické ukazatele

Ekonomické ukazatele jako objem zahraničního obchodu či tok zahraničních investic jsou snadno kvantifikovatelná kritéria, která navíc vystihují zájmy jednotlivých pozorovaných států a rovněž vhodným způsobem ilustrují jejich vzájemnou provázanost s Uzbekistánem. Složitěji vyčíslitelnými, avšak rovněž důležitými charakteristikami jsou existence mezivládních institucí zodpovědných za rozvoj obchodní spolupráce a preferenčního celního režimu. Tato čtyři kritéria jsou proto zahrnuta do indexu ekonomické angažovanosti, přičemž je jim přiznána rozdílná váha, což je blíže vysvětleno u výpočtu uvedeného v příloze práce.

4.3.1. Zahraniční obchod

Čtvrtinu uzbeckého vývozu tvoří elektrická energie či energetické suroviny, dalšími významnými položkami jsou bavlna, potraviny, služby a v menší míře také barevné a železné kovy, stroje a zařízení a rovněž produkty chemického průmyslu. Země však obdobné položky rovněž dováží, proto jsou téměř polovinou importu stroje a zařízení a stejně tak chemické produkty, potraviny, kovy, energetické suroviny a produkty terciéru.¹¹¹ Postupem času však dochází ke strukturálním změnám v uzbeckém zahraničním obchodě. Jak na svých internetových stránkách uvádí české ministerstvo zahraničí: *„Uzbekistánu se postupně daří zvyšovat exportní potenciál, zejména díky přílivu zahraničních investic a rozšiřuje trvale svůj exportní sortiment ve prospěch výrobků s vyšší přidanou hodnotou na úkor vývozu surovin a polotovarů.“*¹¹²

Významným ukazatelem ekonomických vztahů země s ostatními státy je vzájemná obchodní výměna vyjádřena podílem na zahraničním obchodu. Nejdůležitějším obchodním partnerem Uzbekistánu je Rusko s 29,2% podílem. Ostatní ze sledovaných zemí obchodují s Uzbekistánem ve výrazně menší míře a v případě Indie, Japonska a USA je vzájemná obchodní výměna téměř zanedbatelná. Konkrétní údaje pro jednotlivé státy jsou uvedeny v Tabulce 11 – Zahraniční obchod Uzbekistánu v roce 2010.

¹¹¹Businessinfo, nedatováno

¹¹²Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, nedatováno

Tabulka 11 - Zahraniční obchod Uzbekistánu v roce 2010

Země	Podíl na zahraničním obchodu Uzbekistánu
Čína	9,5 %
Indie	0,7 %
Irán	3 %
Japonsko	0,6 %
Rusko	29,2 %
Spojené státy	0,8 %
Turecko	4,5 %

Zdroj: The State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics, nedatováno – upraveno dle autorky

4.3.2. Přímé zahraniční investice

Přímé zahraniční investice (Foreign Direct Investment – FDI) jsou důležitým zahraničním tokem financí, jelikož mohou přispívat k ekonomickému růstu a v případě postkomunistické ekonomiky, jakou je Uzbekistán, také zjednodušují její transformaci. FDI nejenom zvyšují úroveň fixního kapitálu a platební bilance, ale především spolu s finančními toky, díky nimž proudí do země vědecké, technické a manažerské dovednosti, což ve výsledku podporuje rozvoj středních a malých podniků, snižují nezaměstnanost a pomáhají zlepšovat konkurenceschopnost podniků na světových trzích.¹¹³

Uzbekistán má poměrně liberální zákony upravující zahraniční investice. První z nich, Zákon o zahraničních investicích, Zákon o investičních aktivitách a Zákon o garancích a prostředcích ochrany práv zahraničních investorů vstoupily v platnost v roce 1998. Zákon o ochraně práv zahraničních investorů a bezpečnosti trhu, vydaný o tři roky později, poskytl další záruky investorům, kterým je v současnosti mimo jiné garantována nemožnost zabavení majetku státem bez adekvátní kompenzace.¹¹⁴ Mimo tyto legislativní normy Uzbekistán postupně uzavřel bilaterální smlouvy garantující ochranu investic se 47 státy.¹¹⁵ Zahraniční investoři mohou vstupovat do všech odvětví, největší zájem však jeví o zpracovatelský průmysl a telekomunikační služby.¹¹⁶

¹¹³ United Nations Conference on Trade and Development, 1999

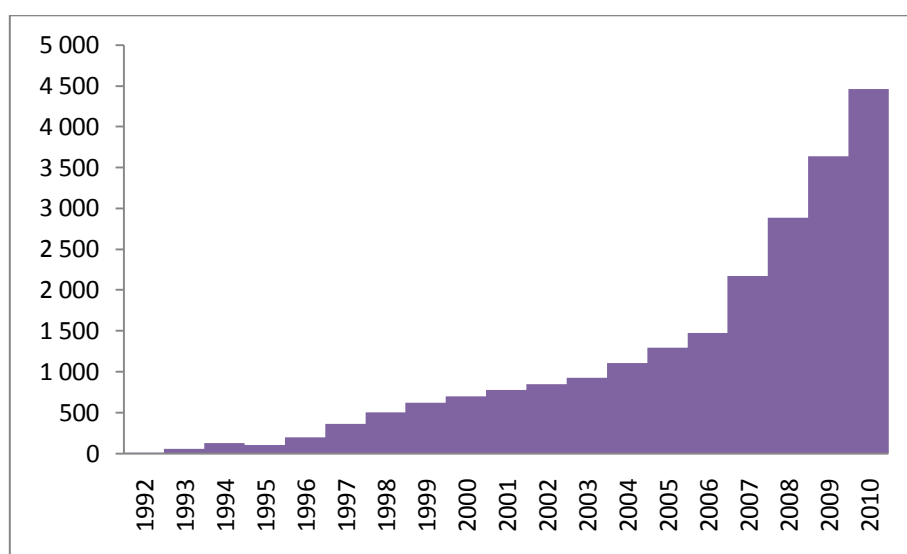
¹¹⁴ United Nations Conference on Trade and Development, 2009

¹¹⁵ Abdurakhmonov, 2003

¹¹⁶ Abdurakhmonov, 2003

Uzbekistán láká investory svými daňovými pobídkami, kvalitní infrastrukturou, nízkými cenami energií, přírodními zdroji, velkým domácím trhem, vzdělanou pracovní silou a politickou a sociální stabilitou.¹¹⁷ Navíc se mu podařilo vyvarovat se sporům s významnými investory, díky čemuž tok FDI do země od vzniku samostatného státu téměř kontinuálně roste.¹¹⁸ Graf 4 – Objem FDI v Uzbekistánu v milionech USD ukazuje celkový objem investic v zemi od vzniku samostatného státu až do roku 2010 a jejich průběžný meziroční nárůst. Největší lze pozorovat mezi lety 2006–2007, kdy vystoupily v platnost zatím nejvstřícnější kroky uzbecké vlády vůči investorům.

Graf 4 – Objem FDI v Uzbekistánu v milionech USD

Zdroj: UNCTAD, nedatováno - upraveno dle autorky

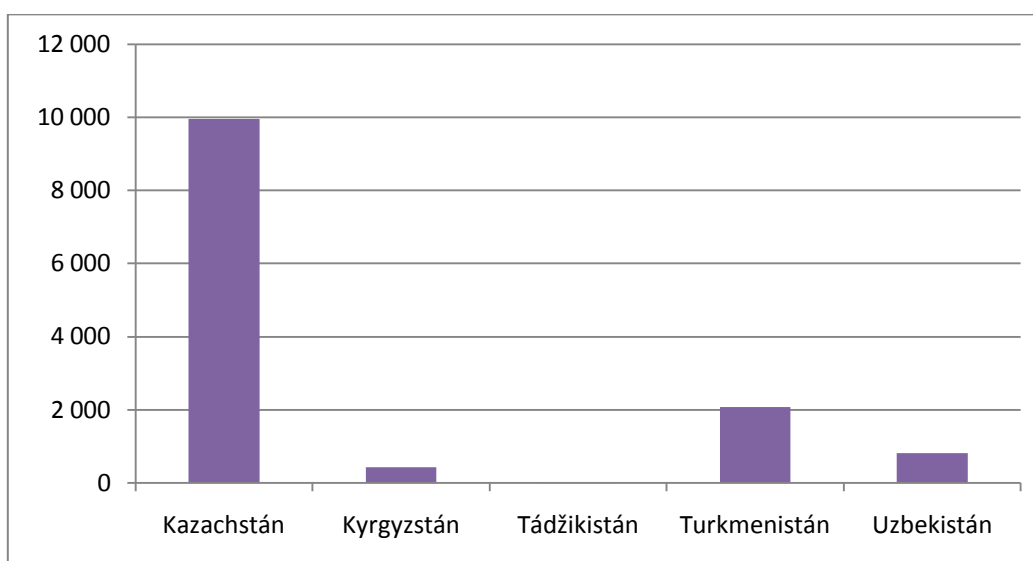
Na druhou stranu však v Uzbekistánu není dokončena privatizace, stát stále zasahuje do směnných kurzů i obchodu, vnitrozemská poloha způsobuje závislost na sousedech při jakémkoliv pozemním způsobu exportu, základní služby poskytované státem vlastněnými společnostmi jsou drahé a nekvalitní a situaci domácích a zahraničních obchodníků komplikuje všudypřítomná korupce.¹¹⁹ Z těchto důvodů Uzbekistán zaostává za jinými státy Střední Asie v objemu získaných FDI i za svým vlastním potenciálem, což ukazuje Graf 5 – FDI ve Střední Asii v roce 2010 v milionech USD.

¹¹⁷ United Nations Conference on Trade and Development, 1999

¹¹⁸ World Bank, nedatováno

¹¹⁹ Abdurakhmonov, 2003

Graf 5 – FDI ve Střední Asii v roce 2010 v milionech USD

Zdroj: The World Bank, nedatováno - a – upraveno dle autorky

Aktuální data zachycující toky FDI všech pozorovaných zemí není možné zjistit, jelikož tyto statistiky nezveřejňuje žádná z uzbekých institucí, mezinárodních organizací či investující státy. Poslední zveřejněné údaje pocházejí z roku 1997 a v jedné ze svých studií je zveřejnila Světová banka.

Aktuálnější data o objemu FDI investovaných v Uzbekistánu ze strany sledovaných zemí je možné dohledat v podobě údajů o množství společností se zahraničním kapitálem realizujících svou činnost v Uzbekistánu. Uzbeká vláda definuje tyto *joint ventures*¹²⁰ jako společnosti, v nichž figuruje minimálně jeden zahraniční investor vlastníci minimálně 30 % její hodnoty, která celkově činí nejméně 150 000 USD.¹²¹ Nejnovější zjistitelné údaje o jednotlivých státech jsou uvedeny v Tabulce 11 – Společnosti se zahraničním kapitálem na území Uzbekistánu. Mezi jednotlivými zeměmi lze pozorovat značné rozdíly, přičemž v počtu *joint ventures* výrazně dominuje Rusko, následované Tureckem, Čínou a Spojenými státy. Naopak minimum investic přichází z Indie či Japonska.

Údaj o počtu společností se zahraničním kapitálem nevypovídá o velikosti investic a tudíž celkovém objemu finančních toků z jednotlivých zemí. Na druhou stranu však poskytuje alespoň částečný obrázek o FDI v Uzbekistánu, což je jedna z důležitých ekonomických charakteristik, která by měla být v indexu ekonomické angažovanosti zahrnuta.

¹²⁰ Obecně používaný název pro společnosti se zahraničním kapitálem.

¹²¹ Shiells, 2003

Tabulka 11 – Společnosti se zahraničním kapitálem na území Uzbekistánu

Země původu investora	Počet společností se zahraničním kapitálem
Čína	347 (2009)
Indie	62 (2010)
Irán	89 (2007)
Japonsko	10 (2010)
Rusko	843 (2009)
Spojené státy	240 (2010)
Turecko	534 (2007)

Zdroj: Afro-Asian Business Chronicle, 2012, Asia Invest Bank, nedatováno, Embassy of Uzbekistan to the United States, 2011 Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - b, The Free Library - nedatováno, Turkish Weekly, 2008

4.3.3. Ekonomická spolupráce a instituce spravující vzájemný obchod

Všechny pozorované státy začaly s Uzbekistánem postupně rozvíjet své obchodní vztahy a uzavírat obchodní dohody. S některými státy dokonce uzavřel mezivládní smlouvy, které ustanovily vznik organizací podporující rozvoj ekonomické spolupráce.

Jedním z těchto těles je Americko-uzbecká obchodní komora, která od roku 1997 pořádá pravidelná obchodní fóra, na nichž se schází představitelé soukromých společností, think tanků, vládních organizací a mezinárodních finančních institucí. Jejím cílem je přilákat do této středoasijské země americké investory a rozvíjet vzájemný obchod.¹²²

Obdobná instituce, Uzbecko-ruská mezivládní komise pro ekonomickou spolupráci, funguje i v rámci bilaterálních vztahů také mezi Ruskem a Uzbekistánem. Svým posláním a fungováním se rovněž velmi podobá Americko-uzbecké obchodní komoře.¹²³

Aktivní roli hraje rovněž Uzbecko-japonská a japonsko-uzbecká komise pro ekonomickou spolupráci založená v roce 1994.¹²⁴ Také v případě Indie existuje

¹²² The American Uzbekistan Chamber of Commerce, 2011

¹²³ Asia Invest Bank, nedatováno

¹²⁴ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - b

Mezivládní komise, která se pravidelně schází od roku 2003.¹²⁵ Obchod s Tureckem se snaží rozvíjet Uzbecko-turecká mezivládní komise pro obchodně-ekonomickou spolupráci.¹²⁶

Naopak žádnou obchodní mezivládní instituci mezi Uzbekistánem a Čínou, respektive Iránem ani jedno ministerstvo zahraničních věcí či velvyslanectví neuvádějí.

Pro větší přehlednost je níže uvedena Tabulka 12 - Mezivládní instituce spravující vzájemný obchod, která zahrnuje informaci o tom, zda mezi Uzbekistánem a daným státem existuje takováto organizace.

Tabulka 12 – Mezivládní instituce spravující vzájemný obchod

Stát	Mezivládní instituce
Čína	ne
Indie	ano
Irán	ne
Japonsko	ano
Rusko	ano
Spojené státy	ano
Turecko	ano

Zdroj: Ministry of External Affairs of India, 2012, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - b, Asia Invest Bank, nedatováno, The American Uzbekistan Chambre of Commerce, 2011, Uzbekistan Today, 2008 - upraveno dle autorky

4.3.4. Specifické celní režimy

S některými z uvažovaných států má Uzbekistán uzavřeny celní dohody, které mají za cíl podporovat rozvoj vzájemného obchodu. Již na základě smluv z let 1992 a 1993 existuje zóna volného obchodu (Free Trade Agreement – FTA)¹²⁷ mezi Ruskem a Uzbekistánem.¹²⁸ Od roku 2009 je tato dohoda zahrnuta pod zónu volného obchodu

¹²⁵ Ministry of External Affairs of India, 2012

¹²⁶ Uzbekistan Today, 2008

¹²⁷ Zóna volného obchodu, nejnižší stupeň ekonomické integrace, v praxi znamená snížení či odstranění cel na některé produkty mezi dvěma či více státy.

¹²⁸ Asia Invest Bank, nedatováno

v rámci Společnosti nezávislých států, která začala platit v roce 2011.¹²⁹ V roce 2003 začalo ustavením doložky nejvyšších výhod¹³⁰ (Most Favoured Nation – MFN) budování společného trhu mezi členskými státy Organizace ekonomické spolupráce (Economic Cooperation Organisation - ECO), mezi jehož členy patří vedle Uzbekistánu také Írán a Turecko.¹³¹

V roce 1993 USA garantovaly Uzbekistánu poskytnutí MFN a o rok později tato dohoda vstoupila v platnost.¹³² Od téhož roku existuje a platí dohoda o MFN také mezi Čínou a Uzbekistánem¹³³ a mezi Indií a Uzbekistánem.¹³⁴

Japonsko tak zůstává jediným státem, který neobchoduje s Uzbekistánem na základě specifického celního režimu.¹³⁵

Přehled celních režimů Uzbekistánu a jednotlivých sledovaných možností nabízí Tabulka 13 – Uzbekistán: specifické celní režimy.

Tabulka 13 – Uzbekistán: specifické celní režimy

Stát	Specifický celní režim
Čína	MFN (1994)
Indie	MFN (1994)
Írán	FTA (2003)
Japonsko	-
Rusko	FTA (1993)
Spojené státy	MFN (1994)
Turecko	FTA (2003)

Zdroj: Asia Invest Bank, nedatováno, Economic Cooperation Organisation, 2003, Ministry of External Affairs of India 2012, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - a, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - b, Panov, 2010 - upraveno dle autorky

¹²⁹ Panov, 2010

¹³⁰ Slovník ekonomických a právních pojmů Business Center.cz definuje doložku nejvyšších výhod jako: „ustanovení v mezinárodní smlouvě, kterým se smluvní strany zavazují poskytnout si v dané oblasti minimálně stejné výhody, které před uzavřením smlouvy poskytnuli jiným státům, nebo kdykoliv po uzavření smlouvy třetím státům poskytnou.“

¹³¹ Economic Cooperation Organisation, 2003

¹³² Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - a

¹³³ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - b

¹³⁴ Ministry of External Affairs of India 2012

¹³⁵ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - b

4.3.5. Index ekonomické angažovanosti

Součtem čtyř výše uvedených ekonomických ukazatelů, pokud použijeme metodologii vysvětlenou v příloze práce, získáme index ekonomické angažovanosti, jeho hodnoty pro jednotlivé země jsou uvedeny v Tabulce 14 – Index ekonomické angažovanosti.

Tabulka 14 - Index ekonomické angažovanosti

Země	Index ekonomické angažovanosti
Čína	38,9
Indie	24
Irán	30,5
Japonsko	11,4
Rusko	112
Spojené státy	28,4
Turecko	54,1

Z výše uvedené tabulky vidíme, že dominantním hráčem v oblasti ekonomické aktivity je v Uzbekistánu Rusko. Druhým nejvýznamnějším aktérem je v tomto případě Turecko, které však za vedoucím Ruskem značně zaostává. Ostatní mocnosti dosahují obdobných výsledků v rozmezí 24 – 38,9 bodů, až na Japonsko, které v ekonomické sféře není příliš aktivní.

4.4. Rozvojové ukazatele

Ukazatele rozvojové spolupráce nabízejí další zajímavý pohled na intenzitu vztahů mezi Uzbekistánem a pozorovanými mocnostmi. Z geopolitického hlediska jsou méně zásadní než například vojenské indikátory, avšak v kontextu zájmu o region a především z hlediska rozvojových studií, je index rozvojové angažovanosti důležitou součástí této diplomové práce.

4.4.1. Oficiální rozvojová pomoc

Problematickým aspektem této podkapitoly je obtížná dostupnost dat a především různé způsoby vykazování rozvojové spolupráce, pro niž pouze Japonsko, Spojené státy a Turecko používají tzv. oficiální rozvojovou pomoc (Official Development Assistance - ODA). Právě tyto tři státy jsou však nejvýznamnějšími donory Uzbekistánu ze skupiny pozorovaných velmocí, což ukazuje Tabulka 15 - Uzbekistán: největší donoři. Z tabulky mimo jiné vyplývá, že celkový součet objemu pomoci, poskytnuté těmito deseti státy v průměru za roky 2008 a 2009, je 178 milionů USD. Pokud uvážíme, že za stejné období Uzbekistán získal v rámci ODA i pomoci od nečlenských států Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD), které ji vykazují jiným způsobem, celkem 189 milionů USD¹³⁶, zbylých 11 milionů USD připadající na všechny ostatní státy světa a další multilaterální agentury můžeme považovat za statisticky nevýznamné.

Z toho důvodu bude následující podkapitola věnována pouze státům figurujícím mezi deseti největšími donory, tedy Japonsku, Spojeným státům a Turecku.

Tabulka 15 – Uzbekistán: největší donoři

Pořadí	Stát	Průměr ODA za 2008 a 2009 (v mil USD)
1.	Japonsko	53
2.	Německo	36
3.	Světová banka	20
4.	Spojené státy	16
5.	Asijská rozvojová banka	12
6.	Světový fond	9
7.	Arabské země	9
8.	Instituce EU	8
9.	Turecko	8
10.	Korea	7
Top 10	Součet	178

Zdroj: OECD/DAC, nedatováno - c – upraveno dle autorky

¹³⁶ The World Bank - nedatováno - b

Největším bilaterálním i celkovým donorem Uzbekistánu je Japonsko, které v letech 2008 a 2009 průměrně poskytovalo ODA ve výši 53 milionů USD ročně. Dalšími významnými bilaterálními donory jsou Německo, Spojené státy, Turecko a Korea. Ostatní nejvýznamnější dárci jsou multilaterální organizace či arabské země jako skupina států.

O něco aktuálnější informace o celkové ODA pro Uzbekistán od vybraných zemí ukazuje Tabulka 16 - Uzbekistán: ODA od vybraných dárců. U Spojených států i Japonska došlo k poměrně výraznému zvýšení pomoci alokované do Uzbekistánu mezi krátkým obdobím let 2008-2010, což může být způsobeno opětovným sblížením země se Západem, které bylo vysvětleno ve třetí kapitole této diplomové práce. Naopak u Turecka došlo k nepatrnému snížení ODA.

Tabulka 16 - Uzbekistán: ODA za rok 2010 od vybraných dárců

Stát	ODA v milionech USD – 2010
Japonsko	70,4
Spojené státy	17,9
Turecko	8,1

Zdroj: Trading Economics, nedatováno – upraveno dle autorky

4.4.2. Postavení Uzbekistánu jako recipienta pomoci

Poskytovatelé rozvojové spolupráce mají samozřejmě různé preference a zájmy, které určují, kterému regionu či státu svou pomoc poskytují. Tyto priority mohou být jasně formulované identifikací preferovaných zemí, s čímž souvisí také celková finanční suma, či podíl z celkové ODA určené pro daný stát nebo u velkých donorů také otevření regionální pobočky národní rozvojové agentury poskytovatele.

Všechny tři sledované mocnosti mají svou národní rozvojovou agenturu, která je zodpovědná za formulaci i implementaci rozvojových aktivit a koordinuje činnost jednotlivých národních aktérů s ostatními donory i multilaterálními institucemi.

Nejstarší z této trojice Agentura Spojených států pro mezinárodní rozvoj (U. S. Agency for International Development - USAID), jež byla založena již v roce 1961, aby sjednotila jednotlivé programy rozvojové a technické pomoci a výhodných půjček.¹³⁷

¹³⁷ USAID, 2011

V roce 1974 z obdobných důvodů založilo Japonsko svou Japonskou agenturu pro mezinárodní spolupráci (Japan International Cooperation Agency - JICA).¹³⁸ Největší vývoj však za posledních 60 let urazila rozvojová spolupráce Turecka, které bylo dříve pouze jejím příjemce, avšak od 70. let jí začíná také poskytovat.¹³⁹ Významnou změnu do jeho rozvojové politiky přinesl rozpad Sovětského svazu, po němž se Turecko začalo silně orientovat na nově vzniklé státy a významně navýšilo svou aktivitu v této oblasti.¹⁴⁰ V důsledku toho vznikla v roce 1992 také Turecká agentura pro mezinárodní spolupráci a rozvoj (Turkish International Cooperation and Development Agency - TICA).¹⁴¹ Všechny tři výše zmíněné agentury hrají v současnosti významnou roli na poli rozvojové spolupráce a posilují tak také pozici svých zemí v zahraničí.

TICA, JICA i USAID definují své prioritní země, s nimiž chtějí rozvíjet intenzivnější rozvojovou spolupráci. USAID definuje své priority nejprve na sektorové a až poté na regionální bázi. To znamená, že nejprve určuje oblasti spolupráce a poté dle potřeby svých partnerů rozhoduje, které země budou zahrnuty jako prioritní v každé oblasti.¹⁴² Pro rok 2011 jsou ustaveny čtyři prioritní sektory, přičemž ve dvou z nich je Uzbekistán označen za prioritu, demokratická a spravedlivá vláda a podpora ekonomického růstu, naopak ve dvou dalších, kterými jsou mír a bezpečnost a investice do lidí (zdravotnické, vzdělávací a sociální programy) ne.¹⁴³ Za svou klíčovou zemi Uzbekistán označuje JICA, která se ve Střední Asii orientuje mimo něj také na Kyrgyzstán a Tádžikistán.¹⁴⁴ Stejně tak je Uzbekistán prioritním partnerem pro TICA obdobně jako ostatní státy SNS, a to už od jejího vzniku.¹⁴⁵

Identifikace země jako klíčové či prioritní s sebou často přináší zřízení pobočky či zastupitelského úřadu dané rozvojové agentury. TICA jich má v současnosti 26, včetně jedné v Uzbekistánu.¹⁴⁶ JICA jich má oproti své turecké době mnohem více. V současnosti jich funguje celkem 92, přičemž jednou z celkem 22 asijských kanceláří je také ta v Taškentu.¹⁴⁷ Naopak USAID i přes vysoký počet dislokovaných pracovišť, kterých je v současnosti 61, své zastoupení v Uzbekistánu nemá.¹⁴⁸

¹³⁸ JICA, 2012

¹³⁹ Nurdun, 2010

¹⁴⁰ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey, nedatováno

¹⁴¹ Nurdun, 2010

¹⁴² USAID, 2011

¹⁴³ USAID, 2010

¹⁴⁴ JICA, 2012

¹⁴⁵ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey, nedatováno

¹⁴⁶ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey, nedatováno

¹⁴⁷ JICA, 2012

¹⁴⁸ USAID, 2011

Statistiky největších deseti příjemců pomoci vykazuje TICA pro tureckou ODA a OECD/DAC pro zbylé dva státy. Tabulka 17 - Deset největších příjemců ODA ukazuje nejvýznamnější recipienty rozvojové pomoci Japonska, USA a Turecka.

Tabulka 17 - Deset největších příjemců ODA (průměr za rok 2009-2010)

Japonsko		Spojené státy		Turecko¹⁴⁹	
(v milionech USD)		(v milionech USD)		(v milionech USD)	
Indonésie	1 505	Afghánistán	2 991	Afghánistán	142
Indie	1 466	Irák	1 985	Pákistán	84
Vietnam	1 266	Pákistán	906	Kazachstán	62
Čína	1 096	Súdán	840	Kyrgyzstán	53
Filipíny	686	Etiopie	801	Irák	48
Turecko	570	Palestinská autonomie	783	Ázerbájdžán	27
Afghánistán	541	Haiti	714	Kosovo	27
Srí Lanka	358	Keňa	579	Libanon	27
Pákistán	209	Kolumbie	539	Palestinská autonomie	17
Peru	197	Jihoafrická republika	527	Gruzie	17

Zdroj: OECD/DAC, nedatováno - a, OECD/DAC, nedatováno - b, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey, nedatováno - upraveno dle autorky

Jak lze vidět v této tabulce, u žádné z pozorovaných mocností nefiguruje Uzbekistán mezi deseti největšími příjemci ODA.

Zajímavým a lépe vypovídajícím indikátorem může být podíl Uzbekistánu na celkové ODA, kterou za daný rok každá ze zemí vykáže. Nejmenší podíl připadne Uzbekistánu z americké pomoci, naopak téměř jedno procento celkové ODA obdrží od Turecka, což ukazuje Tabulka 18 - Podíl Uzbekistánu na celkové ODA za rok 2010.

¹⁴⁹ Statistika za rok 2008.

Tabulka 18 - Podíl Uzbekistánu na celkové ODA za rok 2010

Stát	ODA pro Uzbekistán 2010 (v milionech USD)	ODA celková 2010 (v milionech USD)	Podíl Uzbekistánu
Japonsko	48,6	11 054	0,44 %
Spojené státy	17,9	30 353	0,06 %
Turecko	8,1	966	0,84 %

Zdroj: OECD/DAC, nedatováno, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey, nedatováno - upraveno dle autorky

Pokud pro potřeby indikátoru shrneme všechny dílčí ukazatele postavení Uzbekistánu jako recipienta pomoci, získáme tak Tabulku 19 - Uzbekistán jako příjemce ODA.

Tabulka 19 - Uzbekistán jako příjemce ODA

Stát	Prioritní země	Pobočka	Uzbekistán mezi 10 největšími recipienty	Podíl na celkové ODA
Japonsko	ano	ano	ne	0,44 %
Spojené státy	zčásti ¹⁵⁰	ne	ne	0,06 %
Turecko	ano	ano	ne	0,84 %

Způsob převedení jednotlivých dílčích složek na jeden indikátor je uveden v příloze práce, stejně jako celkový výpočet indexu rozvojové angažovanosti.

4.4.3. Index rozvojové angažovanosti

Index rozvojové angažovanosti je tedy ve výsledku tvořen dvěma indikátory, přičemž oba mají stejnou hodnotu. Po přepočtení všech hodnot získáme výsledné hodnoty indexu rozvojové angažovanosti uvedené v Tabulce 20 - Index rozvojové angažovanosti.

¹⁵⁰ Prioritní země ve dvou ze čtyř vytyčených sektorů spolupráce.

Tabulka 20 - Index rozvojové angažovanosti

Země	Index rozvojové angažovanosti
Japonsko	94,9
Spojené státy	30
Turecko	49,1

Nejvyšší hodnotu indexu má Japonsko, které dominuje jak celkovému objemu ODA, tak téměř všem složkám druhého indikátoru. Téměř poloviční bodový zisk má Turecko, následované Spojenými státy, pro něž je zásadní velmi nízká hodnota indikátoru postavení Uzbekistánu jako recipienta pomoci.

4.5. Shrnutí

Ze sestavených indexů vyplývá, že Rusko je nejaktivnějším hráčem v ekonomické a politické oblasti a navíc také dominuje v sektoru vojenské spolupráce. Rozvojová pomoc tak zůstává jedinou oblastí, v níž za jinými mocnostmi zaostává.

Intenzivní spolupráci ve všech oblastech rozvíjí s Uzbekistánem také Turecko a Čína. Oba státy dosáhly vysokých hodnot indexů ekonomické a politické spolupráce, mají se zemí uzavřenou dohodu o vojenské spolupráci a Turecko je navíc druhým nejaktivnějším aktérem na poli rozvojové spolupráce.

Spojené státy jsou jedním z trojice států, které poskytují zemi významnou rozvojovou pomoc, ve vojenské oblasti s Uzbekistánem intenzivně spolupracují, avšak v indexech ekonomické a politické angažovanosti obsadily čtvrtou respektive pátou příčku.

O něco horších výsledků dosáhla Indie a Irán, státy které nepatří mezi významné dárcy pomoci Uzbekistánu a rovněž jejich ekonomické a politické vztahy s režimem I. Karimova jsou na nižší úrovni. Mimo to Irán s Uzbekistánem nemá ani žádné výrazné vojenské vazby.

Vojenskou spolupráci s Uzbekistánem nerozvíjí ani Japonsko, které se navíc ve dvou sestavených indexech umístilo na posledním místě, zatímco třetímu z nich - indexu rozvojové angažovanosti s přehledem dominovalo.

5. Nejvýznamnější aktéři geopolitické hry o Uzbekistán a její dopady na jednotlivé zúčastněné státy

Následující kapitola je věnována Rusku a Japonsku, tedy státům, které jsou dle sestavených indexů nejaktivnější v některé ze sledovaných oblastí. Japonsko se ukázalo jako nejvýznamnější hráč na poli rozvojové spolupráce, jejíž význam je však v kontextu bezpečnostně strategických zájmů mocností méně zásadní.

Naopak Rusko dominuje jako klíčový hráč v ekonomických a politických vztazích. V případě vojenské angažovanosti index sice nebyl z důvodu nedostatečné dostupnosti dat sestaven, avšak i v této oblasti hraje Rusko pravděpodobně nejvýznamnější roli. Z tohoto důvodu bude tato kapitola, věnovaná komplexnímu zhodnocení vazeb v dané kategorii, z větší části zaměřena na Rusko, jako na nejaktivnější mocnost angažující se v Uzbekistánu.

5.1. Japonsko jako dominantní hráč na poli rozvojové spolupráce

Japonsko neaspiruje na pozici globální vojenské mocnosti a v regionu Střední Asie se v tomto ohledu neangažuje téměř vůbec. V ekonomické a politické oblasti taktéž Japonsko nehraje v případě Uzbekistánu významnější roli, a proto se v příslušných indexech umístilo až na posledním místě, naopak zcela jiná je situace v případě rozvojové spolupráce.

Do roku 1993 poskytovalo Japonsko Uzbekistánu pouze omezenou a velice roztržštěnou pomoc, která byla konsolidována o rok později, když JICA začala alokovat do země prostředky prostřednictvím ODA, v rámci níž o dva roky později poskytla zemi také první půjčku.¹⁵¹ Významný zlom představovalo založení kanceláře JICA v Taškentu v roce 1999 a zařazení Uzbekistánu na seznam prioritních zemí v roce 2003.¹⁵²

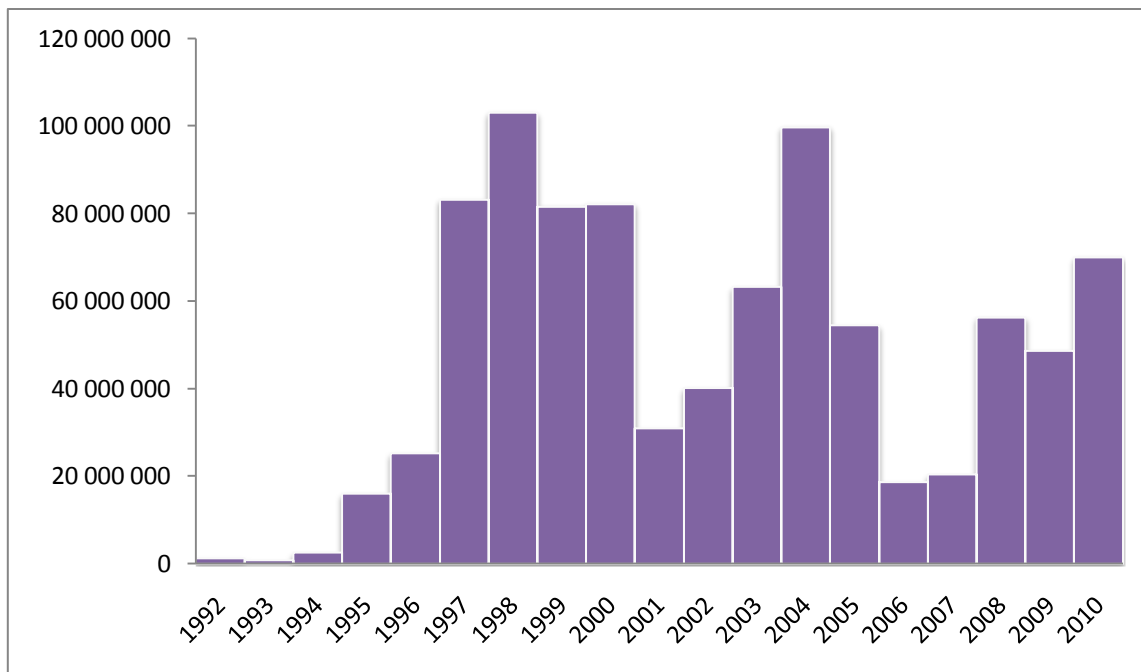
Finanční toky ODA od rozpadu SSSR až do roku 2010, které proudí z Japonska do Uzbekistánu, zobrazuje Graf 6 - Japonská ODA Uzbekistánu. Počáteční nízké objemy prostředků byly výrazně navýšeny v roce 1997 a zůstaly vysoké až do roku 2001. Poté ODA opět postupně klesala a vzápětí rostla s největšími kulminacemi v roce 2004 a v závěru sledovaného období. V následujících letech lze očekávat další nárůst

¹⁵¹ JICA, 2012

¹⁵² JICA, nedatováno - a

pomoci, jelikož při státní návštěvě I. Karimova v Japonsku v roce 2011 byla podepsána dohoda, jež uzbecké straně přislíbila více finančních prostředků.¹⁵³

Graf 6 - Japonská ODA Uzbekistánu

Zdroj: World dataBank, nedatováno - upraveno dle autorky

V současnosti Japonsko poskytuje Uzbekistánu pomoc prostřednictvím poskytování finančních prostředků (darů i půjček) a technické spolupráce v souladu se strategií Program pomoci Uzbekistánu přijaté v roce 2006.¹⁵⁴

Dlouhodobé půjčky v rámci ODA jsou poskytované na dobu 30–40 let s nízkým úrokem od 0,4 % do 3 %. Zaměřují se především na rozvoj infrastruktury a rozsáhlé sociální programy, které jsou obvykle plánovány na desetileté realizační období.¹⁵⁵

Naopak prostředky alokované ve formě darů jsou většinou použity na dílčí projekty především v oblasti zdravotnictví, školství, regionálního rozvoje a ochrany životního prostředí.¹⁵⁶

Programy technické spolupráce se zaměřují na budování místních kapacit prostřednictvím různých workshopů a transferu znalostí a technologií.¹⁵⁷ Jen v roce 2010 JICA proškolila celkem 3 907 osob.¹⁵⁸

¹⁵³The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan, 2011

¹⁵⁴Government of Japan, 2006

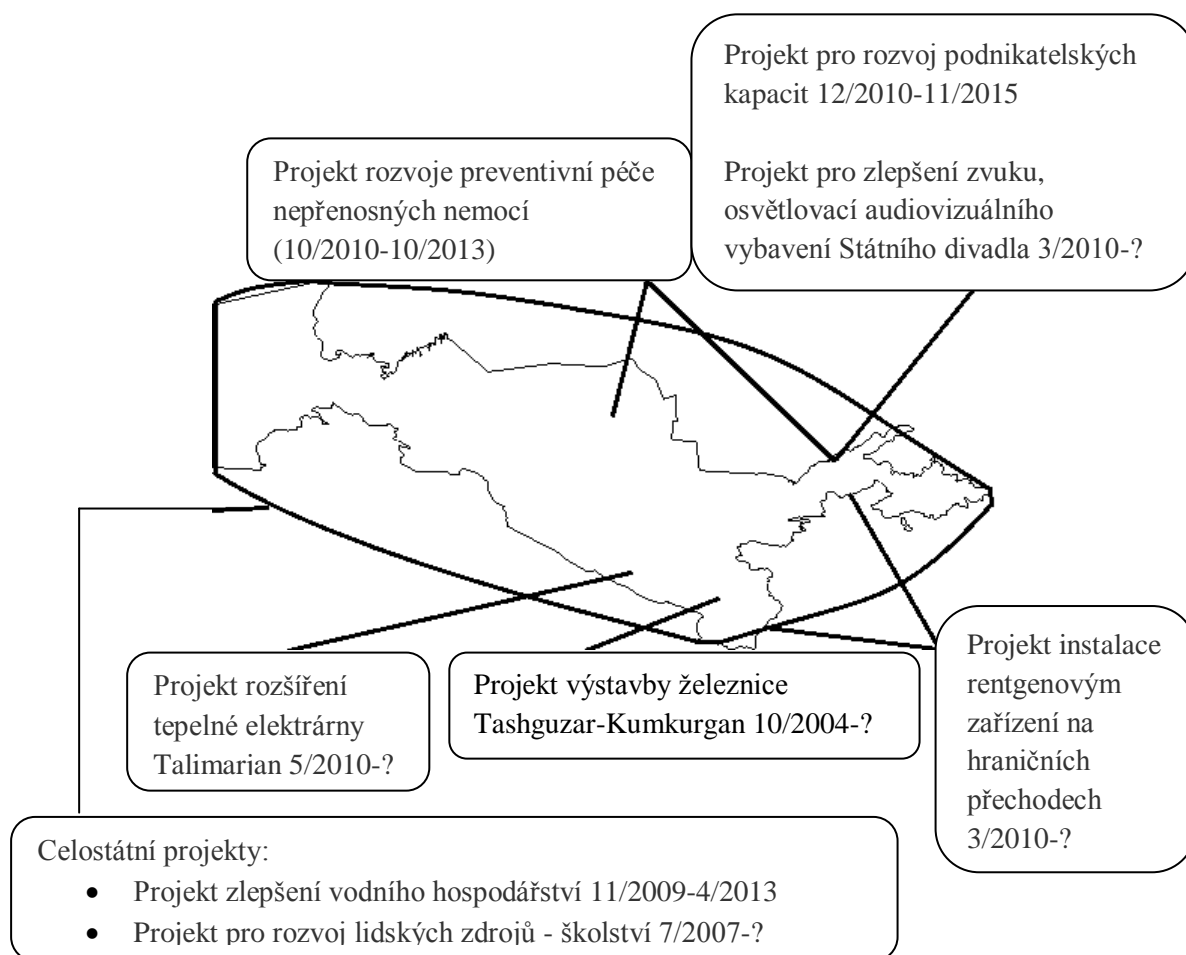
¹⁵⁵Embassy of Japan in Uzbekistan, nedatováno

¹⁵⁶Embassy of Japan in Uzbekistan, nedatováno

Dokument Program pomoci Uzbekistánů definuje čtyři prioritní sektory spolupráce. První oblastí je rozvoj lidských zdrojů a institucí pro úspěšnou tržní ekonomiku a průmysl, druhou podpora restrukturalizace sociálního sektoru zahrnující zemědělskou reformu a rozvoj venkova, reformu školství a zdravotnictví a rozvinutí ochrany životního prostředí a krizového managementu. Třetím tématem je zlepšení ekonomické infrastruktury, jakými jsou transportní a energetické sítě, a poslední cílem japonské rozvojové pomoci je podporovat regionální spolupráci v rámci Střední Asie.¹⁵⁹

JICA na svých internetových stránkách uvádí seznam osmi nejdůležitějších projektů, které v současnosti probíhají a jsou zachyceny na Obrázku 2 - Nejdůležitější projekty implementované JICA v Uzbekistánů.

Obrázek 2 - Nejdůležitější projekty implementované JICA v Uzbekistánů

Zdroj: JICA, 2011 - upraveno dle autorky

¹⁵⁷ Government of Japan, 2006

¹⁵⁸ JICA, nedatováno - b

¹⁵⁹ Embassy of Japan in Uzbekistan, nedatováno

5. 2. Rusko - stále hegemon?

Jak ukázala předcházející kapitola, Rusko považuje Uzbekistán za strategicky důležitý stát, a proto v něm realizuje řadu aktivit. Tento trend je posilován především po roce 2005, kdy se Uzbekistán začíná znovu silně orientovat na Ruskou federaci jako svého spojence. Ve vzájemných vztazích samozřejmě existují sporná témata a čas od času dochází v důsledku toho k mírnému ochlazení vztahů. Avšak ze strany Ruska je patrná kontinuální snaha o udržení dobrých vztahů se strategicky významným středoasijským státem, což potvrzují slova Vladimira Putina: „*Uzbekistán je klíčový stát ve Střední Asii. Máme speciální vztahy s Uzbekistánem,*“¹⁶⁰ které pronesl v roce 2010 jako ruský premiér.¹⁶¹ V souvislosti s jeho opětovným zvolením do úřadu prezidenta, jehož se ujme 7. května 2012, se tak neočekává žádná zásadní změna v ruské politice vůči Uzbekistánu. Někteří analytici dokonce poukazují na možnost dalšího rozvoje aktivit.¹⁶²

Jedinou oblastí, kde Rusko výrazně zaostává za jinými státy, je rozvojová dimenze. Rusko bývá označováno za znovu se objevujícího donora, jelikož v období Sovětského svazu poskytoval svým satelitům velké množství finančních prostředků, ale po pádu impéria se stalo dokonce čistým příjemcem pomoci. V roce 2009 poskytlo Rusko v rámci rozvojové spolupráce, kterou vykazuje jako Oficiální pomoc (Official Aid - OA), celkem 472 milionů USD, přičemž většina těchto financí proudila k příjemcům prostřednictvím multilaterálních agentur.¹⁶³ Pro porovnání, japonská celková ODA byla v témže roce 9 457 milionů USD.¹⁶⁴

5.2.1. Politické vztahy Ruska a Uzbekistánu

Základ bilaterálních vztahů mezi Ruskem a Uzbekistánem byl v politické rovině položen podepsáním Komuniké o ustanovení diplomatických vztahů mezi Uzbekistánem, Ukrajinou a Ruskou federací v březnu roku 1992 v Kyjevě.¹⁶⁵

Mezi Uzbekistánem a Ruskem proběhlo od roku 1991 celkem 10 státních návštěv na nejvyšší úrovni, což je nejvyšší počet v porovnání s ostatními sledovanými

¹⁶⁰ V originálním znění: „*Uzbekistan is the key country in Central Asia. We have special relations with Uzbekistan.*“

¹⁶¹ Bhadrakumar, 2010

¹⁶² UzNews, 2012

¹⁶³ Provost, 2011

¹⁶⁴ OECD/DAC, nedatováno

¹⁶⁵ Press-service of the President of the Republic of Uzbekistan, nedatováno

mocnostmi. Komplexní informace o setkáních realizovaných do roku 2010 poskytuje Kronika nezávislosti dostupná na internetových stránkách prezidentské kanceláře I. Karimova. Informace o dalších návštěvách s novějším datem jsou dostupné tamtéž.

První ze série bilaterálních setkání mezi prezidenty Uzbekistánu a Ruska se odehrálo 2. – 3. března 1994, když I. Karimov navštívil Moskvu a spolu se svým ruským protějškem Borisem Jelcinem stvrdil podpisem Dohodu o ekonomické integraci a Deklaraci o spolupráci.¹⁶⁶

Poté však následuje poměrně dlouhé období uzbeckého vzdalování se z ruské sféry vlivu, proto I. Karimov znovu navštívil Moskvu až v květnu 2001. O dva roky později Vladimir Putin jako první ruský prezident navštívil Taškent, aby zde se svým protějškem jednal o posílení vzájemné ekonomické spolupráce. I. Karimov poté navštívil Moskvu v letech 2004, 2005 a 2006, které lze označit za období intenzivního rozvoje spolupráce mezi oběma státy. V roce 2009 poprvé, respektive podruhé v červnu 2011, Uzbekistán navštívil také prezident Dmitriv Medvedev. Hodně diskutovaná byla návštěva I. Karimova v roce 2010, která byla některými médii interpretována jako snaha uzbeckého prezidenta ujistit se o podpoře svého strategického partnera v kontextu nestability a změny režimu v Kyrgyzstánu.¹⁶⁷ Obě strany na to reagovaly prohlášeními, že tomu tak rozhodně není a že návštěva byla plánována ještě před vyhocením situace.¹⁶⁸

Mimo to se prezidenti obou států setkávají i při multilaterálních jednáních či na nejrůznějších mezinárodních fórech. Samozřejmostí jsou také setkání na nižších úrovních státní správy či telefonické konzultace špiček obou zemí.¹⁶⁹

Od roku 1991 Taškent s Moskvou podepsal celkem 236 dohod různého významu.¹⁷⁰ Za nejdůležitější lze označit Smlouvu o spojeneckých vztazích uzavřenou 14. listopadu 2005 v Moskvě, která do vzájemných bilaterálních vztahů vnesla zásadu kolektivní bezpečnosti a významně přiblížila Uzbekistán zpět k Rusku.¹⁷¹ Takovéto strategické partnerství bývá charakterizováno vysokou mírou oboustranné důvěry, existencí společné hrozby, dlouhodobou kooperací v široké škále témat i v mezinárodních otázkách a významnými geopolitickými implikacemi takového spojení

¹⁶⁶ Press-service of the President of the Republic of Uzbekistan, nedatováno

¹⁶⁷ Akhmadov, 2010

¹⁶⁸ Blagov, 2010

¹⁶⁹ Press-service of the President of the Republic of Uzbekistan, nedatováno

¹⁷⁰ Press-service of the President of the Republic of Uzbekistan, nedatováno

¹⁷¹ Bakshi, 2005

na regionální i globální úrovni.¹⁷² Oboustranná důvěra bývá často zdůrazňována lidry obou států, stejně jako blízkost postojů k mnohým mezinárodním otázkám, jakými jsou mezinárodní terorismus, náboženský extremismus a nelegální obchod se zbraněmi a narkotiky.¹⁷³ Dlouhodobost spolupráce je vzhledem k relativně nedávnému vzniku samostatného Uzbekistánu těžké hodnotit, avšak velký rozsah koordinovaných aktivit jí upřít rozhodně nelze. Stejně tak dopady spojení Ruska s Uzbekistánem na region Střední Asie jsou reálné, jelikož tak narušuje status quo, v němž byl po dlouhou dobu nejdůležitějším spojencem Moskvy Kazachstán.¹⁷⁴ Jedinou problematickou otázkou tak zůstává existence reálné a společné hrozby, o níž bude diskutováno v podkapitole 5.3. Dopady geopolitické hry o Uzbekistán na jednotlivé aktéry.

5.2.2. Vojenské vztahy Ruska a Uzbekistánu

Prvotním pokusem o sblížení Ruska a Uzbekistánu v oblasti bezpečnosti byl podpis Smlouvy o kolektivní bezpečnosti v rámci SNS v roce 1992, kterou právě tyto dva státy iniciovaly.¹⁷⁵

V období vlády Borise Jelcina nebyla vojenská spolupráce Uzbekistánu a Ruska příliš aktivní. K jejímu zintenzivnění došlo až na sklonku jeho druhého funkčního období, kdy na přelomu let 1999–2000 Uzbekistán musel čelit rostoucím aktivitám militantních skupin a k vypořádání se s touto hrozbou nutně potřeboval získat modernější technologie.¹⁷⁶

Nastolený trend byl dále rozvíjen po roce 2000 s nástupem Vladimira Putina k moci. Výsledkem sblížování obou států byl v roce 2005 podpis již zmíněné klíčové Smlouvy o spojeneckých vztazích. Tato dohoda byla zásadní především pro bezpečnostně-strategické zájmy obou aktérů, jelikož Uzbekistánu poskytla nezbytné záruky a pro Rusko představovala ideální příležitost pro znovu zajištění vlivu v geostrategické oblasti Střední Asie. Dohoda byla dle Moskevského analytika Vladimira Mukhina uzavřena bezprostředně po vypovězení USA z vojenské základny

¹⁷² Tolipov, 2006

¹⁷³ Press-service of the President of the Republic of Uzbekistan, nedatováno

¹⁷⁴ Tolipov, 2006

¹⁷⁵ Paramonov, Stolpovski, 2008

¹⁷⁶ Paramonov, Stolpovski, 2008

K2, protože se Rusko obávalo, že Čína využije vzniklé mocenské vakuum a pokusí se získat dominantní postavení v zemi vybudováním vlastní vojenské základny.¹⁷⁷

Článek 2 této dohody definuje spojení obou států takto:¹⁷⁸ „V případě vzniku situace, která podle názoru jedné ze stran může představovat hrozbu pro mír, rušit jej nebo se dotýkat zájmu jeho bezpečnosti, stejně jako vznik hrozby pro jedné ze stran kvůli agresi, obě strany okamžitě začnou realizovat kroky vedoucí k odpovídajícímu způsobu konzultace pro dohodnutí pozice a koordinaci praktických opatření pro regulaci takové situace.“¹⁷⁹ Někteří analytici upozorňují na fakt, že díky znění této úmluvy I. Karimov získal bezpečnostní záruky pro svůj režim v případě ohrožení z vnějšku, ale také pokud by ona hrozba měla svůj původ na domácí scéně, a to i v případě pokusu o svržení režimu opozicí.¹⁸⁰ Tatáž Smlouva o spojeneckých vztazích znovu otevřela možnost vybudování ruské vojenské základny v zemi, jelikož její součástí je také klauzule, jež říká, že¹⁸¹: „V případě nutnosti si obě strany dohody navzájem poskytnou, na základě další dohody, právo na použití vojenských zařízení umístěných na svém území.“¹⁸²

Mimo tuto významnou dohodu byla v témže roce dojednána Úmluva o spolupráci při modernizaci a reorganizaci armády, která zahrnovala také závazek společných cvičení a rozvoj programu školení uzbeckých důstojníků v ruských výcvikových centrech.¹⁸³ Od roku 2005 tedy dochází ke kontinuálnímu rozvoji bilaterálních vojenských vztahů mezi Ruskem a Uzbekistánem, což režimu I. Karimova zajišťuje mimo bezpečnostních garancí také dodávky moderních zbraní a technologií a realizaci společných cvičení.¹⁸⁴

Špičky obou států a jejich bezpečnostních složek se schází k pravidelným konzultacím mezinárodněpolitických otázek, při nichž jsou také domlouvány další posuny ve vzájemné spolupráci. Jedním z jejich základních aspektů je pořádání

¹⁷⁷ Bakshi, 2005

¹⁷⁸ V originálním znění: *"In case of emergence of a situation, which, according to the view of one of the sides, may pose a threat to peace, disturb peace or touch upon the interest of its security, as well as emergence of threat against one of the sides of the act of aggression, the sides would immediately would bring into force the mechanism of corresponding consultations for agreeing positions and coordinating practical measures for regulating such a situation."*

¹⁷⁹ Bakshi, 2005

¹⁸⁰ Torbakov, 2005

¹⁸¹ V originálním znění: *"In case of necessity, the sides provide each other, on the basis of additional accords, the rights to use military installations situated on their territory."*

¹⁸² Torbakov, 2005

¹⁸³ Paramonov, Stolpovski, 2008

¹⁸⁴ UzDaily, 2007

seminářů a školení pro příslušníky uzbeckých ozbrojených sil, jichž se mezi lety 1992-2008 zúčastnilo celkem 250 důstojníků.¹⁸⁵

Od roku 2005 se také pravidelně realizují společná vojenská cvičení střídavě na území obou států. V posledních letech je jejich základním cílem rozvoj kooperace v boji proti terorismu, který je často zdůrazňován jako primární motiv pro vzájemnou spolupráci. Ačkoliv například cvičení v okolí Orenburgu v roce 2006, kterého se účastnilo 20 000 především ruských vojáků, je jedním z odlišných případů, jelikož zde byl nacvičován scénář reakce v případě agrese proti spřátelenému středoasijskému státu.¹⁸⁶

Po rozpadu Sovětského svazu uzbecké armádě připadla většina vybavení dříve patřící Sovětské turkestánské vojenské oblasti, díky čemuž měla armáda nově vzniklého státu dostatek vojenského vybavení.¹⁸⁷ Jak již ale bylo zmíněno, pro boj s měnícími se hrozbami se dané kapacity staly zastaralé. Velký boom dodávek zbraní a technologií nastal po roce 2005, kde se zvýšil nejenom objem, ale také rozsah poskytovaného vybavení.¹⁸⁸ Po přistoupení k Organizaci Smlouvy o kolektivní bezpečnosti navíc Uzbekistán kupuje dané zboží za stejné ceny, za jaké jsou dostupné na domácím ruském trhu.¹⁸⁹ V současnosti Rusko dodává zemi především moderní informační obranné technologie a poskytuje kapacity pro opravy a renovace zbraní.¹⁹⁰

5.2.3. Ekonomické vztahy Ruska a Uzbekistánu

Vzájemné ekonomické vztahy Uzbekistánu a Ruska se v současnosti řídí především čtyřmi zásadními bilaterálními dohodami - Smlouvou o založení mezivládních vztahů, přátelství a spolupráce mezi Republikou Uzbekistán a Ruskou federací z května 1992, Smlouvou o strategickém partnerství mezi Republikou Uzbekistán a Ruskou federací z června 2004, Smlouvou o spojeneckých vztazích mezi Republikou Uzbekistán a Ruskou federací z listopadu 2005 a Programem ekonomické spolupráce mezi vládou Republiky Uzbekistán a vládou Ruské federace na období 2008–2012 uzavřeným v únoru 2008.¹⁹¹

¹⁸⁵ Paramonov, Stolpovski, 2008

¹⁸⁶ Blagov, 2006

¹⁸⁷ Paramonov, Stolpovski, 2008

¹⁸⁸ Paramonov, Stolpovski, 2008

¹⁸⁹ Blagov, 2006

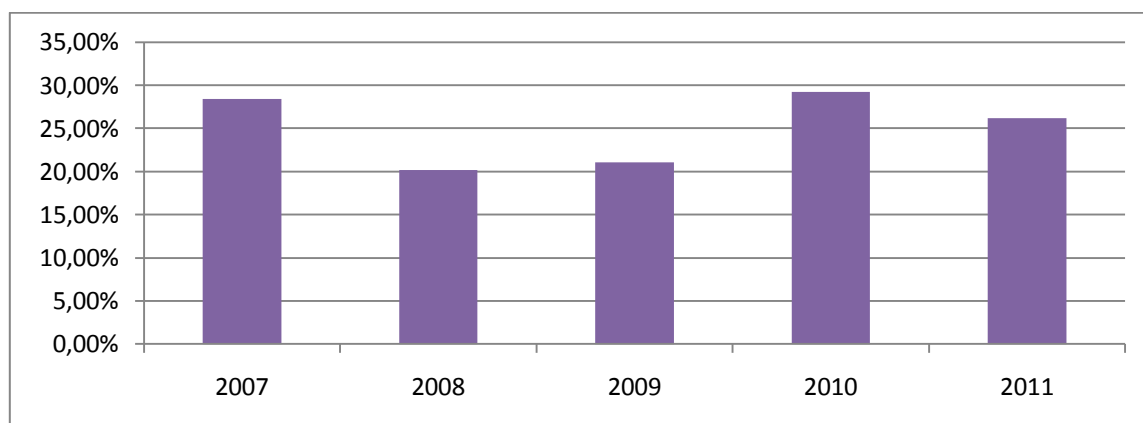
¹⁹⁰ Journal of Turkish Weekly, 2011

¹⁹¹ The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan, nedatováno

Uzbecká statistická komise zveřejňuje podrobná data o zahraničním obchodu za posledních pět let, v současnosti tedy od roku 2007. Ve všech posledních letech přesáhla hodnota tohoto obchodu s Ruskem 20% podíl z jeho celkového objemu, což ho činilo nejvýznamnějším partnerem Uzbekistánu.

Mírné fluktuace ve vzájemném obchodu, znázorněné na Grafu 7 - Podíl Ruska na zahraničním obchodu Uzbekistánu (zohledňuje uzbecký export i import do/z Ruska), mohou souviset také s drobnou oscilací ve vzájemných vztazích, které v období 2008-2009 byly mírně oslabeny, jelikož se Uzbekistán v těchto letech snažil vybalancovat svůj vztah také směrem k dalším významným velmocím, především USA a Číně.

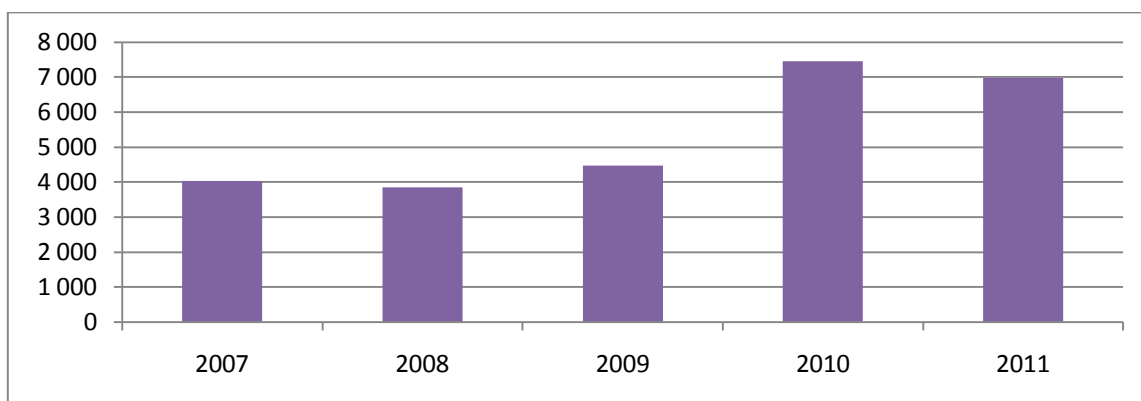
Graf 7 - Podíl Ruska na zahraničním obchodu Uzbekistánu

Zdroj: The State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics, nedatováno - upraveno dle autorky

Graf 8 - Objem zahraničního obchodu mezi Uzbekistánem a Ruskem ukazuje absolutní hodnoty jejich vzájemné obchodní výměny. Jak je z této tabulky patrné, oproti roku 2007 vzájemná obchodní výměna mezi oběma státy výrazně vzrostla, zvláště pak v posledních dvou letech, kde se v porovnání s počátkem sledovaného období téměř zdvojnásobila.

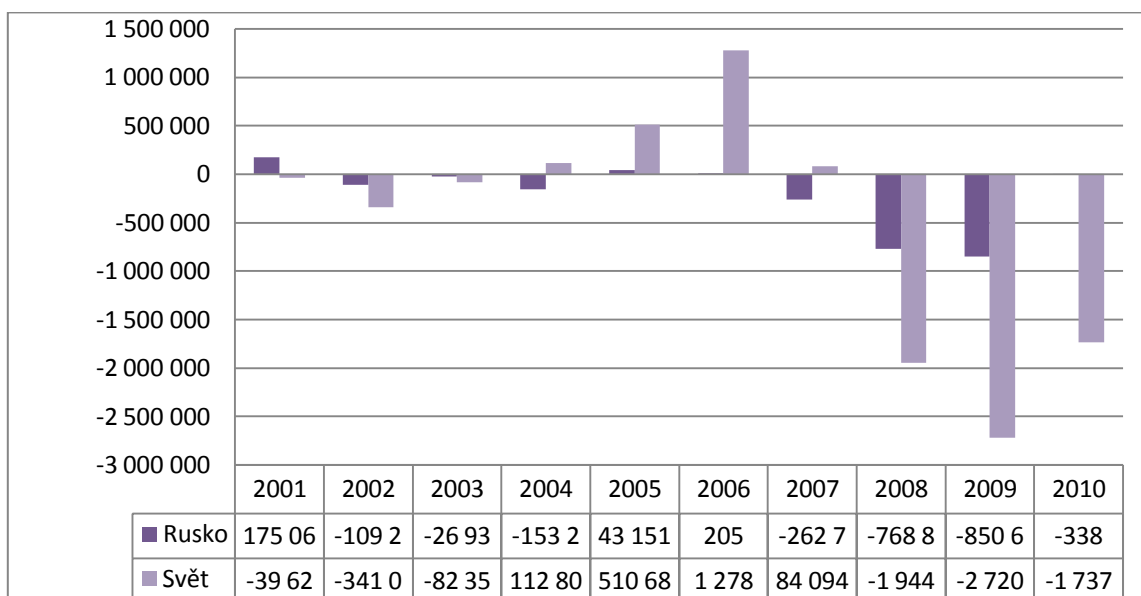
Graf 8 - Objem zahraničního obchodu mezi Uzbekistánem a Ruskem

Zdroj: The State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics, nedatováno - upraveno dle autorky (hodnoty uvedeny v milionech USD)

Saldo zahraničního obchodu Uzbekistánu je v posledních letech značně proměnlivé, což je dobře patrné z Grafu 9 - Obchodní bilance Uzbekistánu. Pokud uvážíme pouze obchodní výměnu s Ruskem, její fluktuace je podstatně menší. Ve většině let sledovaného období 2001–2010 převažuje z pohledu Uzbekistánu import nad exportem s výjimečnými roky 2001, 2005, 2006, kdy tomu bylo naopak. Celková obchodní bilance zohledňující výměnu se všemi státy světa vykazuje v průběhu času značně oscilující hodnoty s významným propadem exportu po roce 2006, který měl za následek pasivní obchodní bilanci trvající od roku 2007 až do konce tabulkou zachyceného období.

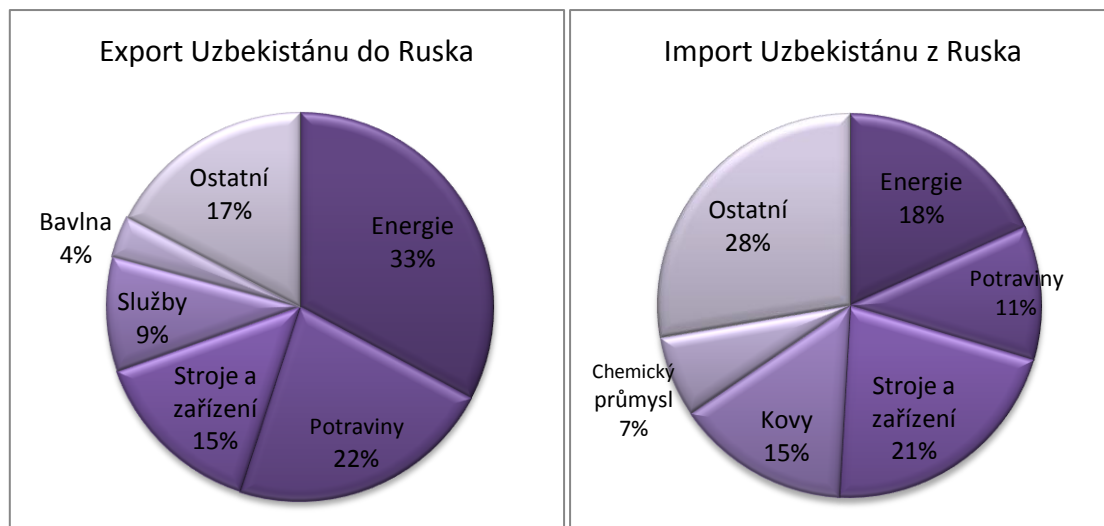
Grafu 9 - Obchodní bilance Uzbekistánu

Zdroj: International Trade Center, nedatováno - upraveno dle autorky

Strukturu vzájemného obchodu Ruska a Uzbekistánu zobrazuje následující Graf 10 - Struktura obchodu mezi Uzbekistánem a Ruskem. Paradoxem je, že tři nejdůležitější položky uzbekického exportu, energie, potraviny a stroje a zařízení, jsou zároveň tři ze čtyř nejvíce dovážených produktů.

Graf 10 - Struktura obchodu mezi Uzbekistánem a Ruskem

Zdroj: Rianovosti, 2012 - upraveno dle autorky

Vzájemný obchod je usnadněn existencí zóny volného obchodu mezi oběma státy, která funguje již od roku 1993.¹⁹² Pro jeho další rozvoj byla v roce 1998 ustavena Uzbecko-ruská mezivládní komise pro ekonomickou spolupráci, jejímž posláním je podporovat vzájemný obchod, poskytovat informace investorům a být platformou pro projednávání aktuálních ekonomických témat. Komise se ve složení zástupců vlád a podnikatelského sektoru schází každý rok, přičemž místo setkání bývá střídavě v Uzbekistánu a Rusku.¹⁹³

Celková výše přímých zahraničních investic Ruska v Uzbekistánu je odhadována na jednu miliardu USD.¹⁹⁴ Jejich značný nárůst v posledních letech může být ukázán na navýšení počtu joint ventures. V průběhu pouhých dvou let se jejich množství zvýšilo o více než jednu třetinu, což ukazuje Tabulka 21 - Rusko-uzbecké joint ventures. Z téže tabulky také vyplývá, že v období 2007–2009 vzrostl počet rusko-uzbeckých společností na území Ruska z 284 na 385.

¹⁹² Asia Invest Bank, nedatováno

¹⁹³ Asia Invest Bank, nedatováno

¹⁹⁴ The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan, nedatováno

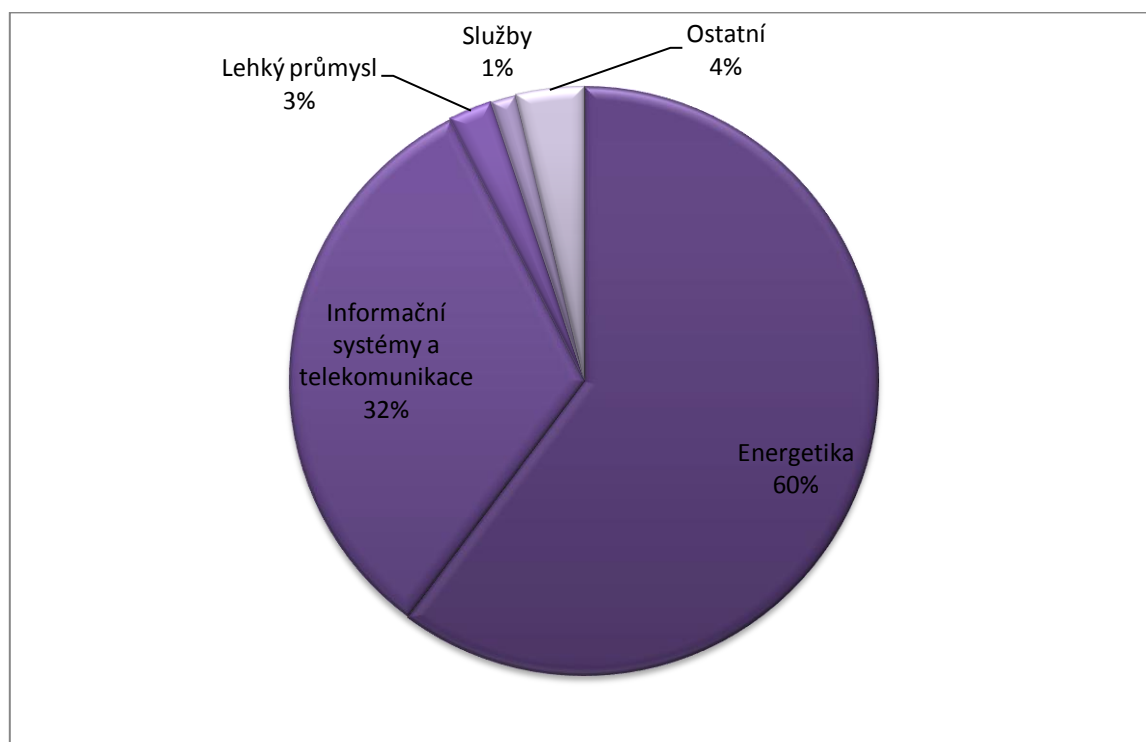
Tabulka 21 - Rusko-uzbecké joint ventures

Rusko-uzbecké joint ventures	2007	2009
v Rusku	284	385
v Uzbekistánu	500	834

Zdroj: Embassy of Uzbekistan in New Delhi, 2007, Asia Invest Bank, nedatováno - upraveno dle autorky

Co se týče směřování ruských FDI v Uzbekistánu, ve stejném období let 2007-2009 jich naprostá většina byla investována v energetickém sektoru, jak je patrné z Grafu 11 - Sektorové rozdělení FDI Ruska v Uzbekistánu. Energetický sektor hraje zásadní roli ve vzájemných uzbecko-ruských vztazích. Ruské státní firmy LUKoil a Gazprom aktivně participují na objevování nových nalezišť strategických surovin v zemi a rozvoji infrastruktury, která by vytěžené nerostné bohatství transportovala na ruský trh.¹⁹⁵

Graf 11 - Sektorové rozdělení FDI Ruska v Uzbekistánu

Zdroj: The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan, nedatováno - upraveno dle autorky

¹⁹⁵ Blagov, 2010

5.2.4. Problematické aspekty rusko-uzbecké spolupráce

Jak již bylo zmíněno, ve vzájemných vztazích Ruska a Uzbekistánu existuje řada sporných otázek, jejichž řešení se nedaří nalézt, či se tato témata v zájmu udržení dobrých vztahů při vzájemných jednáních vůbec neotevívají.

Typickým příkladem jsou spory o vodu ve Střední Asii, v nichž se Rusko snaží vyvažovat své vztahy a závazky ke všem pěti zemím. Uzbekistán se cítí poškozen výstavbou hydroelektráren, na jejichž budování participují také ruské společnosti a Rusko je také jejich významným investorem.¹⁹⁶ Díky nim Rusko posiluje svůj vliv v Kyrgyzstánu a Tádžikistánu, avšak současně narušuje své vztahy s režimem I. Karimova.¹⁹⁷ V oblasti ekonomiky je zásadním problémem uzbecká neochota uznat svůj dluh Rusku vzniklý v dobách Sovětského svazu, v důsledku čeho nemůže Uzbekistán využívat ruských půjček.¹⁹⁸ Uzbekistán ho přestal splácet v roce 1998 a jeho současná výše je odhadována na 700 milionů USD.¹⁹⁹ Dalším problematickým aspektem je uzbecký postoj k členství v některých mezinárodních organizacích. V roce 2008 například Uzbekistán opustil Ruskem vedené uskupení Euroasijské ekonomické společenství (Eurasian Economic Community - EurAsEc)²⁰⁰, přestal se účastnit zasedání Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti a rovněž odmítl participovat na utvoření Kolektivních sil rychlé reakce v rámci tohoto uskupení.²⁰¹

Odmítavé stanovisko zaujal Uzbekistán také k celní unii, která vznikla v roce 2010 mezi Ruskem, Kazachstánem a Běloruskem. Rusko očekávalo také účast Kyrgyzstánu, avšak vzhledem k událostem, které se v této zemi právě v roce 2010 udály, se tomu tak nakonec nestalo. Tato dohoda, jež vstoupila v platnost na počátku roku 2012, ustanovila mezi těmito státy jednotný trh se svobodným pohybem zboží, práce a investic.²⁰² Rusko by v budoucnosti rádo prohloubilo tuto integraci a vytvořilo Euroasijskou unii, proti tomu jsou však nejenom ostatní země, jejichž účast by v tomto projektu připadala v úvahu, ale i samotné členské státy stávající celní unie. Uzbekistán ani ostatní země nedůvěřují Moskvě, že by vznik organizace byl motivován pouze ekonomickými zájmy a její fungování by bylo založeno na rovnoprávnosti všech členů,

¹⁹⁶ Akhmadov, 2009

¹⁹⁷ Radio Free Europe, 2005c

¹⁹⁸ Akhmadov, 2009

¹⁹⁹ Blagov, 2007

²⁰⁰ EurAsEc je regionální integrační uskupení, jehož primárním ekonomickým cílem je vybudovat mezi členskými státy celní unii a v němž hraje významnou roli Rusko.

²⁰¹ Akhmadov, 2009

²⁰² Cutler, 2010

což I. Karimov vyjádřil slovy: ²⁰³ „*Uzbekistán si dobře pamatuje represivní sovětskou vládu a považuje celní a Eurasijskou unii za přestrojený ruský imperialismus.*“²⁰⁴

Avšak ani v případě, že by byl Uzbekistán přesvědčen pouze o ekonomické motivaci Ruska i vzájemné prospěšnosti, pravděpodobně by váhal s tak hlubokou integrací pouze s jednou z mocností. Místo toho I. Karimov preferuje multivektorovou zahraniční politiku, při níž není závislý pouze na jednom významném aktérovi, ale má vždy možnost volby, ke komu se v souladu se svými národními zájmy přikloní. Navíc přílišná ekonomická závislost pouze na jedné mocnosti je vnímána jako značná hrozba. Použití vojenské síly je v případě vztahů Ruska a Střední Asie nereálné, namísto toho lze právě ekonomiku zneužít jako nejúčinnější nástroj pro ovlivňování interních záležitostí i zahraniční politiky jednotlivých středoasijských režimů.²⁰⁵

5. 3. Dopady geopolitické hry o Uzbekistán na jednotlivé aktéry

Aktivity jednotlivých regionálních a globálních mocností angažujících se v Uzbekistánu, stejně jako zahraniční politika režimu I. Karimova má samozřejmě dopad na jednotlivé zúčastněné státy i region Střední Asie jako celek. Zhodnocení těchto procesů je věnována následující kapitola.

5. 3. 1. Uzbekistán a ostatní středoasijské státy

Uzbekistán je svým strategickým potenciálem atraktivní pro řadu mocností angažujících se v daném regionu. I přes svůj význam a značné ambice I. Karimova však nadále zůstává především subjektem geopolitické hry velmocí, což bylo objasněno již v kapitole 3. Proč je Uzbekistán atraktivní spojenec?

Taškent přesto odmítá hrát figurku na šachovnici geopolitických mocností a tohoto svého postavení využívá pro prosazování svých národních zájmů.²⁰⁶ Těch se snaží dosáhnout realizací již zmíněné mnohovektorové zahraniční politiky. Jejím zásadním přínosem je, že po zisku nezávislosti se Uzbekistán nedostal do sféry vlivu žádné z velmocí a především po roce 2001 dokázal využít své atraktivity pro posilování

²⁰³ V originálním znění: „*Uzbekistan remembers the oppressive Soviet rule well and regards the customs and Eurasian Unions as Russian imperialism in disguise.*“

²⁰⁴ Blagov, 2010

²⁰⁵ Blagov, 2010

²⁰⁶ Weil, 2011

svého postavení. V důsledku této politiky má dokonce i Rusko pouze omezený vliv na uzbeckou politiku, jelikož místní garnitura v čele s I. Karimovem má vždy možnost obrátit se pro podporu na některého z dalších aktérů.²⁰⁷ Uzbecká občanská aktivistka a nezávislá analytička Dilarom Iskhakova dokonce tvrdí, že cokoliv se stane ve vzájemných vztazích Ruska a Uzbekistánu, bude záviset především na I. Karomovi.²⁰⁸

Uzbecká mnohovektorová zahraniční politika, v níž je Rusko pouze jedním z aktérů, je však značně komplikujícím faktorem pro stabilitu Střední Asie. Jelikož se o podobnou politiku, i když v menší míře a s omezenějším přínosem, snaží i ostatní státy, ve výsledku často dochází k překrývání zájmů jednotlivých států a soupeření o podporu a navázání blízkých vztahů s angažujícími se velmocemi.²⁰⁹ Z toho důvodu je velmi nesnadné vytvořit společnou zahraniční politiku, která by umožnila kooperaci jednotlivých států při řešení problémů ohrožující celý region.²¹⁰

Níže uvedené příklady ilustrují právě tyto společné hrozby, jejichž řešení znesnadňuje především multivektorovost zahraniční politiky, nestálost Uzbekistánu jako partnera a překrývání národních zájmů jednotlivých středoasijských států. Mimo to tato situace komplikuje také možnost smysluplné a fungující integrace v rámci středoasijského regionu. I přes značný integrační potenciál, kterým Střední Asie disponuje díky jednotnému geografickému prostoru, dědictví společného hospodářského prostoru a s výjimkou Tádžiků společných etnických kořenů, jsou integrační iniciativy v rámci pětice středoasijských republik, navíc bez účasti významných vnějších aktérů, nereálné.²¹¹

Do roku 2001 byl největší hrozbou Afghánistán, který stabilitu celé Střední Asie ohrožoval vnitrostátním konfliktem trvajícím od roku 1996 a především možností rozšíření islámského radikalismu do okolních států. Po pádu Tálíbanu se navíc zvýšila produkce opia, které se ze země na světové trhy transportuje především přes území středoasijských republik, čímž ohrožuje jejich bezpečnost a limituje jejich další rozvoj.²¹² Koordinace úsilí, především států bezprostředně sousedících s Afghánistánem, o stabilizaci tohoto státu se jeví zvláště naléhavá v kontextu stažení

²⁰⁷ Institute for War and Peace Reporting, 2012

²⁰⁸ UzNews, 2012

²⁰⁹ Weil, 2011

²¹⁰ Shlapentokh, 2012a

²¹¹ Horák, 2009

²¹² Horák, 2005a

spojeneckých vojsk v roce 2014. Podle I. Karimova to může vyústit,²¹³ „...v expanzi terorismu a extremistických aktivit ve Střední Asii a vytvořit permanentní zdroj nestability.“²¹⁴ Alexie Malashenko, expert Carnegie centra v Moskvě na problematiku Střední Asie, však upozorňuje na fakt, že po stažení koaličních vojsk, Tálibán bude pravděpodobně usilovat o získání vlivu v zemi na úkor vlády v Kábulu, která však bude i nadále podporována Západem. Nebude tak mít dostatečné kapacity na podnikání výpadů proti svým středoasijským sousedům a dokonce i v případě, že by se tak skutečně stalo, nebude pro uzbeckou armádu problém tyto útoky odrazit.²¹⁵ Samotný Tálibán by tak i přes nedostatek spolupráce nemusel v budoucnu představovat hrozbu pro státy středoasijského regionu.

Další ze společných hrozeb, související nejen se situací v Afghánistánu, je růst náboženského radikalismu. V současnosti se obavy z masového rozšíření islámského extremismu nejeví jako opodstatněné, avšak nelze opomíjet fakt, že i malá skupina osob hlásící se k této ideologii může ohrožovat stabilitu regionu a postupně získávat stále větší popularitu.²¹⁶ I v tomto případě, by k řešení situace značně přispěla spolupráce jednotlivých států, jelikož jejich špatné koordinace mohou využít právě tyto ozbrojené skupiny.

Spory o vodu, které byly objasněny již ve třetí kapitole, jsou dalším příkladem neschopnosti středoasijských států koordinovat své politiky, navázat vzájemnou spolupráci a čelit tak konfliktu, který má do budoucna značně nestabilizující potenciál pro celý region.

Etnická struktura jednotlivých států je další potencionální společnou hrozbou, jelikož soužití několika etnických skupin v rámci jednoho státu může v případě realizace nacionalistické politiky vyvolávat nespokojenost a pocit diskriminace u minoritních národností, což může vést ke střetům v rámci země, ale také ke konfliktu, do kterého by mohly být zataženy i sousední země. Národnostní menšiny na území jednotlivých států ukazuje Tabulka 22 - Etnické složení populace ve Střední Asii.

²¹³ V originálním znění: „...expansion of terrorist and extremist activities in Central Asia, creating a permanent source of instability.“

²¹⁴ Institute for War and Peace Reporting, 2012

²¹⁵ Institute for War and Peace Reporting, 2012

²¹⁶ Horák, 2005a

Tabulka 22 - Etnické složení populace ve Střední Asii

	Kazaši	Kyrgyzové	Tádžikové	Turkmeni	Uzbeci	Rusové	ostatní
Kazachstán	51 %				2,8	31,4 %	14,8 %
Kyrgyzstán		52,4 %			12,9 %	18 %	16,7 %
Tádžikistán		1,1 %	67 %		23 %	3,5 %	5,4 %
Turkmenistán				85 %	5 %	7 %	3 %
Uzbekistán	3 %		5 %		80 %	5,5 %	6,5 %

Zdroj: Nations Online, nedatováno, CIA, 2012 - upraveno dle autorky

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky, národnostně nejhomogennějším státem je Turkmenistán s 85% většinou turkmenského obyvatelstva, naopak nejmenší podíl má titulární národnost v Kazachstánu, kde je její podíl na celkovém počtu obyvatel pouze 51 %. Takovéto rozdělení populace je výsledkem demarkace hranic nově vzniklých svazových republik v počátcích éry Sovětského svazu, která způsobila vznik řady zón s velkými národnostními menšinami žijícími nejprve mimo svazovou republiku, v níž je daná národnost titulární, později pak mimo svůj samostatný stát. Nejviditelnějším příkladem je Fergánská kotlina následovaná příhraničními územími a na území Uzbekistánu ležícími oblastmi Samarkandu a Buchary.²¹⁷ Dalším specifickým Střední Asie je přítomnost ruské diaspory, která v jednotlivých státech, i přes značnou emigraci po rozpadu SSSR, zůstává v jednotlivých státech silně zastoupena. V současnosti je situace v regionu relativně stabilní, avšak v případě některých konfliktů lze pozorovat rozdělení skupin na etnické bázi, jako například v případě nepokojů v Kyrgyzstánu v roce 2010. Zásadní problém s etnickými menšinami nastává ve chvíli, kdy se představitelé jednotlivých států uchylují k nacionalistické rétorice a v kontextu vzájemného soupeření upřednostňují posilování vlastní popularity před udržením stability v regionu a rozvoji spolupráce.²¹⁸ Někteří autoři tak upozorňují na fakt, že již

²¹⁷ Horák, 2005a

²¹⁸ Horák, 2005a

v blízké budoucnosti pravděpodobně dojde k vyostření vztahů mezi jednotlivými etniky.²¹⁹

V důsledku tohoto přístupu by v budoucnosti mohlo dojít k řadě problémů, především v souvislosti s růstem populace a její radikalizací. Proto někteří analytici očekávají, že ve Střední Asii dojde pravděpodobněji ke konfliktu mezi státy regionu navzájem než mezi externími velmocemi.²²⁰ Ty jsou si totiž vědomy toho, že v kontextu současné situace, by jejich soupeření velmi pravděpodobně mohlo vést místo ke geostrategickému vítězství ke ztrátám pro všechny zúčastněné a že omezením v praxi realizovaného soupeření mohou snáze dosáhnout společných cílů, mezi něž patří například sekulární, stabilní a prosperující Afghánistán.²²¹

5.3.2. Japonsko

Pro Japonsko, které se v případě Uzbekistánu ve velké míře zaměřuje pouze na rozvojovou spolupráci, neplynou ze vztahu s režimem I. Karimova významná ohrožení ani příležitosti.

Díky projektům technické a rozvojové pomoci posiluje především kulturní vazby obou zemí, které může využívat mimo jiné při rozvoji ekonomických vztahů. Stejně tak tímto způsobem rozvíjí vzájemné vazby obou států a buduje si dobré jméno v regionu.

Jelikož však daný region není prioritní oblastí zahraniční politiky země, v kontextu soupeření o vliv v Uzbekistánu i celé Střední Asie zůstane Japonsko pravděpodobně pouze velmocí druhého řádu. Na druhou stranu, právě touto politikou neangažovanosti se v politických a především vojenských otázkách redukuje možnost zatažení do konfliktu na úrovni Uzbekistánu či celého regionu, což případ Japonska výrazně odlišuje od postavení Ruské federace v dané oblasti.

²¹⁹ Zikibayeva, 2011

²²⁰ Shlapentokh, 2012b

²²¹ Feffer, 2006

5.3.3. Rusko

V případě Ruska, které se v Uzbekistánu angažuje mnohem aktivněji, je situace diametrálně odlišná. Zásadní zlom ve vzájemných vztazích představuje rok 2005 a Smlouva o spojeneckých vztazích, která z Uzbekistánu učinila ruského nejdůležitějšího spojence ve Střední Asii a Uzbekistán významně přiblížila ruské sféře vlivu.

Bezprostředně po uzavření dohody ji někteří regionální analytici začali označovat za vítězství ruské geopolitiky v krátkodobém horizontu, avšak z dlouhodobého hlediska za možnou příčinu zásadních obtíží.²²²

Uzbecký politolog Farkhod Tolipov tvrdí, že primárním problémem je už samotný důvod uzavření spojení. V situaci, kdy Uzbekistánu reálně hrozilo nebezpečí v souvislosti s nestabilitou v Afghánistánu a útoky islámských radikálů v letech 1996–2001, si však I. Karimov byl jistý vnitřní stabilitou svého režimu, bezpečností garance Ruska nevyhledával, jelikož se v daném období snažil omezit své vazby na Kreml. V závěru roku 2005 však I. Karimov radikálně přehodnotil svůj postoj a rozhodl se pro navázání velice úzké spolupráce s Ruskem navzdory tomu, že podle oficiálních prohlášení vlády je vojenská protiteroristická kampaň úspěšná, a proto již není nezbytné další působení amerických jednotek na základně K2.²²³ Uzbekistán tak navázal úzké spojenecké vztahy s Ruskem v situaci, kdy ho reálně neohrožovaly žádné vnější okolnosti. Podle F. Tolipova tak tento pakt nebyl uzavřen z důvodu reálné vnější hrozby pro národní zájem Uzbekistánu, ale z důvodu ohrožení režimu I. Karimova. Proto tento pakt považuje za ruský závazek ochrany zájmů Karimovova režimu a ne Republiky Uzbekistán.²²⁴ Rovněž některá ruská média upozorňují na fakt, že²²⁵: „Moskva garantuje Taškentu plnou podporu v případě, že Karimovův režim bude ohrožen z venku i zevnitř.“²²⁶ Tento aspekt spojení se může stát velmi problematickým v případě destabilizace situace v zemi. V takovém případě by Kreml musel řešit dilema, zda zůstat loajální ke svému spojenci a nechat se zatáhnout do pravděpodobně vleklého vnitřního konfliktu, či ignorovat své závazky a ztratit tak důvěryhodnost v očích ostatních partnerů a poškodit tak své postavení v regionu Střední Asie.²²⁷

²²² Torbakov, 2005

²²³ Tolipov, 2006

²²⁴ Tolipov, 2006

²²⁵ V originálním znění: „Moscow guarantees Tashkent its full backing in the event that Karimov regime is threatened either from without or within.“

²²⁶ Torbakov, 2005

²²⁷ Torbakov, 2005

Do jaké míry je hrozba pádu režimu I. Karimova reálná? Toto téma začalo být široce diskutováno po událostech Arabského jara, když se začalo spekulovat o možnosti rozšíření revolučních nálad také do Střední Asie. Faktem je, že místní autoritativní lídři jsou u moci řadu let, N. Nazarbajev a I. Karimov dokonce od zisku nezávislosti, a že v oblasti existují obdobné problémy, jež zažehly nepokoje ve státech severní Afriky a Blízkého východu, tedy chudoba, potlačování svobody médií a nedostatek příležitostí pro velký počet mladých lidí.²²⁸ Na druhou stranu je však region Střední Asie v řadě faktorů odlišný. Podle A. Malashenka je z nich nejdůležitější naprosté přizpůsobení se občanů režimu a způsobu vládnutí, které se v oblasti etablovalo již v dobách Sovětského svazu, a tak jsou obyvatelé Střední Asie zvyklí žít podle autoritářským pravidel.²²⁹ Dalšími faktory může být negativní zkušenost z předchozích revolučních pokusů, které byly tvrdě potlačeny a nedočkaly se potřebné mezinárodní podpory.²³⁰ Jedním z příkladů může být povstání v Andižanu, jehož účastníci byli krvavě zdecimováni bezpečnostními složkami, což přimělo Západ pouze pozastavit vojenskou pomoc režimu a zakázat vydávání víz pro špičky uzbeckého vedení. Tato opatření byla navíc později zrušena a vztahy s Uzbekistánem byly obnoveny. V kontextu vývoje v Afghánistánu je navíc velice nepravděpodobné, že by globální mocnosti nechaly padnout některý ze spojeneckých režimů a dopustily tak destabilizaci strategicky významné oblasti.²³¹

Pokud bychom hledali konkrétní paralelu, můžeme porovnat situaci v Egyptě před pádem režimu prezidenta Husního Mubaraka. V této africké zemi sehrály klíčovou roli faktory jako silná role opozice (Muslimského bratrstva), mobilizace obyvatelstva prostřednictvím sociálních sítí, důvěra občanů v armádu a velmi vysoká nezaměstnanost.²³² Naproti tomu v Uzbekistánu je téměř veškerá opozice eliminována či zdiskreditována, lidé mají mnohem omezenější přístup k internetu, armáda je silně napojena na vládnoucí garnituru a zaměstnanost je v zemi vyšší.²³³ Z těchto důvodů je rozšíření revoluční vlny do Uzbekistánu nepravděpodobné, naopak režim I. Karimova tyto události dokázal využít ke konsolidaci svého režimu, kdy použil osvědčenou

²²⁸ Dougherty, 2011

²²⁹ Zikibayeva, 2011

²³⁰ Kocaman, 2012

²³¹ Zikibayeva, 2011

²³² Strachansky, 2011

²³³ Kocaman, 2012

strategii boje s islámským extremismem jako záminku k potlačování opozičních nálad.²³⁴

Stabilitu uzbeckého režimu tak neohrožují opoziční skupiny ani vnější vlivy. Významným destabilizačním faktorem se však již v blízké budoucnosti může stát centralizace moci, prostřednictvím níž se I. Karimov snaží posílit svou pozici. V důsledku této politiky omezuje čtyřiasedmdesátiletý prezident možnost „vychovat si“ svého nástupce. Vhodného dynastického následovníka v mužské linii I. Karimov nemá, jelikož se svým synem z prvního manželství neudrhuje příliš blízké vztahy a se svou druhou ženou má dvě dcery, které jsou sice veřejně známé osoby, avšak ne příliš populární. Tento způsob předání moci je navíc komplikovaný tím, že ve středoasijské politické kultuře je populárnější kult jednotlivých silných osobností než dynastie předávající moc z generace na generaci.²³⁵ I. Karimov prozatím pouze nastínil nový nástupnický postup pro případ svého úmrtí či ztráty pracovní schopnosti. Pokud však v tomto směru neučiní další kroky, hrozí, že uzbecký režim nepřežije svého současného vůdce a v budoucnosti může dojít k boji o nástupnictví mezi jednotlivými klany a v menší míře také islámskou opozicí.²³⁶

²³⁴ Zikibayeva, 2011

²³⁵ Anceschi, 2012

²³⁶ Zikibayeva, 2011

Závěr

Uzbekistán je pro globální mocnosti prvního i druhého řádu velice atraktivní spojenec, a to díky své geostrategické poloze v centru Střední Asie a na severních hranicích Afghánistánu, proto hraje důležitou roli při jeho stabilizaci. K tomu Uzbekistán předurčuje nejenom jeho geografická blízkost, ale také ekonomický potenciál, ambice stát se dominantním státem v regionu a strach z možného rozšíření radikálních forem islámu a terorismu. Z toho důvodu se I. Karimov snaží hrát aktivní roli v afghánském mírovém procesu, který zásadním způsobem ovlivňuje jeho národní zájmy a bezpečnost. Otázka Afghánistánu je důležitá také pro významné hráče světové geopolitiky, kteří proto považují Uzbekistán za důležitého spojence ve snaze o vytvoření stabilního a sekulárního Afghánistánu. Toto úsilí pak nabývá na intenzitě v souvislosti s plánovaným stažením spojeneckých vojsk ze země v roce 2014. Lze tedy říci, že platnost prvního předpokladu byla potvrzena. Dalším důležitým faktorem, který činí zemi zajímavou pro vnější aktéry a nesouvisí s vazbami na problémového jižního souseda, jsou značné zásoby energetických surovin.

Naopak teze říkající, že v případě neúspěchu spojenecké operace v Afghánistánu a vítězství Tálibánu, by došlo k šíření vlivu této teroristické organizace a destabilizace celého regionu, se nepotvrdila. V tomto případě by se pravděpodobně nově etablovaný režim zaměřil spíše na konsolidaci své moci v rámci státu, a ne na mocenské výpady proti svým sousedům. Hrozbou pro Uzbekistán a celý region by však mohlo být šíření radikálních nálad, jež by byly umocněny vysokým podílem mladých lidí v populaci, pro které stále silně centralizovaná uzbecká ekonomika není schopná vytvořit dostatek pracovních míst a nabídnout jim tak uspokojivou životní perspektivu.

Předpoklad, že Rusko 20 let od rozpadu SSSR ztratilo dominantní postavení v regionu a Uzbekistán se díky své aktivní a ambiciózní zahraniční politice vymanil z jeho sféry vlivu, byl předmětem zkoumání kapitoly číslo 4. Aktéři angažující se v Uzbekistánu. Z analýzy statistických dat vyplývá, že i přes aktivní snahu ostatních mocností, má Rusko v zemi výsadní postavení. Ačkoliv se I. Karimov snažil nejvíce ze všech představitelů nově vzniknuvších středoasijských republik vymanit se z ruské sféry vlivu, především po roce 2005 se do ní znovu navrácí. Přesto, že se uzbecký lídr snaží orientovat zahraniční politiku své země na co nejvyšší možný počet aktérů, je ze sestavených indexů dobře patrná značná závislost země na Rusku. To dominuje indexům politické a ekonomické angažovanosti a také vojenské spolupráci, pro níž

nebyl příslušný index z důvodu omezené dostupnosti dat sestaven. Jedinou oblastí, v níž Rusko za ostatními mocnostmi zaostává, je rozvojová spolupráce, v níž je nejdůležitějším aktérem Japonsko. Třetí teze tak platí jen zčásti, jelikož Rusko lze i v současnosti označit za nejdůležitějšího zahraničního partnera Uzbekistánu, avšak jeho závislost je redukována aktivní multivektorovou zahraniční politikou.

Čtvrtý předpoklad říká, že Uzbekistán a Střední Asie jako taková je prostorem neustálého střetu velmocí, který může vyústit až v rozpoutání konfliktu mezi těmito dominantními hráči ve světové geopolitice. Jak ukázala poslední kapitola této práce, toto tvrzení není možné považovat za pravdivé. Globální mocnosti jsou si vědomy, že v kontextu nestabilní situace v regionu a jeho blízkém okolí, by vzájemné soupeření mohlo poškodit všechny zúčastněné. Naopak představitelé jednotlivých středoasijských států, kteří často využívají nacionalistickou rétoriku a nejsou ochotni dojít ke kompromisům při řešení společných hrozeb a problémů, představují pro stabilitu oblasti mnohem větší nebezpečí.

Poslední teze předpokládá, že ačkoliv v krátkodobém horizontu může být zlepšení vztahů s Uzbekistánem pro Rusko výhodné, v dlouhodobé perspektivě mu to může přinést celou řadu problémů. Rusko by mohlo být kvůli úzkým spojeneckým vztahům, v rámci nichž garantuje režimu I. Karimova ochranu před externími i interními hrozbami, zataženo do vnitrostátního konfliktu v případě jeho ohrožení. Možnost rozšíření Arabského jara do Střední Asie se nepotvrdila, avšak uzbecký režim nemusí přežít svého vůdce, po jehož smrti může dojít k boji o moc a destabilizaci země. V tomto případě bude stát Rusko před složitou volbou, zda v zemi zasáhnout či nikoliv. Úzké vazby s Uzbekistánem mohou rovněž poškodit vztahy s dalším významným středoasijským státem - Kazachstánem a stejně tak s EU. Naopak v případě USA se Dmitrij Medvěděv ani Vladimir Putin nemusejí v současnosti obávat obdobného ochlazení, jelikož Spojené státy také potřebují Uzbekistán za svého spojence, a proto také od počátku nového desetiletí omezují svou kritiku vůči místnímu režimu.

Závěrem lze tedy říci, že Uzbekistán je pro globální mocnosti prvního i druhého řádu strategicky významný díky svým možnostem a odhodlání přispět k řešení konfliktu v Afghánistánu, ekonomickému, energetickému a vojenskému potencionálu, strategické poloze a nutnosti udržet stabilní situaci v zemi, jelikož i v jejím případě hrozí rozvoj náboženského extremismus a terorismu.

Nejaktivnějším aktérem se v případě Uzbekistánu jeví Rusko, které však do budoucna může na svou přílišnou provázanost s režimem I. Karimova doplatit. Uzbecká snaha omezit svou závislost na Rusku, která způsobuje nestálost země jako partnera pro vyjednávání, může dále zhoršovat vztahy země se sousedy a vézt až k rozvoji konfliktu. Naopak pro Japonsko, které dominuje rozvojové spolupráci, neplynou ze vzájemného vztahu žádné hrozby.

Přílohy

V následujících řádcích je nastíněn výpočet všech tří sestavovaných indexů. V rámci každého indikátoru si pozorované mocnosti rozdělí bodové ohodnocení 100, pouze v případě, že má daný ukazatel nižší vypovídací hodnotu, či jeho vliv na vzájemné vazby je méně prokazatelný, snižuje se bodové ohodnocení na 50. Pokud není u jednotlivých výpočtů uvedeno jinak, příslušný počet bodů je každému státu přidělen na základě přepočtení jeho procentního podílu na celkové hodnotě součtu bodů všech států. Každý index je pak tvořen součtem hodnot všech dílčích indikátorů indexu.

Index politické angažovanosti – výpočet

a) Bilaterální vztahy

Jelikož všechny země mají úroveň bilaterálních vztahů formálně na stejné úrovni, 100 bodů z této kategorie je rozděleno mezi všech 7 států stejným dílem, tedy po zaokrouhlení $100:7 = 14,3$ bodů.

b) Zastupitelský úřad

Stejným způsobem je proveden výpočet také u ukazatele existence zastupitelského úřadu, jelikož své velvyslanectví má v Taškentu všech 7 pozorovaných zemí. Proto každá z nich získá opět 14,3 do výpočtu indexu politické angažovanosti.

c) Státní návštěvy

U indikátoru státních návštěv na nejvyšší úrovni muselo být použito mírně složitějšího postupu výpočtu, jelikož počet vykonaných návštěv se v rámci pozorované skupiny států značně liší. Nejprve bylo nezbytné zjistit celkový počet návštěv a z tohoto údaje vypočítat hodnotu jednoho procentního bodu, který pak byl násoben počtem návštěv každé země, čímž byl zjištěn podíl ze 100 bodů připadající každému státu.

Například: Čína 11 návštěv → x bodů?

100 bodů 39 návštěv

x bodů 11 návštěv

$$x = 100 * 11 / 39 = 28,1 \text{ bodů}$$

d) Mezinárodní organizace

Obdobný způsob výpočtu jako u státních návštěv byl použit také u ukazatele členství v mezinárodních organizacích, avšak s tím rozdílem, že v tomto případě bylo v rámci kategorie rozděleno pouze 50 bodů. Důvodem je možná náhodnost členství ve stejných mezinárodních organizacích, která může být dána pouhou geografickou blízkostí a má tak nižší vypovídací hodnotu o politické angažovanosti než ostatní indikátory. Prvním krokem bylo sečtení, v kolika organizacích je každá ze zemí členem spolu s Uzbekistánem (Čína 3, Indie 2, Irán 4, Japonsko 1, Rusko 9, Spojené státy 5, Turecko 9). Posléze byla sečtena všechna tato čísla dohromady, čímž byla vypočtena hodnota odpovídající 100 bodům a z ní bylo možné opět jednoduchou trojčlenkou vypočítat podíly jednotlivých zemí.

Například: Čína 3 společná členství → x bodů?

100 bodů 33 společných členství

x bodů 3 společná členství

$$x = 100 * 3 / 33 = 9,1 \text{ bodů}$$

Hodnoty jednotlivých ukazatelů pro každou ze zemí jsou uvedeny níže v Tabulce 23 – Indikátory indexu politické angažovanosti.

Tabulka 23 - Indikátory indexu politické angažovanosti

Země	Bilaterální vztahy	Zastupitelský úřad	Státní návštěvy	Mezinárodní organizace
Čína	14,3	14,3	28,1	9,1
Indie	14,3	14,3	15,5	6,1
Irán	14,3	14,3	5,1	12,1
Japonsko	14,3	14,3	12,8	3,1
Rusko	14,3	14,3	25,6	27,2
Spojené státy	14,3	14,3	7,7	15,2
Turecko	14,3	14,3	5,1	27,2

Po sečtení hodnot jednotlivých ukazatelů získáme pro každou z pozorovaných zemí jednu výslednou hodnotu, uvedenou v Tabulce 9 – Index politické angažovanosti.

Tabulka 9 – Index politické angažovanosti

Země	Index politické angažovanosti
Čína	65,8
Indie	50,2
Irán	45,8
Japonsko	44,5
Rusko	81,4
Spojené státy	51,5
Turecko	60,9

Index ekonomické angažovanosti – výpočet

a) Zahraniční obchod

Zahraniční obchod jako důležitý ukazatel ekonomických vztahů je v případě tohoto indexu hodnocen celkem 100 body. Postup zůstává i v tomto případě stejný jako u státních návštěv s tím, že jednotlivé podíly jsou nejprve zaokrouhleny.

Například: Čína 9,5% podíl na zahraničním obchodu → x bodů?

100 bodů 50% podíl a zahraničním obchodu

x bodů 9,5% podíl na zahraničním obchodu

$$x = 100 * 9,5 / 48,3 = 19,6 \text{ bodů}$$

b) FDI

Přímé zahraniční investice jsou rovněž důležitou charakteristikou ekonomické spolupráce. Avšak z důvodu omezené dostupnosti dat, kvůli níž bylo nutné použít jako kritérium počet joint ventures, což nevypovídá nic o celkovém objemu tohoto finančního toku, je v indexu kritérium FDI hodnoceno pouze 50 body. Výpočet hodnot pro jednotlivé země je proveden obvyklým způsobem.

Například: Čína 404 joint ventures → x bodů?

50 bodů 2322 joint ventures

x bodů 404 joint ventures

$$x = 50 * 404 / 2322 = 17,4 \text{ joint ventures}$$

c) Specifický celní režim

Existence specifického režimu významně podporuje a rozvíjí vzájemný obchod, proto se v rámci tohoto indikátoru jednotlivé státy rozdělí celkem o 100 bodů. Zemím, které mají s Uzbekistánem zónu volného obchodu, byla přidělena bodová hodnota 22,2 bodů, těm s doložkou nejvyšších výhod 11,1 bodů a Japonsku, které nemá žádný specifický celní režim, 0 bodů. V součtu tak bylo rozděleno 99,9 bodů, což je vzhledem k nutnosti zaokrouhlování optimální výsledek.

d) Mezivládní instituce

Posledním indikátorem ekonomické angažovanosti je existence mezivládních institucí, jejichž posláním je rozvíjet vzájemnou ekonomickou spolupráci a obchod. Jelikož tento ukazatel nedokáže vystihnout jejich efektivitu či jinak kvantifikovat skutečný přínos, je ohodnocen pouze 50 body. Každému státu, který takovou instituci na mezivládní bázi s Uzbekistánem ustanovil, byla přidělena bodová hodnota 10 bodů, což vzhledem k tomu, že ji má 5 zemí, dává v součtu oněch 50 bodů.

Hodnoty jednotlivých ukazatelů pro každou ze zemí jsou uvedeny v níže uvedené Tabulce 25 – Indikátory indexu ekonomické angažovanosti.

Tabulka 25 – Indikátory indexu ekonomické angažovanosti

Země	Zahraniční obchod	FDI	Celní režimy	Mezivládní instituce
Čína	19,6	8,2	11,1	0
Indie	1,4	1,5	11,1	10
Irán	6,2	2,1	22,2	0
Japonsko	1,2	0,2	0	10
Rusko	60	19,8	22,2	10
Spojené státy	1,7	5,6	11,1	10
Turecko	9,3	12,6	22,2	10

Po sečtení hodnot jednotlivých ukazatelů získáme pro každou z pozorovaných zemí jednu výslednou hodnotu, uvedenou v Tabulce 14 - Index ekonomické angažovanosti.

Tabulka 14 - Index ekonomické angažovanosti

Země	Index ekonomické angažovanosti
Čína	38,9
Indie	24
Irán	30,5
Japonsko	11,4
Rusko	112
Spojené státy	28,4
Turecko	54,1

Index rozvojové angažovanosti - výpočet

a) ODA

První ze dvou složek indexu je celkové množství ODA, které Uzbekistán od daného státu obdrží. Výpočet byl proveden obdobně jako u předchozích indikátorů, přičemž tři sledované státy si mezi sebou rozdělily 100 bodů v závislosti na jejich podílu na součtu všech tří hodnot ODA. Výsledky indikátoru po zaokrouhlení jsou pro jednotlivé státy uvedeny v Tabulce 26 - Indikátor ODA.

Například: Japonsko 48,6 milionů USD → x bodů?
100 bodů 74,6 milionů USD
x bodů 48,6 milionů USD
 $x = 100 * 48,6 / 74,6 = 64,2$ bodů

Tabulka 26 - Indikátor ODA

Stát	Hodnota indikátoru
Japonsko	64,2
Spojené státy	23,9
Turecko	10,9

b) Postavení Uzbekistánu jako recipienta pomoci

Tento ukazatel je složen z celkem čtyř ukazatelů. Jelikož si i v tomto případě rozdělily státy celkem 100 bodů, na každý dílčí ukazatel jich připadlo 25. V prvním z nich, definování Uzbekistánu jako prioritní země, státy, pro něž je klíčovým partnerem, získaly 10 bodů, naopak Spojené státy jen 5 bodů, jelikož je pro ně Uzbekistán prioritou jen v polovině strategických sektorů spolupráce. Za existenci taškentské pobočky rozvojové agentury, získaly 12,5 bodu. Naopak za umístění Uzbekistánu mezi deseti největšími recipienty nezískal body žádný z pozorovaných států. Poslední složkou indikátoru je podíl Uzbekistánu na celkové ODA dárce, pro niž byl použit stejný způsob výpočtu jako u složky a indexu rozvojové angažovanosti. Hodnoty jednotlivých složek indikátoru jsou uvedeny v následující Tabulce 27 - Indikátory indexu rozvojové angažovanosti.

Tabulce 27 - Indikátory indexu rozvojové angažovanosti

Stát	Prioritní země	Pobočka	Uzbekistán mezi 10 největšími recipienty	Podíl na celkové ODA	Indikátor
Japonsko	10	12,5	0	8,2	30,7
Spojené státy	5	0	0	1,1	6,1
Turecko	10	12,5	0	15,7	38,2

Hodnoty obou ukazatelů pro každou ze zemí, včetně hodnoty samotného indexu rozvojové angažovanosti, jsou uvedeny v níže uvedené Tabulka 20 – Index rozvojové angažovanosti.

Tabulka 20 - Index rozvojové angažovanosti

Země	Indikátor ODA	Indikátor postavení Uzbekistánu jako recipienta pomoci	Index rozvojové angažovanosti
Japonsko	64,2	30,7	94,9
Spojené státy	23,9	6,1	30
Turecko	10,9	38,2	49,1

Seznam příloh

Seznam grafů

Graf 1 - Vývoj počtu obyvatel Uzbekistánu	19
Graf 2 - Vývoj HDP Uzbekistánu (v miliardách USD)	20
Graf 3 - Vojenská pomoc USA Uzbekistánu v milionech USD	40
Graf 4 – Objem FDI v Uzbekistánu v milionech USD	46
Graf 5 – FDI ve Střední Asii v roce 2010 v milionech USD	47
Graf 6 - Japonská ODA Uzbekistánu	59
Graf 7 - Podíl Ruska na zahraničním obchodu Uzbekistánu	66
Graf 8 - Objem zahraničního obchodu mezi Uzbekistánem a Ruskem	67
Grafu 9 - Obchodní bilance Uzbekistánu	67
Graf 10 - Struktura obchodu mezi Uzbekistánem a Ruskem	68
Graf 11 - Sektorové rozdělení FDI Ruska v Uzbekistánu	69

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Vymezení Střední Asie	12
Obrázek 2 - Nejdůležitější projekty implementované JICA v Uzbekistánu	60

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Velikost populace středoasijských republik	19
Tabulka 2 - Srovnání ekonomických ukazatelů středoasijských republik	20
Tabulka 3 – Produkce ropy a zemního plynu středoasijských republik	21
Tabulka 4 – Vojenské kapacity zemí Střední Asie	25
Tabulka 5 - Bilaterální vztahy Uzbekistánu	36
Tabulka 6 - Zastupitelské úřady v Taškentu	36
Tabulka 7 – Státní návštěvy na nejvyšší úrovni od zisku nezávislosti doposud	37
Tabulka 8 - Členství Uzbekistánu a sledovaných zemí v mezinárodních organizacích	38
Tabulka 9 – Index politické angažovanosti	39,84
Tabulka 10 - Úroveň vojenských vztahů Uzbekistánu	43
Tabulka 11 - Zahraniční obchod Uzbekistánu v roce 2010	45
Tabulka 11 – Společnosti se zahraničním kapitálem na území Uzbekistánu	48
Tabulka 12 – Mezivládní instituce spravující vzájemný obchod	49
Tabulka 13 – Uzbekistán: specifické celní režimy	50

Tabulka 14 - Index ekonomické angažovanosti	51,86
Tabulka 15 – Uzbekistán: největší donoři	52
Tabulka 16 - Uzbekistán: ODA za rok 2010 od vybraných dárců	53
Tabulka 17 - Deset největších příjemců ODA (průměr za rok 2009-2010)	55
Tabulka 18 - Podíl Uzbekistánu na celkové ODA za rok 2010	56
Tabulka 19 - Uzbekistán jako příjemce ODA	57
Tabulka 20 - Index rozvojové angažovanosti	58, 87
Tabulka 21 - Rusko-uzbecké joint ventures	69
Tabulka 22 - Etnické složení populace ve Střední Asii	74
Tabulka 23 - Indikátory indexu politické angažovanosti	83
Tabulka 25 – Indikátory indexu ekonomické angažovanosti	85
Tabulka 26 - Indikátor ODA	86
Tabulce 27 - Indikátory indexu rozvojové angažovanosti	87

Literatura

Abdurakhmonov, Mukhsinkhuj. 2003. „FDI Scenario in Uzbekistan-Glancing at the First Decade after Independence.“ Economic journal of Hokkaido University, 32, 183-200. Dostupné z:

http://eprints.lib.hokudai.ac.jp/dspace/bitstream/2115/5386/3/EJHU_v32_p183-200.pdf (16. 2. 2012).

Afro-Asian Business Chronicle. 2012: „Uzbekistan-India: Encashing age old ties“ (online). Dostupné z: <http://www.aabc.co.in/component/content/article/60-focus/4005-uzbekistan-india-encashing-age-old-ties.html> (26. 4. 2012).

Akhmadov, Erkin. 2009. Medvedev Visits Tashkent: A Thaw in Russian-Uzbek Relations? Central Asia-Caucasus Institut (online). Dostupné z: <http://www.cacianalyst.org/?q=node/5029> (26. 4. 2012).

Akhmadov, Erkin. 2010. Karimov Visits Moscow - a Warming in Uzbk-Russian Relations?. Central Asia-Caucasus Institut (online). Dostupné z: <http://cacianalyst.org/?q=node/5318> (26. 4. 2012).

Akmalov, Shoislam. 2009. „Uzbekistan’s Role in Stabilita and Development of Afghanistan.“ Policy Perspectives 6 (1). Dostupné z: <http://www.ips.org.pk/pakistan-and-its-neighbours/1048-uzbekistans-role-in-stability-and-development-of-afghanistan.html> (3. 2. 2012).

Anceschi, Luca. 2012. Central Asia: Succession planning in dictatorships. ALIEV (online). Dostupné z: <http://rakhat.org/media/central-asia-succession-planning-dictatorships.html> (26. 4. 2012).

Asia Invest Bank: „Russian-Uzbek foreign trade“, (online). Dostupné z: http://ai-bank.ru/en/about1/russianuzbek_foreign_trade/ (16. 2. 2012).

Bakshi, Joytsna. 2005. Russia and Uzbekistan Sign "Treaty of Alliance Relations". Institute for Defense Studies and Analyses. (online). Dostupné z: http://www.idsa.in/idsastrategiccomments/RussiaandUzbekistanSignTreatyofAllianceRelations_jbakshi_271205 (1. 4. 2011).

Bal, Idris. 2004. Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era. BrownWalker Press: Boca Raton. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=vDzjkrTDKjYC&pg=PA436&lpg=PA436&dq=military+cooperation+uzbekistan+with+turkey&source=bl&ots=5RakmLlyHn&sig=L_VBX6ogge2dnoGNwHT6xrxZBmE&hl=cs&sa=X&ei=HPhVT7fDNubT4QTFpP2JCg&ved=0CEoQ6AEwBA#v=onepage&q=military%20cooperation%20uzbekistan%20with%20turkey&f=false (28. 3. 2012).

BBC. 2005. 15 lidí shledáno vinnými událostmi v uzbeckém Andžanu. BBC (online). Dostupné z: <http://www.cacianalyst.org/?q=node/5102> (3. 2. 2012).

Bhadrakumar, M. K.: „A Russian-Uzbek challenge to the US.“ Asia Times, 23. 4. 2010 (online). Dostupné z: http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/LD23Ag02.html (16. 2. 2012).

Blagov, Sergei. 2006. Russia Seeks Closer Military Links With Uzbekistan. Eurasia Daily Monitor 176 (3), Dostupné z: http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=32070 (26. 4. 2012).

Blagov, Sergei. 2007. Russian Economic Ties With Uzbekistan Hit Turbulence. Eurasia Daily Monitor 47 (4), Dostupné z: http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=32561 (26. 4. 2012).

Blagov, Sergei. 2010. „Russia Moves to Strengthen Ties with Uzbekistan.“ Eurasia Daily Monitor 82 (7), Dostupné z: http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=36319&cHash=b562ba643a (26. 4. 2012).

Blank, Stephen. 2005. „Is America’s Military Base in Uzbekistan at risk?“ Eurasia Daily Monitor 121 (2). Dostupné z:

http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=30564
(3. 2. 2012).

Brahman: „Indian Army chief to visit Uzbekistan, Kazakhstan“ Brahman, 16. 11. 2011 (online). Dostupné z:

<http://brahmand.com/news/Indian-Army-chief-to-visit-Uzbekistan-Kazakhstan/8453/1/13.html> (28. 3. 2012).

Businessinfo: „Uzbekistán: Zahranicni obchod země“ (online). Dostupné z:

<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/uzbekistan-zahranicni-obchod-země/6/1000805/>
(16. 2. 2012).

Central Asia-Caucasus Institute. 2003. Uzbekistan, Russia Sign Military Cooperation Agreement. Central Asia-Caucasus Institute (online). Dostupné z:

<http://www.cacianalyst.org/?q=node/1276> (28. 3. 2012).

Central Inteligency Agency. 2012. The World Factbook (online). Dostupné z:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html> (16. 2. 2012).

Crilly, Rob: „US finds new 92eopo in Uzbekistan after Pakistan fallout“ The Telegraph, 30. 9. 2011 (online). Dostupné z:

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/pakistan/8799596/US-finds-new-friend-in-Uzbekistan-after-Pakistan-fallout.html> (14. 12.2011).

Cutler, Robert, M: „Russia tries a menage a trois.“ Asia Times, 8. 7. 2010 (online). Dostupné z: http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/LG08Ag04.html
(26. 4. 2012).

Daly, John, C. K. 2005. „Uzbekistan Drops GUUAM from its Electic Foreign Policy Menu.“ Eurasia Daily Monitor 91 (2). Dostupné z:

http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=30376
(2. 4. 2011).

Deccan Herald: „Indian Army chief talks defence relations with Uzbekistan“ Deccan Herald, 19. 11. 2011 (online). Dostupné z: <http://www.deccanherald.com/content/205923/indian-army-chief-talks-defence.html> (1. 4. 2011).

Dobrovolský, Ján. 2010. Základní rysy čínské politiky vůči střední Asii. Glosy.info (online). Dostupné z: <http://glosy.info/texty/zakladni-rysy-cinske-politiky-vuci-stredni-asii/> (13. 2. 2012).

Dougherty, Jill: „ Could Central Asia have an 'Arab Spring?'“ CNN, 22. 10. 2011 (online). Dostupné z: <http://security.blogs.cnn.com/2011/10/22/could-central-asia-have-an-arab-spring/> (26. 4. 2012).

Economic Cooperation Organization. 2003. ECO Trade Agreement (ECOTA) (online). Dostupné z: <http://www.ecosecretariat.org/ftproot/Documents/Agreements/ECOTA.htm> (26. 4. 2012).

Embassy of Japan in Uzbekistan: „Japan's Official Development Assistance to Uzbekistan“, (online) Dostupné z: www.uz.emb-japan.go.jp/.../oda/presen-eng.ppt (24. 3. 2012).

Embassy of Uzbekistan in New Delhi. 2007. Uzbek-Russian intergovernmental commission for economic cooperation holds session in Tashkent. Embassy of Uzbekistan in New Delhi (online). Dostupné z: http://www.uzbekembassy.in/media/uzbek_russia_commission.htm (26. 4. 2012).

Embassy of Uzbekistan to the United States. 2011: „Uzbek-US business forum held“ (online). Dostupné z: http://www.uzbekistan.org/uz_us_relations/archive/915/ (26. 4. 2012).

Feffer, John. 2006. Central Asia Between Competition and Cooperation. Foreign Policy in Focus (online). Dostupné z: http://www.fpif.org/articles/central_asia_between_competition_and_cooperation (26. 4. 2012).

Fitzpatrick, Catherine, A.: „Uzbekistan: EU Parliamentarians Reject Textile Deal With Uzbekistan“ Eurasianet.org, 5. 10. 2011 (online). Dostupné z: <http://www.eurasianet.org/node/64272> (14. 12. 2011).

Fradchuk, Artyom. 2010. Tajikistan's Energy Dilemma. Institute for War and Peace Reporting (online, pdf). Dostupné z: <http://iwpr.net/report-news/tajikistans-energy-dilemma> (24. 3. 2012).

Hashimova, Umida. 2009. New Plan for Afghanistan – the Role of Uzbekistan and its implications. Central Asia-Caucasus Institute (online). Dostupné z: <http://www.cacianalyst.org/?q=node/5102> (3. 2. 2012).

Global Security. Nedatováno - a: „Karshi-Kanabad (K2) Airbase Camp Stronghold Freedom“ (online). Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/facility/khanabad.htm> (1. 4. 2012).

Global Security. Nedatováno - b: „Uzbekistan: Military“ (online). Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/uzbek-army.html> (24. 1. 2012).

Government of Japan. 2006. Country Assistance Program for the Republic of Uzbekistan (online, pdf). Dostupné z: http://www.mofa.go.jp/mofaj/gaiko/oda/seisaku/enjyo/pdfs/e_uz.pdf (24. 3. 2012).

Horák, Slavomír. 2005a. Střední Asie mezi východem a západem. Praha: Karolinum.

Horák, Slavomír. 2005b. Afghánský konflikt. Praha: Public History.

Horák, Slavomír. 2005c. „Geopolitika Střední Asie.“ Mezinárodní politika 25 (5), 4-6. Dostupné z: <http://www.slavomirhorak.net/publikace/> (2. 4. 2011).

Horák, Slavomír. 2006. „Politický islám ve Střední Asii. Radikální islamisté nebo utlačovaní muslimové?“ Pp. 85-107 in Slobodník, M., Kovács, A (eds.). Politická moc versus náboženská autorita v Ázii. Bratislava: Chronos.

Horák, Slavomír. 2008. Rusko a Střední Asie po roce 1991. Praha: Karolinum.

Horák, Slavomír. 2009. Středoasijská integrace. Pouze pod vlivem velmocí? (s. 154-182) In: Waisová, Šárka. 2009. Regionální integrační procesy. Plzeň: Aleš Čeněk.

Horák, Slavomír. 2011. Politické elity současného Uzbekistánu (s částečnou komparací Turkmenistánem). Slavomirhorak.net (online). Dostupné z: <http://www.slavomirhorak.net/news/uzbekistan-elity/> (16. 2. 2012).

Institute for War and Peace Reporting: „Uzbeks Seek Stronger Security Ties With US.“ Institute for War and Peace Reporting, 12. 1. 2012 (online). Dostupné z: <http://iwpr.net/report-news/uzbeks-seek-stronger-security-ties-us> (26. 4. 2012).

International Monetary Fund. 2010: „World Economic Outlook Database“ (online) Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=28&pr.y=17&sy=1992&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=923%2C925%2C916%2C917%2C927&s=NGDPD%2CNGDPDPC%2CLP&grp=0&a=> (24. 3. 2012).

International Monetary Fund. 2011. Regional Economic Outlook. International Monetary Fund (online, pdf). Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2011/mcd/eng/pdf/mreo1011.pdf> (26. 4. 2012).

International Trade Center: „Trade statistics for international business development“ (online) Dostupné z: http://www.trademap.org/countrymap/Product_SelCountry_TS.aspx (24. 3. 2012).

JICA. Nedatováno - a: „History of JICA's Cooperation in Uzbekistan“, (online) Dostupné z: <http://www.jica.go.jp/uzbekistan/english/activities/activity05.html> (24. 3. 2012).

JICA. Nedatováno - b: „Operational Results of Technical Cooperation, ODA Loan and Grant Aid“ (online) Dostupné z: <http://www.jica.go.jp/uzbekistan/english/activities/pdf/statistics.pdf> (24. 3. 2012).

JICA. 2011. Maps of JICA Major Projects. JICA (online). Dostupné z: <https://libportal.jica.go.jp/fmi/xsl/library/Data/PlanInOperation-e/CentralAsiaCaucasus/Uzbekistan-e.pdf> (26. 4. 2012).

JICA. 2012. Japan International Cooperation Agency Annual Report 2011 (online, pdf). Dostupné z: <http://www.jica.go.jp/english/publications/reports/annual/2011/pdf/all.pdf> (24. 3. 2012).

Journal of Turkish Weekly: „Prospects of Uzbek-Russian Military-Technical Cooperation Discussed.“ Journal of Turkish Weekly, 29. 6. 2011 (online). Dostupné z: <http://www.turkishweekly.net/news/117790/prospects-of-uzbek-russian-military-technical-cooperation-discussed-.html> (26. 4. 2012).

Karagiannis, Emmanuel. 2006. „Political Islam in Uzbekistan: Hizb Ut-Tahrir Al-Islami.“ Europe-Asia Studies 58 (2), 261-280. Dostupné z: <http://www.jstor.org> (27. 1. 2012).

Karimova, Gulnara. 2010. „The Afghan issue in light of the geopolitical interests of Uzbekistan.“ Contemporary International Relations 20 (4). Dostupné z: <http://gulnarakarimova.com/en/pages/research-materials-the-afghan-issue-in-light-of-the-geopolitical-interests-of-uzbekistan/> (13. 1. 2012).

Khalid, Adeeb. 2003. „A Secular Islam: Nation, State, and Religion in Uzbekistan.“ International Journal of Middle East Studies 35 (4), 573-598. Dostupné z: <http://www.jstor.org> (27. 1. 2012).

Kocaman, Anil. 2012. The Arab Spring versus Inertia in Central Asia and the Caucasus. The Washington Review of Turkish and Eurasian Affairs (online). Dostupné z: <http://www.thewashingtonreview.org/articles/the-arab-spring-versus-inertia-in-central-asia-and-the-caucasus.html> (26. 4. 2012).

Krejčí, Oskar. 2010. „Velká hra a geopolitika Střední Asie.“ Britské listy, 14. 4. 2010 (online). Dostupné z: <http://blisty.cz/art/52057.html> (16. 2. 2012).

Kucera, Joshua. „Uzbekistan Abstaining From U.S. Afghanistan Post-2014 Strategy?“ Eurasianet, 3. 11. 2011 (online). Dostupné z: <http://www.eurasianet.org/node/64437> (12. 2. 2012).

Lumpe, Lora. 2010. A Timeline of U.S. Military Aid Cooperation with Uzbekistan. Central Eurasia Project. (online, pdf). Dostupné z: www.soros.org/.../OPS-No-2-20101015.pdf (1. 4. 2012).

McDermott, Roger. 2009. „Uzbekistan Playing Renewed Strategic Role in NATO’s Afghanistan Mission.“ Eurasia Daily Monitor Volume 6 (38). Dostupné z: http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=34558 (13. 1. 2012).

Menteshashvil, A. 1999. Security and Foreign Policy in the Central Asian and Caucasian Republics. NATO (online, pdf). Dostupné z: <http://www.nato.int/acad/fellow/97-99/menteshashvili.pdf> (1 4. 2012).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: „Uzbekistán: Zahraniční obchod země“ (online). Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/uzbekistan/ekonomika/zahranicni_obchod_zeme.html (16. 2. 2012).

Ministry of External Affairs of India. 2012: „India – Uzbekistan Relations“ (online). Dostupné z: <http://mea.gov.in/mystart.php?id=50044541> (16. 2. 2012).

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan. Nedatováno - a: „Bilateral relations of the Republic of Uzbekistan with Americas’ countries“ (online). Dostupné z: http://mfa.uz/eng/inter_cooper/uzbekistan_countries/countries_eu/ (16. 2. 2012).

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan. Nedatovano - b: „Cooperation of the Republic of Uzbekistan with the countries of the Asia and the Pacific“ (online). Dostupné z: http://mfa.uz/eng/inter_cooper/uzbekistan_countries/uzb_asia_pacific/ (16. 2. 2012).

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan. Nedatovano - c: „List of States with which the Republic of Uzbekistan established diplomatic relations“ (online). Dostupné z: http://mfa.uz/eng/inter_cooper/dipl_relatt/ (16. 2. 2012).

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan. Nedatovano - d: „Diplomatic and Consular Missions of Uzbekistan overseas“ (online). Dostupné z: http://mfa.uz/eng/mfa/dipcons_mis/ (16. 2. 2012).

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey: „Turkey’s Development Cooperation: General Characteristics And The Least Developed Countries (LDC) Aspect“, (online). Dostupné z: http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-development-cooperation.en.mfa (24. 3. 2012).

Mongabay: „Country Profile: Uzbekistan“ (online). Dostupné z: http://www.mongabay.com/reference/country_profiles/2004-2005/2-Uzbekistan.html (1. 4. 2012)

Muzalevsky, Roman. 2011. Iran Maneuvers Uzbek-Tajik Squabbles. International Relation and Security Network (online). Dostupné z: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/ISN-Insights/Detail?lng=en&id=127172&contextid734=127172&contextid735=127166&tabid=127166> (2. 4. 2012).

NationMaster.com: „Energy Statistics“ (online). Dostupné z: <http://www.nationmaster.com/index.php> (2. 4. 2012).

NationsOnline.org: „Countries by Continents - Countries of Asia (online). Dostupné z: <http://www.nationsonline.org/oneworld/asia.htm> (2. 4. 2012).

Nichol, Jim. 2011. Uzbekistan: Recent Developments and U.S. Interests. Congressional Research Service (online, pdf). Dostupné z:

<http://www.hsdl.org/?search&collection=crs&so=date&submitted=Search&advanced=advanced&creator=Nichol%2C+James+P.&fct&page=1> (4. 2. 2012).

Nurdun, Rahman: Turkish International Cooperation and Development Agency (TIKA). TIKA. (online, pdf). Dostupné z:

http://www.ecocci.com/DC/PDF/19.04.201017_34Presentation%20of%20TIKA.pdf (24. 3. 2012).

OECD/DAC. Nedatováno - a: „Aid at Glance - Japan“ (online). Dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/42/5/44285062.gif> (16. 2. 2012).

OECD/DAC: Nedatováno - b: „Aid at Glance - United States“ (online). Dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/42/30/44285539.gif> (16. 2. 2012).

OECD/DAC: Nedatováno - c: „Aid at Glance chart - Uzbekistan“ (online). Dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/13/11/1883336.gif>

Panov, Alexei: „Russia expects CIS countries to create free trade zone by yearend.“ Rianovosti, 17. 6. 2010 (online). Dostupné z: <http://en.rian.ru/exsoviet/20100617/159463469.html> (16. 2. 2012).

Paramonov, Vladimir, Stolpovski, Oleg. 2008. Russia and Central Asia: Bilateral Cooperation in the Defence Sector. Defence Academy of the United Kingdom (online). Dostupné z: [http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/ca/08\(15\)VPEnglish.pdf/view](http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/ca/08(15)VPEnglish.pdf/view) (26. 4. 2012).

Peyrouse, Sebastien. 2010. „Military Cooperation between China and Central Asia: Breakthrough, Limits, and Prospects.“ China Brief Volume 10 (5). Dostupné z: http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=36123&tx_ttnews%5BbackPid%5D=25&cHash=42beea809e (28. 3. 2012).

Press Service of the President of Uzbekistan: „Chronicle of Independent“ (online). Dostupné z: http://www.press-service.uz/en/content/letopis_nezavisimosti/#en/content/letopis_nezavisimosti/ (24. 3. 2012).

Provost, Claire: „The rebirth of Russian foreign aid.“ Guardian, 25. 5. 2011 (online). Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/global-development/2011/may/25/russia-foreign-aid-report-influence-image> (16. 2. 2012).

Radio Free Europe: „Uzbekistan: U.S. Confirms End Of Air Base Agreement With Tashkent.“ Radio Free Europe, 31. 7. 2005a (online). Dostupné z: <http://www.rferl.org/content/article/1060306.html> (30. 3. 2012).

Radio Free Europe: „GUUAM Reacts To Uzbek Withdrawal“. Radio Free Europe. 7. 5. 2005b (online). Dostupné z: <http://www.rferl.org/content/article/1058766.html> (26. 4. 2012).

Radio Free Europe Radio Liberty: „Central Asia: The Mechanics Of Russian Influence.“ Radio Free Europe Radio Liberty, 16. 8. 2005c (online). Dostupné z: <http://www.rferl.org/content/article/1061445.html> (26. 4. 2012).

Rianovosti: „U.S., Uzbekistan sign military cooperation agreement.“ Rianovosti, 20. 8. 2009 (online). Dostupné z: <http://en.rian.ru/world/20090820/155870811.html> (1. 4. 2011).

Rianovosti: „Russian-Uzbek Trade Up 9% to \$6.7 Bln in 2011“ Satrapia, 14. 2. 2012 (online). Dostupné z: <http://www.satrapia.com/news/article/russian-uzbek-trade-up-9-to-67-bln-in-2011/> (1. 4. 2011).

Seiple, Chris. 2004. Heartland Geopolitics and the Case of Uzbekistan. Foreign Policy Research Institute (online). Dostupné z: <http://www.fpri.org/enotes/20040125.seiple.mackinderuzbekistan.html> (13. 2. 2012).

Shiells, Clinton, R. 2003. FDI and the Investment Climate in the CIS Countries. International Monetary Fund. (online, pdf). Dostupné z <http://www.imf.org/external/pubs/ft/pdp/2003/pdp05.pdf> (28. 3. 2012).

Shlapentokh , Dmitry. 2012a. Russia pushes Eurasian Union, Central Asia hesitates. Central Asia-Caucasus Institut (online). Dostupné z: <http://www.universalnewswires.com/centralasia/uzbekistan/viewstory.aspx?id=11416> (26. 4. 2012).

Shlapentokh , Dmitry. 2012b. Tajik-Uzbek clash underlines risk of war. Central Asia-Caucasus Institut (online). Dostupné z: <http://www.universalnewswires.com/centralasia/uzbekistan/viewstory.aspx?id=11475> (26. 4. 2012).

Strachansky, Pavol. 2011. Central Asia Regimes Fear Unrest. Global Geopolitics and Political Economy (online). Dostupné z: <http://globalgeopolitics.net/wordpress/2011/02/27/central-asian-regimes-fear-unrest/> (26. 4. 2012).

Trading Economics: „Uzbekistan - World Bank Data“ (online). Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/uzbekistan/indicators> (16. 2. 2012).

The American Uzbekistan Chambre of Commerce. 2011. „2011 U. S. – Uzbekistan Annual Business Forum“ (online). Dostupné z: http://www.aucconline.com/events.php?events_id=7 (16. 2. 2012).

The Free Library: „Iran-Uzbekistan Trade and Transit Co-op Increasing“ (online). Dostupné z: <http://www.thefreelibrary.com/Iran-Uzbekistan+Trade+and+Transit+Co-op+Increasing.-a0182888471> (26. 4. 2012).

The Gazette of Central Asia: „Russian-Uzbek Trade Up 9% to \$6.7 Bln in 2011.“ Satrapia, 14. 2. 2012 (online). Dostupné z: <http://www.satrapia.com/news/article/russian-uzbek-trade-up-9-to-67-bln-in-2011/> (26. 4. 2012).

The Governmental portal of the Republic of Uzbekistan: „FDI of Russia in Uzbekistan by sectors (online). Dostupné z: <http://www.gov.uz/en/> (26. 4. 2012).

The Governmental Portal of the Republic of Uzbekistan: „Uzbekistan and Japan step up cooperation.“ The Governmental Portal of the Republic of Uzbekistan, 11. 2. 2011 (online). Dostupné z: <http://www.gov.uz/en/press/politics/8028> (24. 3. 2012).

The State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics: „Quarterly reports“ (online). Dostupné z: <http://www.stat.uz/en/reports/> (24. 3. 2012).

The World Bank: „Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)“ (online). Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD> (24. 3. 2012).

The World Bank: „Net official development assistance and official aid received (current US\$)“ (online). Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/DT.ODA.ALLD.CD> (24. 3. 2012).

Trend: „Germany's Payments For Military Base In Uzbekistan Unveiled.“ Trend, 28. 3. 2011 (online). Dostupné z: <http://en.trend.az/regions/casia/uzbekistan/1851451.html> (1. 4. 2012).

Tolipov, Farkhod. 2006. Uzbekistan and Russia: Alliance Against a Mythic Threat. Central Asia-Caucasus Institut (online). Dostupné z: <http://www.cacianalyst.org/?q=node/3664> (26. 4. 2012).

Tolipov, Farkhod. 2011. Strategic Uncertainty in Uzbekistan's Afghanistan Policy. Central Asia-Caucasus Institute (online). Dostupné z: <http://www.cacianalyst.org/?q=node/5583> (3. 2. 2012).

Torbakov, Igor. 2005. Russia's Warming Toward Uzbekistan May Damage Relations With the West. Eurasia Daily Monitor Volume 214 (2), Dostupné z: http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=31110 (26. 4. 2012).

Turkish Weekly: „Turkey-Uzbekistan: Strengthening Cooperation and Achieving Progress“. Turkish Weekly. 7. 11. 2008 (online). Dostupné z: <http://www.turkishweekly.net/news/60996/turkey-uzbekistan-strengthening-cooperation-and-achieving-progress.html> (26. 4. 2012).

UNCTAD: „Inward and outward foreign direct investment flows, Antal, 1970-2010“ (online). Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/TableView/tableView.aspx?ReportId=88> (26. 4. 2012).

UNESCO: „History of Civilizations of Central Asia“ (online). Dostupné z: <http://www.unesco.org/culture/asia/index-en.html> (26. 4. 2012).

UNSTAT: „Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings“ (online). Dostupné z: <http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm#asia> (26. 4. 2012).

United Nations Conference on Trade and Development. 1999. Investment Policy Review of Uzbekistan. United Nations (online, pdf). Dostupné z: <http://www.fdi.net/documents/WorldBank/databases/unctad/ipr/ipruzbekistan.pdf> (16. 2. 2012).

United Nations Conference on Trade and Development. 2009. Investment Guide to the Silk Road. United Nations (online, pdf). Dostupné z: http://www.unctad.org/en/docs/diaeia20096_en.pdf (16. 2. 2012).

USAID: „U.S. Overseas Loans and Grants“ (online). Dostupné z: http://gbk.eads.usaidallnet.gov/query/do?_program=/eads/gbk/countryReport&unit=R (16. 2. 2012).

USAID. 2010. FY 2009 Foreign Operations Performance Report and FY 2011 Performance plan (online, pdf). Dostupné z: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pdacp747.pdf (24. 3. 2012).

USAID. 2011. Agency Financial Report FY2010 (online, pdf). Dostupné z: <http://www.usaid.gov/performance/afr/afr10.pdf> (24. 3. 2012).

U.S.Department of State. 2012. Background Note: Uzbekistan. Bureau of South and Central Asian Affairs (online). Dostupné z: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2924.htm> (16. 2. 2012).

Uzbekistan Today. 2008: „Uzbekistan – Turkey:Trade-Economic Ties“ (online). Dostupné z: http://www.ut.uz/eng/world/uzbekistan_turkeytrade_economic_ties.mgr (16. 2. 2012).

UzDaily: „Uzbekistan, Russia set priorities for military cooperation.“ UzDaily, 31. 10. 2007 (online). Dostupné z: <http://www.uzdaily.com/articles-id-1613.htm> (26. 4. 2012).

UzNews: „Putin’s return to power will bring few surprises for Tashkent.“ UzNews, 6. 3. 2012 (online). Dostupné z: http://www.uznews.net/news_single.php?nid=19255 (16. 2. 2012).

Vervictorio. 2007. „The map of Central Asia“ (online). Dostupné z: <http://ja.wikipedia.org/wiki/%E3%83%95%E3%82%A1%E3%82%A4%E3%83%AB:Central-Asia-map.PNG> (26. 4. 2012).

Wegerich, Kai. 2004. Coping with disintegration of a river-basin management system: multi-dimensional issues in Central Asia. Water Policy (6), 335-344. Dostupné z: <http://www.iwaponline.com/wp/00604/wp006040335.htm> (27. 4. 2012).

Weil, Stephen. 2011. Making Sense of "Ubeki-beki-beki-beki-stan-stan". Center for Strategic and International Studies (online). Dostupné z: <http://csis.org/blog/making-sense-ubeki-beki-beki-beki-stan-stan> (26. 4. 2012).

World dataBank: „World Development Indicators & Global Development Finance“ (online). Dostupné z: <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do> (26. 4. 2012).

Zikibayeva, Aigerim. 2011. What Does the Arab Spring Mean for Russia, Central Asia, and the Caucasus? Institute for War and Peace Reporting (online, pdf). Dostupné z: http://csis.org/files/publication/110912_Zikibayeva_ArabSpring_Web.pdf (26. 4. 2012).